

SABIR

SABRIN TANIMI VE KUR'AN'DA SABIR.....
NİÇİN SABIR GÖSTERMELİYİZ?.....
SABRIN FAZİLETİ.....
SABIR BELANIN İLK TOSLADIĞI ANDA GÖSTERİLMELİDİR.....
SABRIN ÇEŞİTLERİ.....
GAZAP ANINDA SABIR.....
Sabır Duası

Sabırın Tanımı ve Kur'an'da Sabır

Ağrı, acı, tahammülü güç ve katlanması zor hâdise ve vak'alar karşısında dişini sıkıp dayanma mânâlarına gelen sabır;

açık-kapalı **إِصْبِرُوا** “Sabırla yardım isteyiniz.”, (Bakara sûresi, 2/45) **وَصَابِرُوا** “Sabredin ve sabırda yarışın.” (Âl-i İmran sûresi, 3/200) âyetlerinde ifade edildiği gibi sabrın aynı emir..

yahut **وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ** “Onlara karşı acelecilik etme.”, (Ahkaf sûresi, 46/35) **وَلَا تُولُوهُمْ الْأَدْبَارَ** “Onlara arkalarınızı dönüp kaçmayın.” (Enfâl sûresi, 8/15) beyânlarında olduğu gibi onun zıddını yasaklama..

الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ “Sabredenler, hayatlarını sadâkat çizgisinde sürdürenler” (Âl-i İmran sûresi, 3/17) ifadelerinde geçtiği gibi bu vasıflarından dolayı sabredenlere senâda bulunma..

وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ “Allah sabredenleri sever.” (Al-i İmran sûresi, 3/146) fermanında görüldüğü gibi Allah sevgisine mazhariyetlerini anlatma..

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ “Allah sabredenlerle beraberdir.” (Bakara sûresi, 2/153) iltifatında müşâhede edildiği gibi sabrı yaşayanları maiyyet-i ilâhiye ile pâyelendirme

وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ “Şayet sabredecek olursanız bu, sabredenler için işin en hayırlısıdır.” (Nahl sûresi, 16/126) irşadkâr beyânından anlaşıldığı gibi sabırla mahz-ı hayra erilmesini beyân..

وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ “Elbette o sabredenlere mükafatlarını, yaptıkları işlerin en güzeline göre vereceğiz.” uhrevî mucâzâtı nazara veren teselli-bahş fermanıyla sâbirîn olanları müjdeleme..

بَلَىٰ إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ

“Şayet sabır u sebat eder ve itaatsizlikten sakınırsanız, şunlar da şu dakikada üzerinize geliverirlerse...” (Nahl sûresi, 16/96) yardım vaad eden beyânlarıyla sabredenlere ilâhî imdadı hatırlatma gibi, Allah tarafından, değişik yönleriyle sürekli nazara verilen çok önemli **bir kalbî ameldir**.. ve bir zaviyeden de, diyanetin, yarısını şükürün teşkil etmesine karşılık diğer yarısının unvanı olmuştur.

Niçin Sabır Göstermeliyiz?

Çekilen sıkıntılar ve başa gelen musibetler, varılmak istenen hedefe bakıldığında çok küçük kalır. Bizler perişan Keloğlan'ın, padişahın kızına talip olması gibi cennete talibiz. Bu, Kerem'in Aslı'ya talip olmasına benzemez. Perişan halimize bakınca, benim gülesim geliyor. Zira, biz çok küçüğüz, talip olduğumuz şey ise pek değerli. Üstadımızın ifadeleriyle, bin sene mesûdâne dünya hayatı onun bir saatine mukabil gelmeyen bir cennete talibiz. Onun da ötesinde, Cenâb-ı Hakk'ın Cemâl'ini müşâhede arzusundayız. İşte bu hedefe ulaşmak adına her şeye tahammül etmek, her sıkıntıya göğüs germek, her musibete katlanmak gerekir. (Kırık Testi, Nefis ve Vicdan Mekanizması)

Sabırın Fazileti

"... Ancak sabredenlere mükâfatları hesapsız ödenecektir" (Zümer Suresi, 39/10).

"Kim sabreder, (yapılan kötülüğü) affederse, şüphesiz bu çok önemli işlerdendir" (Şûrâ Suresi, 42/43).

"Yavrucuğum! Namazı kıl, iyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeye çalış, başına gelenlere sabret. Doğrusu bunlar, azmedilmeye değer işlerdir." (Lokman Suresi, 31/17)

"Mü'min'in her durumu süpriz ve şaşırtıcıdır! Niye olmasın ki; onun her işi hayırdır ve bu da mü'minden başkası için söz konusu değildir. O, neş'e ve sevinç ifade eden bir duruma mazhar olunca şükreder, bu onun için bir hayır olur; herhangi bir sıkıntıya maruz kaldığında da sabreder, bu da yine onun için hayır olur." (Müslim, Zühd 64)

Cennete giren fazilet sahiplerine melekler sorarlar: Faziletiniz nedir? Onlar da, "Zulme uğradığımız vakit sabrederdik; bize kötülük edilince de, rıfk ile davranırdık" diye cevap verirler.

Gerçek babayığit güreşte rakibini yenen değil, öfkelenmediği zaman nefesine hâkim olabilendir.

(Buhârî, Edeb 102; Müslim, Birr 106-108)

"Sabır ve tahammül gösteren kimseyi Cenab-ı Hakk sabırlı kılar. Sabırdan daha hayırlı ve geniş bir nimet hiç bir kimseye verilmemiştir" (Tirmizi, Birr, 76).

"Sabır imanda, bedendeki baş gibidir." (Hz. Ali)

Sabır Sabir Otu Gibidir Yani Sabırın Sonu Selamettir

Sabır kelimesiyle "Sabir otu" aynı kökten gelen kelimelerdir. Sabir otunun zehir gibi acı olduğu söylenir. Tıpta ilaç sanayiinde de kullanılmaktadır. İşte sabır, bu sabir otunu yutmak kadar acıdır. Ancak bu acılık, işin başlangıcı itibarıyladır. Neticesi her zaman tatlı olmuştur. (FF-2) (Eyüb Aleyhisselamın sabrı ve bunun neticesi hatırlanabilir)

Sabır Belanın İlk Tosladığı Anda Gösterilmelidir

إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى "Gerçek sabır, musibetin ilk şokunu yediğin andaki sabırdır." (Buhârî, Cenâiz 32, 43)

Sabretme, dişini sıkma, dayanma, metanet gösterme, sarsılmama, irkilmeme, irade felcine uğramama, her gün zehir zemberek hâdiseleri sineye çekme ve dayanma elbette kolay bir iş değildir. Ancak, bütün bunlar ilk musibet şoku ânında yapılmalıdır. Çünkü yer değiştirme, başka bir vaziyete intikal etme, psikolojik olarak her zaman insanın ruh hâletinde değişiklik hâsıl eder ve onu sarsan hâdiseleri unutturur.

Her musibetin kendine göre bir şoku vardır. O atlatıldığı zaman, musibet rahmete, elemeler lezzete, dertler de zevke inkılâp eder... Böyle bir sinede artık ızdırıp dinmiş, yerini de sonsuz bir neşeye terk etmiştir. Ancak bütün bunlar, ilk şok ânının başarıyla atlatılmasına bağlıdır.

Sabırın Çeşitleri

Biri: Masiyetten kendini çekip sabretmektir. Şu sabır takvadır, **إِنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ** sırrına mazhar eder.

Haram Nazarlardan Gözü Koruma Sabır İster

İnsan, harama karşı da aynı sabırla mukabele etmelidir. Günah ilk tosladığında gösterilecek mukavemet, ondan gelecek kötü şerareleri kırar, insan da o şoku böylece atlatmış olur. Onun içindir ki Efendimiz, Hz. Ali'ye, "İlk bakış lehine, gerisi aleyhine." buyurmaktadır. Yani, insanın gözü günaha kayabilir. Ama o, hemen gözünü kapar, yüzünü çevirirse, bu onun için günah olarak

yazılmaz. Hatta harama bakmadığı için kendisine sevap bile yazılabilir. Fakat ikinci ve daha sonraki bakışlar, zehirli birer ok gibi insanın kalbine ve ruhuna saplanır, insanın hayalinde bulantılar meydana getirir.. iradesi mânevî gerilimini kaybeder. Zira her harama bakış, bir yönüyle harama girme yollarını kolaylaştıran birer davetiye hükmündedir. Dolayısıyla da her bakış, bir başka bakışı davet eder.. artık o insan, harama yelken açar ve dönüşü çok zor bir yolculuğa açılır.

İşte bu duruma gelmeden, haramın ilk tosladığı anda sabredip haramdan yüz çevirme, harama karşı gözlerini yumma, Allah Resûlü'nün bize tavsiye ettiği altın öğütlerdendir.

İnsan, harama karşı böyle davranırsa, bu onda bir huy, bir karakter hâline gelir. Zira yaptığı egzersizlerle kalbinde hâsıl olan imanın nuru, Cehennem'den bir kıvılcım durumunda olan günahlara karşı âdeta bir sütre olur. Öyle ki artık harama bakmama, onun asıl ve fitrî davranışları arasına girer.

İkincişi: Musibetlere karşı sabırdır ki, tevekkül ve teslimdir.

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ* إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ *şerefine mazhar ediyor. Ve sabırsızlık ise Allah'tan şikâyeti tazammun eder. Ve ef'alini tenkid ve rahmetini ittiham ve hikmetini beğenmemek çıkar. _Evet, musibetin darbesine karşı şekva suretiyle elbette âciz ve zaîf insan ağlar; fakat şekva O'na olmalı, O'ndan olmamalı. Hazret-i Yâkub Aleyhisselâm'ın; **إِنَّمَا اللَّهُ** demesi gibi olmalı. Yani: Musibeti Allah'a şekva etmeli, yoksa Allah'ı insanlara şekva eder gibi, "Eyvah! Of!" deyip, "Ben ne ettim ki, bu başıma geldi" diyerek, âciz insanların rikkatini tahrik etmek zarardır, manasızdır.

Sabır Her Musibete Kâfidir

Cenâb-ı Hakkın insana verdiği sabır kuvvetini evham yolunda dağıtmazsa, her musibete karşı kâfi gelebilir. Fakat vehmin tahakkümüyle ve insanın gafletiyle ve fâni hayatı bâki tevehhüm etmesiyle, sabır kuvvetini mazi ve müstakbele dağıtıp, halihazırdaki musibete karşı sabrı kâfi gelmez, şekvâya başlar. Adeta -hâşâ- Cenâb-ı Hakkı insanlara şekvâ eder. Hem çok haksız bir surette ve divanecesine şekvâ edip sabırsızlık gösterir. (2. Lema)

Birinci Harb-i Umumînin birinci senesinde, Erzurum'da mübarek bir zat müthiş bir hastalığa giriftar olmuştu. Yanına gittim. Bana dedi: "Yüz gecedir ben başımı yastığa koyup yatamadım" diye acı bir şikâyet etti. Ben çok acıdım. Birden hatırıma geldi ve dedim:

"Kardeşim, geçmiş sıkıntılı yüz günün, şimdi sürurlu yüz gün hükmündedir. Onları düşünüp şekvâ etme. Onlara bakıp şükret. Gelecek günler ise, madem daha gelmemişler; Rabbin olan Rahmânü'r-Rahîmin rahmetine itimad edip, dövülmeden ağlama, hiçten korkma, ademe vücut rengi verme. Bu saati düşün. Sendeki sabır kuvveti bu saate kâfi gelir. Bütün kuvvetini bu saate karşı tahşid et. Rahmet-i İlâhiyeyi ve mükâfât-ı uhreviyeyi ve fâni ve kısa ömrünü uzun ve bâki bir surete çevirdiğini düşün. Bu acı şekvâ yerinde ferahlı bir şükret."

O da tamamıyla bir ferah alarak, "Elhamdülillâh," dedi, "hastalığım ondan bire indi."

Üçüncü Sabır: İbadet üzerine sabırdır ki, şu sabır onu makam-ı mahbubiyete kadar çıkarıyor. En büyük makam olan ubudiyet-i kâmile canibine sevk ediyor. (23. Mektup)

Sabır, ibadetlere devam etme hususunda da çok lüzumludur. "İbadetin en faziletlisi, az dahi olsa, devamlı olanıdır." İlk anda, yeni namaza başlayan bir insan için, bu ibadet çok ağır gelebilir; fakat biraz sabreder de ruhu namazla bütünleşirse, artık bir vakit namazı kılamama, o insan için dünyanın en büyük ızdırabı hâline gelir. Oruç, zekât, hac gibi ibadetler için de aynı şeyleri söylemek

mümkündür.

Gazap Anında Sabır, Bir İbadettir

“O müttakiler ki, bollukta da darlıkta da Allah yolunda infakta bulunurlar, kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler. Allah, böyle iyi davranan ihsan ehlini sever.” (Âl-i İmrân Suresi, 3/134) *“Sen af ve müsamaha yolunu tut, iyiliği emret, cahillere aldırış etme!”* (A’raf Suresi, 7/199)

İnsanın başkaları tarafından gazaba sevk edilip içindeki kötülük duygusunun tetiklendiği anlarda dahi iradesinin hakkını vermesi ve mahiyetine muvafık bir tavır sergilemesi, “menfi ibadet” kategorisi içinde mütâlaa edilebilecek bir davranıştır; yani, insan küplere bindiği zaman bile nefsinin dizginlerini elinden bırakmıyor ve sabrediyor, daha sonra da değişik tedariklerle (çağrışımlarla) yer yer hortlayıp ortaya çıkan hiddet sebeplerini unutmak için mücadele veriyor ve “Allah onu da bağışlasın, beni de!” deyip muhataplarını affedebiliyorsa, o kimse, hastalıklara, sakatlıklara, musibetlere ve afetlere sabretmiş gibi çok büyük sevap kazanır.

Gazap Anında Sabredebilmenin Yolu

1- Gazap hissine yenik düşmemek, ancak ihsan şuuruyla dolu bulunmakla mümkün olur.

2- Resûl-ü Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm) Efendimiz öfkelenen kimseye şeytandan istiâze etmesini söylemiştir.

3- Öfkeyi bastırma konusundaki ikazlarından birisi de susmaktır. Rehber-i Ekmel Efendimiz, *“Sizden biriniz kızdıığında hemen sussun.”* buyurmuştur. Gazap halinde söylenen nice çirkin laflar vardır ki, insana bir ömür boyu vicdan azabı yaşatır. Bu itibarla, öfke anında sükût etmek en akıllıca davranışlardan biridir.

4- Bu konuda başvurulabilecek tedbirlerden bir diğeri de psikolojik tavır ve durum değişikliğidir. *“Sizden biriniz ayakta iken öfkelenirse otursun, öfkesi geçerse ne âlâ, öfkesi geçmezse uzansın.”*

5- Şayet, istiâze, sükût ve oturma ya da uzanma gibi bir durum değişikliği de öfkeyi bastırmaya yetmezse, o zaman hemen abdeste koşmak icap eder. Habib-i Edib *“Gazap şeytandandır, şeytan da ateşten yaratılmıştır. Ateş ancak su ile söndürülür. Biriniz kızdığı zaman abdest alsın.”* buyurmuştur.

6- Nihayet, kötü sözden ve dünyevî kavgalardan bütün bütün uzaklaşmanın biricik yolu olan namaz da gazabı söndüren bir iksir olarak Rehber-i Ekmel’in tavsiyeleri arasındadır: *“Her türlü öfke ve ağız kavgasının ilacı, iki rekât namazdır.”*

Ah, Aceleci İnsan!

Sabırsızlık gösteren sadece sensin. Sensin, eşyâ arasındaki tertibe riayet etmeyen! Sensin, yükselirken mesafelere tahammülü olmayan ve tırmanmada birkaç merdiveni birden atlamak isteyen! Sensin, sebepleri gözetmeden netice bekleyen! Sensin, olmayacak kuruntulara gömülerek hayalden sırça saraylar kuran! Sonra da yalancı vehmin ve aldatici ümniyelerin altında tükenip giden! Sensin, düşünmeden konuşan, konuştuklarına pişmanlık duyan ve birbirini takip eden pişmanlıklardan ders almayan, uslanmayan! Bir bilsen; bu halinle, ne kadar sevimsiz ve ne kadar uğursuzsun..! Keşke, her biri belîğ bir hatip ve her biri bir dil olan çevrendeki hâdiselerden ders alarak, eşyâ arasında bulunan tertibe riayet etmeyi; sebep ve neticelerin hakkını gözetmeyi ve hayalinle değil, imanın, azmin ve iradenle var olmayı bilseydin...!

Sen, sabrettiğin kadar var ve Hakk'ın katında da sabrın kadarsın; Kitab'ının güzel diye parmak bastığı en güzel haslet ve en güzel huyları, arızasız ve ara vermeden yaşamadaki sabrın ve azmin kadar.. ve çirkin diye tespit ettiği sevimsiz şeyler karşısında da dayanma gücün ve sebatın kadar.. nihayet, tepeden inme başa gelenler karşısında, tavrını değiştirmeden:

“Gelse celâlınden cefâ, yahut cemâlinden vefâ;

İkisi de câna safâ, lütfun da hoş, kahrın da hoş ” (İbrahim Tennûrî) gerçeğine dilbeste, yürekliliğin ve hoşnutluğun kadar...

Sabır Duası

“Rabbenâ efrîğ aleynâ sabran ve sebbit akdâmenâ vensurnâ ale'l-kavmi'l-kâfirîn”

“Rabbimiz, bizim başımızdan aşağı da sağanak sağanak sabır yağdır; gönüllerimizi sabırla, cesaret ve metanetle doldur. Bizi öyle sabır kahramanları eyle ki, hep sabır duyalım, sabır düşünelim, sabır görelim ve sabırla gerilelim... Hepimizi din ve diyanet üzere sâbit kadem eyle; bize masiyetlere karşı dayanma gücü, musibetlere tahammül kuvveti ver.. kalplerindeki inanç hissini köreltmış, kâinattaki en aşikâr gerçek olan Ulûhiyet hakikatini göremeyen körlere, mazhar olduğu nimetleri görmezlikten gelen nankörlere karşı bizi zaferyâb kıl.” diye sürekli inlesek yine de azdır.

Sabır

Sabır bir büyüdü derman, arkasında iman,
Sabretmeyenin hâli hicran üstüne hicran!
Her şeyde var bir usûl, sabır da zafere yol,
Sık dişini azıcık, dolabildiğince dol!
Sabırla pişen insan, kemâle erer inan!
Tez canlının her işi harmanda sapsız saman.
Teennî eden erer, acele etme sakın!
Vurulup dövünsen de ıraklar olmaz yakın...
Örümcek bekleyerek, ağa ağ ekleyerek,
Gider hedefe varır nice emekleyerek.
Sıratın ince bir iş, koş geçenlere yetiş,
Geçen sabırla geçti, aksi bir sürü teşviş... (Kırık Mızrap)

Özet:

- Cennet gibi ebedi saadete ulaşmak ve Cemallullah'ı seyretmek için sabretmeye değer.
- Allah'tan sabırla yardım istemek gerekir.
- Allah sabredenlerle beraberdir.
- İnsan sabrı kadar insandır.
- Sabır, sabir otu gibidir. Yutması zor, şifası büyüktür.
- Sabır, musibetin, sıkıntının ilk tosladığı anda gösterilen mukavemettir.
- İbadetlerde sabır, günahlara karşı sabır, musibetler karşısında sabır.

SABIR

AYETLER.....	2
HADISLER.....	2
إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ	4
2. LEM'A'DAN.....	5
SABIR.....	5
TÂLÛT ORDUSU VE SABIR DUASI.....	12
TÂLÛT VE SUYLA İMTİHAN.....	14
SABR Ü SEBAT VE NUSRET DUASI.....	14
HAZRETİ DÂVUD VE KUVVET-HİKMET MÜNASEBETİ.....	15
NEYE KARŞI SABIR?.....	16
BEDİR'DEN ÇANAKKALE'YE SABIR CEPHELERİ.....	17
BİZ DE SABIR YAĞMURUNA MUHTACIZ.....	18
<i>Sabır ve rifk</i>	19
BU NE ACELE!	19
BEKLEMEK, ATEŞTEN GÖMLEK.....	20
PEK ACELECIDİR İNSAN.....	21
İMAN HİZMETİ TEENNİ İSTER.....	22
ACELE EDİLMESİ GEREKEN MESELELER.....	24
KARANLIKLARA IŞIK TUTMADA ACELE EDİN!.....	25
ACELECİLİK HASTALIĞININ ŞIFASI.....	27
SABR U SEBAT	29
10. SABIR	30
إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى “ <i>SABIR, İLK TOSLAMADA OLANDIR.</i> ” ⁴³⁸	30
KABİR ZİYARETİ.....	30
SABRİN ÇEŞİTLERİ	31
DURUM DEĞİŞTİRMEK	31
HER MUSİBETİN KENDİNE GÖRE BİR ŞOKU VARDIR. O ATLATILDIĞI ZAMAN, MUSİBET RAHMETE, ELEMLER LEZZETE, DERTLER DE ZEVKE İNKİLÂP EDER... BÖYLE BİR SİNEDEN ARTIK İZDIRAP DİNMIŞ, YERİNİ DE SONSUZ BİR NEŞEYE TERK ETMİŞTİR. ANCAK BÜTÜN BUNLAR, İLK ŞOK ÂNININ BAŞARIYLA ATLATILMASINA BAĞLIDIR. BU KADAR TAFSİLATLI, DERİN BİR MEVZUU ALLAH RESÛLÜ SADECE DÖRT KELİME İLE İFADE BUYURMAKTADIR: “ <i>SABIR, İLK TOSLAMA ÂNINDA OLANDIR.</i> ”.....	33
SABIR	33
10 İKTİBAS TAM OLMADIĞI İÇİN, MEAL TIRNAK İÇİNE ALINMADI. (ÇAĞ VE NESİL).....	36
SABİR-İBADET İLİŞKİSİ	36
SABİR ACIDIR	36
SABİR	36
SABİR.....	40
DARILMA YOK DAYANMA VAR	41
SABİR ŞİİR	43
SABİR, HELE İSTENİLEN ŞEY ÇOK BÜYÜKSE!	43
ÖFKENE HÂKİM OL!	44
GAZAP DUYGUSU VE ONUN DENGELENMESİ.....	44

HADISLERİN EZBERLENMESİNDE ŞOK TESİRİ MÜLAHAZASI.....	46
ÖFKEYİ DOĞRU TARAFYA YÖNLENDİRMELİ!.....	47
HAZRETİ ÖMER'İN HAKPERESTLİĞİ VE MÜSAMAHA YOLU.....	48
HİDDETI BASTIRABİLMENİN VESİLELERİ.....	50
ÖFKENİZ ALLAH İÇİN Mİ?.....	51
İMTİHAN VE SABİR.....	53
KIZMA! HADIS-I ŞERİFİNİN VERDİĞİ MESAJLAR.....	57
Nükteler.....	61

Ayetler

وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ

NAHL/127: (Ey Peygamber!) Sabret! Sabrın da ancak Allah'ın yardımı ile dir. Onlardan dolayı üzülme! Kurdukları tuzaklardan telaş edip sıkıntıya düşme!

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعَدْوَةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الدُّنْيَا وَلَا تُطِغْ مَنْ أَعْقَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوِيَهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا

KEHF/ 28: Nefsine de, sabah akşam rızasını isteyerek Rablerine yalvaranlarla beraber candan sabret. Sen dünya hayatının süsünü isteyerek onlardan gözlerini ayırma. Kalbini, bizi anmaktan gafil kıldığımız, nefsinin kötü arzusuna uymuş ve işi hep aşırılık olan kimseye uyma.

قُلْ يَا عِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمْ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

ZÜMER/ 10: Ey Muhammed! Tarafımdan söyle: "Ey iman eden kullarım! Rabbinizden korkun. Bu dünyada güzellik yapanlara bir güzellik vardır. Allah'ın yeryüzü genişdir. Ancak sabredenlere mükafatları hesapsız ödenecektir."

وَلَتَبْلُؤَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ

BAKARA/155: Çaresiz biz sizi biraz korku, biraz açlık, biraz da mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltme ile imtihan edeceğiz. Müjdele o sabredenleri!

الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

BAKARA/156: Onlar başlarına bir musibet geldiği zaman: "Biz Allah'a aidiz ve

sonunda O'na döneceğiz." derler.

**جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ
الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمْ
وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ**

HAC/ 35: Ki Allah anıldığı vakit onların kalpleri titrer. Onlar başlarına gelene sabreden, namaz kılan kimselerdir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcarlar.

Hadisler

* Hz. Enes (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm), (ölen) çocuğu için ağlamakta olan bir kadına rastlamıştı: "Allah'tan kork ve sabret!" buyurdu: Kadın (ızdırabından kendisine hitab edenin kim olduğuna bile bakmadan): "Benim başıma gelenden sana ne?" dedi.

Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) uzaklaşınca, kadına: "Bu Resulullah idi!" dendi. Bunun üzerine, kadın çocuğun ölümü kadar da söylediği sözden dolayı (utanıp) üzüldü. (Özür dilemek için) doğru aleyhissalâtu vesselâmın kapısına koştu: Ama kapıda bekleyen kapıcılar görmedi, doğrudan huzuruna çıktı ve: "Ey Allah'ın Resülü, (o yakışsız sözünü) sizi tanımadan sarfettim (bağışlayın!)" dedi.

Aleyhissalâtu vesselam: "Makbul sabır, musibetle karşılaştığın ilk andakidir" buyurdu."

* Ümmü Seleme (radiyallahu anhâ) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ı şunları söylerken işittim: "Kendisine bir musibet gelen müslüman Allah'ın emrettiği: "İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râci'ün, allahümme ecirni fi musibeti vahluf li hayran minhâ. "Biz Allah'ımız ve ancak O'na döneceğiz. Bana bu musibetim için ücret ver. Ve bana bunun arkasından daha hayırlısını ver" derse Allah o musibeti alır ve mutlaka daha hayırlısını verir."

* Ebu Sinân anlatıyor: "Oğlum Sinan'ı defnettüğimde kabrin kenarında Ebu Talha el-Havlani oturuyordu. Defin işinden çıkınca bana: "Sana müjde vermeyeyim mi?" dedi. Ben: "Tabii, söyle!" dedim. "Ebu Musa el-Eş'ari (radiyallahu anh) bana anlattı" diye söze başlayıp Resulullah'ın şu sözlerini nakletti: "Bir kulun çocuğu ölürse, Allah meleklerle şöyle söyler: "Kulumun çocuğunu kabzettiniz mi?" "Evet" derler. "Yani kalbinin meyvesini elinden mi aldınız?" Melekler yine: "Evet" derler. Allah tekrar sorar:

"Kulum (bu esnâda) ne dedi?" "Sana hamdetti ve istircâda bulundu" derler. Bunun üzerine Allah Teâla hazretleri şöyle emreder: "Öyleyse, kulum için cennette bir köşk inşa edin ve bunu Beytu'l-hamd (hamd evi) diye isimlendirin."

* Ebu Hüreyre (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Allah Teâla hazretleri şöyle demiştir: "Ben kimin iki sevdiğini almışsam ve o da sevabını umarak sabretmişse, ona cennet dışında bir mükafaat vermeye razı olmam."

Buhari deki ibare şöyle: "Hz. Enes (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın şöyle söylediğini işittim: "Allah Teâla hazretleri buyurdu ki: "Ben kulumu iki sevdiğiyile imtihan edersem o da sabır gösterir (ve sevap umarsa) onlara bedel cenneti veririm." (Buradaki "iki sevdiği" ile gözlerini kastediyor." Doğruyu Allah bilir.) Buhari,

* Atâ İbnu Ebi Rabâh rahimehullah anlatıyor: "İbnu Abbâs (radiyallahu anhümâ) bana: "Sana cennet ehlinde bir kadın göstermeyeyim mi?" dedi. Ben de: "Evet göster!" dedim. "İşte dedi, şu siyah kadın var ya, o, Resulullah'a gelip: "Ben saralıyım, (nöbet gelince) üstümü başımı açıyorum, Allah'a benim için dua ediver (hastalıktan kurtulayım)" dedi.

Aleyhissalâtu vesselâm; "Dilersen sabret, sana cennet verilsin, dilersen sana şifa vermesi için Allah'a dua edivereyim" dedi. Kadın: "Öyleyse sabredeceğim, ancak üstümü başımı açmamam için dua ediver" dedi. Resulullah da ona öyle dua etti."

* Atâ İbnu Yesâr rahimehullah anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Kul hastalandığı zaman Allah Teâlâ hazretleri ona iki melek gönderir ve onlara: "Gidin bakın, kulum yardımcılara ne diyor bir dinleyin!" der. Eğer O kul, melekler geldiği zaman Allah'a hamdediyor ve senalarda bulunuyor ise, onlar bunu, her şeyi en iyi bilmekte olan Allah'a yükseltirler.

Allah Teâla hazretleri, bunun üzerine şöyle buyurur: "Kulumun ruhunu kabzedersen; onu cennete koymam kulumun benim üzerimdeki hakkı olmuştur. Şâyet şifâ verirsem, onun etini daha hayırlı bir etle, kanını daha hayırlı bir kanla değiştirmem ve günahlarını da affetmem üzerimde hakkı otmuştur."

* Habbab İbnu'l-Eret (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalatu vesselâm) Kâ'be'nin gölgesinde, bir bürdeye yaslanmış otururken, gelip (müşriklerin yaptıklarından) şikâyette bulunduk: "Bize yardım etmiyor musun, bize dua etmiyor musun?" dedik.

Şu cevabı verdi: "Sizden. önce öyleleri vardı ki, kişi yakalanıyor, onun için hazırlanan çukura konuyor, sonra getirilen bir testere ile başının ortasından ikiye bölünüyordu. Bazısı vardı, demir taraklarla taranıyor, vücudunda sadece et ve kemik kalıyordu. Bu yapılanlar onları dininden çeviremiyordu. Allah'a kalem olsun Allah bu dini tamamlayacaktır. Öyle ki, bir yolcu devesine bindimi San'a'dan kalkıp Hadramevt'e kadar gidecek, Allah'tan başka hiçbir şeyden korkmayacak, koyunu için de sadece kurttan korkacak. Ancak siz acele ediyorsunuz."

* Üsâme İbnu Zeyd (radıyallahu anhümâ) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm)'ın kızı (Zeyneb), babasına birisini göndererek "Oğlum ölmek üzere, son nefesini verirken yanında hazır ol" diye rica etti. Resulullah (aleyhissalâtu vesselâm); adamı geri çevirirken: "Selamımı söyle ve şunu hatırlat: Alan da Allah'tır, veren de Allah'tır. Her şeyin O'nun yanında muayyen bir eceli vardır. Sabretsin ve Allah'ın (sabredenlere vereceği) mükâfaatı düşünsün!"

* Hz. Enes (radıyallahu anh) anlatıyor: "Ebu Talha'nın bir oğlu hastalandı. Sonunda Ebu Talha evde yokken vefat etti. Çocuğun öldüğünü bilmiyordu. Hanımı, çocuğun öldüğünü görünce, (çocuğun defni için gerekli) hazırlığı yaptı, onu evin bir kenarına koydu. Ebu Talha (akşam olup)eve gelince: "Çocuk nasıl oldu?" diye sordu. Hanımı, "Sükûnete erdi, istirahat kavuşmuş olmasını umarım" (diye yuvarlak bir) cevapta bulundu. Ebu Talha hanımının doğru söylediğini zannetti.

Sonra hanımı, akşam yemeğini getirdi. Yatağını hazırladı. (Sonra kocası için süslendi. Ebu Talha temasta bulundu.) Sabah olunca Ebu Talha gusletti. Evden çıkacağı zaman hanımı çocuğun ölümünü haber verdi. Ebu Talha, Resulullah aleyhissalatu vesselam'la sabah namazı kıldı. Sonra kadının yaptığını bir bir anlattı. Resulullah aleyhissalatu vesselam: "Allah gecenizi hakkınızda mübarek kılmış olsun" buyurdular. Sonra onlara (Allah Teâla Hazretleri) dokuz evlat verdi, hepsi de Kur'an'ı okudular."

* Kâsım İbnu Muhammed anlatıyor: "Hanımım vefat etmişti. Bana, Muhammed İbnu Ka'b el-Kurazi, ta'ziye (baş sağlığı dilemek) maksadıyla uğradı. Ve şunu anlattı: "Beni İsrail'de fakih, alim, abid, gayretli bir adam vardı. Onun çok sevdiği karısı vefat etmişti. Onun ölümüne adam çok üzüldü, öyle ki, bir odaya çekilip kapıyı arkadan kapattı, yalnızlığa çekildi, kimse yanına giremedi. Onun bu halini, Beni İsrail'den bir kadın işitti. Yanına gelip: "Benim onunla bir meselem var, kendisine bizat sormam lazım" dedi. Halk oradan çekildi. Kadın kapıda kalıp: "Mutlaka görüşmem lazım" dedi.

Birisi adama seslendi: "Burada bir kadın var, senden birşeyler sormak istiyor, "mutlaka bizzat görüşmem lazım, bizzat sormam lazım" diyor. Herkes gitti kapıda sadece o kadın var ve ayrılmıyor." İçerdeki adam: "O'na müsaade edin gelsin" dedi. Kadın yanına girdi. Ve: "Sana bir şey sormak için geldim" dedi. Adam: "Nedir o?" deyince, kadın anlattı: "Ben komşumdan iâreten bir gerdanlık almıştım. Onu bir müddet takındım ve iâreten kullandım. Sonra onu benden geri istediler. Bunu onlara geri vereyim mi?" Adam: "Evet, vallahi vermelisin!" dedi. Kadın: "Ama o epey bir zaman benim yanımda kaldı. (Onu çok da sevdim)" dedi. Adam: "Bu hal senin, kolyeyi onlara iâde etmeni daha çok haklı kılıyor, zira onu iare edeli çok zaman olmuş" demişti(ki, bu cevabı bekleyen kadın) atıldı: "Allah iyiliğini versin! Sen Allah'ın sana önce iâre edip, sonra senden geri aldığı şeye mi üzülüyorsun? O, verdiği şeye senden daha çok hak sahibi değil mi?" dedi. Adam bu nasihat üzerine içinde bulunduğu duruma baktı (ve kendine geldi). Böylece Allah, kadının sözlerinden adamın istifade etmesini sağladı."

* Ebu Musa (radiyallahu anh) anlatıyor: "Resulullah aleyhissalatu vesselam buyurdular ki: "İştittiği şeyin verdiği ezaya aziz ve celil olan Allah'tan daha sabırlı kimse yoktur. Çünkü O'na şirk koşulur, evladlar nisbet edilir. O, yine de onlara afiyet ve rızık vermeye devam eder."

* İbnu Mes'ud radiyallahu anh anlatıyor: "Ben, peygamberlerden (aleyhimüsselam) birinin acıklı bir hikayesini anlatmış olan Resulullah aleyhissalatu vesselam'ı şu anda sanki tekrar seyrediyor gibiyim. Demişti ki: "Kavmi ona şiddetle vurup yaralamıştı. O hem akan kanlarını siliyor, hem de: "Allahım, kavmimi mağfiret et, çünkü onlar bilmiyorlar" demişti."

* Abdurrahman İbnu'l-Kasım anlatıyor: "Resulullah aleyhissalatu vesselam buyurdular ki: "Benim (yokluğumdan hasıl olan) musibet, müslümanları musibetlerinde teselli etmelidir." Bir başka rivayette şöyle denmiştir: "Kim bir musibete uğrarsa, benim yokluğum sebebiyle maruz kaldığı musibetini hatırlasın. Çünkü bu, en büyük musibettir."

* Yahya İbnu Vessab, Resulullah aleyhissalatu vesselam'ın Ashabından bir yaşlıdan naklediyor: "Resulullah aleyhissalatu vesselam buyurdular ki: "İnsanlara karışıp onların ezalarına katlanan müslüman, onlara karışmayıp, ezalarına katlanmayandan hayırlıdır."

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

Dördüncü Sualiniz: **إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ** de hikmet ve gaye nedir?

Elcevap: Cenâb-ı Hak, Hakîm ismi muktezası olarak, vücud-u eşyada bir merdivenin basamakları gibi bir tertib vaz'etmiş. Sabırsız adam teenni ile hareket etmediği için, basamakları ya atlar düşer veya noksan bırakır; maksud damına çıkamaz. Onun için hırs mahrumiyete sebebidir. Sabır ise müşkilâtın anahtarıdır ki,

الْحَرِيمُ حَائِبٌ حَاسِرٌ * وَالصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ

durub-u emsal hükmüne geçmiştir. Demek Cenâb-ı Hakk'ın inayet ve tevfiği, sabırlı adamlarla beraberdir. Çünkü sabır üçtür:

Biri: Masiyetten kendini çekip sabretmektir. Şu sabır takvadır,

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ

İkincisi: Musibetlere karşı sabırdır ki, tevekkül ve teslimdir.

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ * إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

*şerefine mazhar ediyor. Ve sabırsızlık ise Allah'tan şikayeti tazammun eder. Ve e'falini tenkid ve rahmetini ittiham ve hikmetini beğenmemek çıkar. Evet musibetin darbesine karşı şekva suretiyle elbette âciz ve zaîf insan ağlar; fakat şekva ona olmalı, ondan olmamalı. Hazret-i Yâkub Aleyhisselâm'ın

إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَخُزْنِي إِلَى اللَّهِ

demesi gibi olmalı. Yani: Musibeti Allah'a şekva etmeli, yoksa Allah'ı insanlara şekva eder gibi, "Eyvah! Of!" deyip, "Ben ne ettim ki, bu başıma geldi" diyerek, âciz insanların rikkatini tahrik etmek zarardır, manasızdır.

Üçüncü Sabır: İbadet üzerine sabırdır ki, şu sabır onu makam-ı mahbubiyete kadar çıkarıyor. En büyük makam olan ubudiyet-i kâmile canibine sevk ediyor. (23. Mektup)

2. Lem'a'dan

Cenâb-ı Hakkın insana verdiği sabır kuvvetini evham yolunda dağıtmazsa, her musibete karşı kâfi gelebilir. Fakat vehmin tahakkümüyle ve insanın gafletiyle ve fâni hayatı bâki tevehhüm etmesiyle, sabır kuvvetini mazi ve müstakbele dağıtıp, halihazırdaki musibete karşı sabrı kâfi gelmez, şekvâya başlar. Adeta-hâşâ-Cenâb-ı Hakkı insanlara şekvâ eder. Hem çok haksız bir surette ve divanecesine şekvâ edip sabırsızlık gösterir.

Birinci Harb-i Umumînin birinci senesinde, Erzurum'da mübarek bir zat müthiş bir hastalığa giriftar olmuştu. Yanına gittim. Bana dedi:

"Yüz gecedir ben başımı yastığa koyup yatamadım" diye acı bir şikâyet etti.

Ben çok acıdım. Birden hatırıma geldi ve dedim:

"Kardeşim, geçmiş sıkıntılı yüz günün, şimdi sürurlu yüz gün hükmündedir. Onları düşünüp şekvâ etme. Onlara bakıp şükret. Gelecek günler ise, madem daha gelmemişler; Rabbin olan Rahmânü'r-Rahîmin rahmetine itimad edip, dövülmeden ağlama, hiçten korkma, ademe vücut rengi verme. Bu saati düşün. Sendeki **sabır** kuvveti bu saate kâfi gelir. Divane bir kumandan gibi yapma ki, sol cenah düşman kuvveti onun sağ cenahına iltihak edip ona taze bir kuvvet olduğu halde, sol cenahındaki düşmanın sağ cenahı daha gelmediği vakitte, o tutar, merkez kuvvetini sağa sola dağıtıp, merkezi zayıf bırakıp, düşman ednâ bir kuvvetle merkezi harap eder."

Dedim: "Kardeşim, sen bunun gibi yapma. Bütün kuvvetini bu saate karşı tahşid et. Rahmet-i İlahiyeyi ve mükâfât-ı uhreviyeyi ve fâni ve kısa ömrünü uzun ve bâki bir surete çevirdiğini düşün. Bu acı şekvâ yerinde ferahlı bir şükret."

O da tamamıyla bir ferah alarak, "Elhamdü lillâh," dedi, "hastalığım ondan bire indi."
(2.Lema)

SABIR

Ağrı, acı, tahammülü güç ve katlanması zor hâdise ve vak'alar karşısında dişini sıkıp dayanma mânâlarına gelen sabır; açık-kapalı **إِسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ** "Sabırla yardım isteyiniz."¹ **إِصْبِرُوا وَصَابِرُوا** "Sabredin ve sabırda yarışın."² âyetlerinde ifade edildiği gibi sabrın aynını emir.. yahut **وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ** "Onlara karşı acelecilik etme."³ **وَلَا تُؤَلُّوهُمْ الْأَذْبَارَ** "Onlara arkalarınızı dönüp kaçmayın."⁴ beyânlarında olduğu gibi onun zıddını yasaklama.. **الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ** "Sabredenler, hayatlarını sadâkat çizgisinde sürdürenler"⁵ ifadelerinde geçtiği gibi bu vasıflarından dolayı sabredenlere senâda bulunma.. **وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ** "Allah sabredenleri sever."⁶ fermanında görüldüğü gibi Allah sevgisine mazhariyetlerini anlatma.. **إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ** "Allah sabredenlerle beraberdir."⁷ İltifatında müşahede edildiği gibi sabrı yaşayanları maiyyet-i ilâhiye ile pâyelendirme.. **وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ** "Şayet sabredecek olursanız bu, sabredenler için işin en hayırlısıdır."⁸ irşadkâr beyânından anlaşıldığı gibi sabırla mahz-ı hayra erilmesini beyân.. **وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ** "Elbette o sabredenlere mükafatlarını, yaptıkları işlerin en güzeline göre vereceğiz."⁹ uhrevî mücâzâtı nazara veren teselli-bahş fermanıyla sâbirîn olanları müjdeleme..

بَلَىٰ إِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ

“Şayet sabr u sebat eder ve itaatsizlikten sakınırsanız, şunlar da şu dakikada üzerinize geliverirlerse...”¹⁰ yardım vaad eden beyânlarıyla sabredenlere ilâhî imdadı hatırlatma gibi, Allah tarafından, değişik yönleriyle sürekli nazara verilen çok önemli bir kalbî ameldir.. ve bir zaviyeden de, diyanetin, yarısını şükürün teşkil etmesine karşılık diğer yarısının unvanı olmuştur.¹¹

Bu mülâhazayı pekiştiren Hz. Rûh-u Seyyidi’l-Enâm’dan şerefsudûr olmuş:

**عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ؛ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ، وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ:
إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ صَرَّاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا
لَّهُ**

“Mü’minin durumu şâyân-ı takdirdir; niye olmasın ki; onun her işi hayırdır ve bu da mü’minden başkası için müyesser değildir. O, neşe ve sevinç ifade eden bir duruma mazhar olunca şükreder, bu onun için hayır olur; herhangi bir sıkıntıya maruz kaldığında da sabreder, bu da yine onun için hayır olur.”¹² sözü ne mânidardır.

Ayrıca sabır; sabredilen hususlar itibarıyla aşağıdaki bölümlere ayrılır:

1. Allah’a kulluğun zorluklarına katlanma mânâsına ibadet ü tâate karşı sabır.
2. Günah yolunun nefse hoş gelmesine mukabil mâsiyet duygusuna karşı sabır.
3. Hakk’ın kaza ve kaderine rızâ göstermeyi de ihtiva eden semâvî ve arzî belâlara karşı sabır.
4. Dünyanın câzibedar güzellikleri karşısında yol-yön değiştirmeden Kur’ânî çizgiyi koruma adına sabır.
5. Zaman ve vakit isteyen işlerde, zamanın çıldırtıcılığına karşı sabır.
6. Emre bağlılıktaki inceliği kavrayarak, “**13**” **إِزْجِي** fermânına kadar vuslat iştiyakına karşı sabır.

Bunlardan bazıları kulun iradesiyle alâkalı olsa da, bazılarında aslâ insanın dahli söz konusu değildir...

Sabır; kendi keyfiyeti ve tahakkuk itibarıyla da altı kısım içinde mütalâa edilmiştir:

1. Sabr lillâh ki; Allah için sabretme mânâsına gelir ve sabır mertebelerinin ilkidir.

2. Sabr billâh ki; sabrın Allah'tan bilinmesidir ve evvelki mertebeye göre bir kadem daha ileri sayılır.

3. Sabr alâllah ki; "Her işte hikmeti vardır." deyip, Hakk'ın celâlî ve cemâlî tecellîleri karşısında aceleciliğe girmeme sabrıdır.

4. Sabr fillâh ki; Allah yolunda kahr u lütfu bir bilme sabrıdır.. ve evvelkilere göre hem ağırlığı hem de derece farkı vardır.

5. Sabr maallah ki; maiyyet ve kurbiyet-i ilâhiyeye dair hususiyetleri itibarıyla, bulunduğu makamın esrarına riâyatle beraber, Hak'la beraber olabilme sabrıdır.

6. Sabr anillâh ki; vuslata karşı dişini sıkıp dayanma azmidir ve hakikat âşıklarının sabrıdır.

Bunlardan başka bazıları, sabrı; başa gelen şeyler karşısında edebini bozmamak.. bazıları, iyi-kötü hâdiseleri tefrik etmemek.. bazıları, kendine rağmen yaşamak.. bazıları, kahr u lütfu aynı ruh hâletiyle karşılamak.. bazıları, Kitap ve Sünnet'le gelen mesajları cennet davetiyesi gibi kabul etmek.. bazıları, Sevgili uğrunda can-cânan her şeyi feda edebilmek şeklinde ifade etmişlerdir ki; hepsinin kendine göre birer mahmilinin bulunduğu söylenebilir.

Ayrıca sabredilecek herhangi bir mesele karşısında dişini sıkıp dayanana "sâbir"; sabretmeyi tabiatıyla bütünleştirmiş olana "mustabir"; sabır mevzuunda tam bir vicdan rahatlığına ermiş bulunana "mutasabbir"; bu hususta hiç zorlanma hissetmeyene "sabûr"; herkesin sabrettiği şeylerden daha ağırlarını göğüsleyebilecek babayığite de "sabbâr" denir.

Bu arada işârî tefsirciler de, sabrı; Kur'ân-ı Kerîm'in bazı âyetleriyle irtibatlandırarak şu kabil yorumlarda bulunmuşlardır:¹⁴ **اِصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا** âyetinde " **اِصْبِرُوا** " ile insan nefsinin taate karşı sabrı, " **وَصَابِرُوا** " kelimesiyle maruz kalınan şeyler karşısında dayanılması, " **وَرَابِطُوا** " sözüyle de Allah'a karşı aşk u iştiyakın devam ettirilmesi.. veya " **اِصْبِرُوا** " ile sabr fillâh, " **وَصَابِرُوا** " ile sabr billâh, " **وَرَابِطُوا** " ile de sabr maallah.. yahut " **اِصْبِرُوا** " ifadesiyle nimetlere karşı duygu, düşünce istikameti, " **وَصَابِرُوا** " ile zorluk ve sıkıntılara katlanma azmi, " **وَرَابِطُوا** " ile de her şeye rağmen Allah'la münasebetin devam ettirilmesi kastedilmiştir.

Erbâb-ı hakikatçe sabra bir diğer yaklaşım ise; iyi-kötü her şeyin Cenâb-ı Hak'tan bilinip, aklın zâhirî nazarında iyi olanlara şükürle, nâhoş görünen şeylere karşı da rızâ ile mukabelede bulunma şeklindedir. Ancak insanın, altından kalkamayacağı musibetler, zor edâ

edeceği mükellefiyetler ve çocuklarının yuvarlanıp içine düştüğü günahlara girme endişesiyle hâlini Allah'a arz etmesi, o çok ağır sorumlulukları için O'ndan yardım istemesi ve günahlardan korkup O'nun sıyânetine sığınması.. gibi hususlar da şikayet olmasa gerek. Şikayet olması şöyle dursun, böyle bir tavır çok defa şahsın niyet ve düşüncesine göre tazarru, niyaz, tevekkül ve teslimiyet bile sayılabilir.

Hz.

Eyyub'un:

أَبِي

يَسْتَعِينُ “Rabbim, gerçekten bana zarar dokundu; Sen merhamet edenlerin en merhametlisisin.”¹⁵ şeklindeki sızlanışı.. ve Hz. Yakub'un:

أَشْكُو

بِئْسَ

بِئْسَ “Ben bu dağınıklık ve tasamı sadece Allah'a açıyorum.”¹⁶ mahiyetindeki iniltisi, isti'taf buudlu böyle bir tazarru ve niyazdır. Zaten Cenâb-ı Hak da Hz. Eyyub için: **إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ** “Doğrusu biz onu sabırlı bulduk, O ne güzel kuldur! Zira O hep evvâb ve yüzü Allah kapısındadır.”¹⁷ diyerek onun tevekkül ve teslimiyet derinlikli sözlerini sabır içinde ayn-ı şükür kabul etmiyormu?

Başta büyük peygamberler olmak üzere, bütün enbiyâ, asfiyâ ve evliyâ, sabrın her çeşidini temsilin yanında, Hak'la sınıksız irtibatlı oldukları halde, halkın içinde dişlerini sıkıp “sabr anillâh” yaşamaları, onların en mümeyyiz vasıflarıdır ve erişilmezliklerinin emâresidir. Zaten İnsanlığın İftihar Tablosu ve peygamberlik semâsının güneşi Efendiler Efendisi de: **أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْأُمَّتُ قَالِمْ** “Belânın en zorlusuna maruz peygamberlerdir; sonra da derecesine göre diğer makbul insanlar.”¹⁸ buyurmuyor mu?

Sabır; hem zirve insanların hâli hem de zirveleşme yolunda olanların güç kaynağıdır. Zirvelere ulaşmış kimseler, o makamın gereği olarak, sabrın her çeşidini hem de en iyi şekilde temsil ederek mazhariyetlerinin bedelini ödemeye çalışırlar; haklarında zirvelere ulaşma takdiri yapılmış kimselere gelince, onlar da çeke çeke, katlana katlana, başkalarının bin türlü ibadetle ulaştıkları şâhikalara sabır dinamizmiyle ulaşırlar. Bir hadiste: “Cenâb-ı Hak, kuluna, ameliyle ulaşması zor bir makam takdir buyurmuşsa, ibadet ü tâatıyla o zirveye ulaşması imkânsız görünen kimseleri, nefis ve aileleri itibarıyla müptelâ kılar.. sonra da o ibtilâyâ karşılık onlara sabır verir; derken, onları yükseltip o menzile erdirir.”¹⁹ buyrulur.

Bu açıdan denebilir ki; belâ, mükellefiyetin ağırlığı ve mâsiyetin baskısı, potansiyel birer rahmet olduğu gibi, bunlar karşısında gerekli tavrı almak da bu rahmetin özü sayılabilir.

Bu özün özü ve esası da, ne bu ağır yükten ne de ona katlanma keyfiyetinden kimsenin haberdar olmamasıdır.. bu hususla alâkalı ne hoş söyler Fuzûlî:

Âşıkım dersin belâ-yı aşktan âh eyleme

Âh edip ağyârı âhından âgâh eyleme.!

Evet, insan, yerinde ocaklar gibi yanmalı ama, gam izhar etmemelidir. Yerinde dağların altında kalıp ezilmeli ama, kimseye dert dökmemelidir.

Bu ölçüler içindeki bir sabır mülâhazasını Hz. Mevlânâ, Mesnevî’inde şöyle özetler:

Bir buğdayın, insana gıda ve kuvvet, onun dizlerine derman, gözlerine nur ve yaşamasına esas olabilmesi için, onun, toprağın bağına gömülmesi, toprakla mücadele ede ede filizlenip gelişmesi, sonra biçilip harmanda dövülmesi, samandan ayrılıp değirmende öğütülmesi, teknelerde yoğrulup hamur hâline getirilmesi, fırınlara atılıp ateşte pişirilmesi, sonra dişlerle bir kere daha parçalanıp mideye gönderilmesi şart ve zaruridir.

Bunun gibi, insanın insanlığa yükselip bir işe yarar hâle gelmesi için de, onun çeşitli imbiklerden geçirilerek defaatle elenmesi, elenip özünü bulması elzemdir. Yoksa, insânî kabiliyetlerle mücehhez olduğu halde, hedefe ulaşamayıp yollarda kalabilir.

بَنَدَهُ هَمَانُ بَهْ كِه بَلَكَشْ بُودُ عُوْدُ هَمَانُ بَهْ كِه دَرِ آتَشْ بُودُ

“Kul, belâ çekici olunca; öd ağacı da, yanıcı olunca iyi olur.” (Mecmûatü’l-meârif) demişlerdir ki gayet lâtıftir.!

Her çeşidiyle sabır kullukta bir zirvedir. Bu zirvenin zirvesi de rızâdır.. ve zannediyorum Allah katında rızâ mertebesinden daha yüksek bir pâyede yoktur.

**اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الرَّضَا بَعْدَ الْقَصَا وَبَرْدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَلَدَّةَ
النَّظَرِ إِلَى وَجْهِكَ وَشَوْقًا إِلَى لِقَائِكَ
وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدَتِنَا مُحَمَّدٍ الرَّاضِي الْمَرْضِيِّ وَعَلَى آلِهِ
وَأَصْحَابِهِ دَوِي الْقَدْرِ الْعَلِيِّ**

DİPNOTLAR

1. Bakara sûresi, 2/45.
2. Âl-i İmran sûresi, 3/200.
3. Ahkaf sûresi, 46/35.

4. Enfâl sûresi, 8/15.
5. Âl-i İmran sûresi, 3/17.
6. Âl-i İmran sûresi, 3/146.
7. Bakara sûresi, 2/153.
8. Nahl sûresi, 16/126.
9. Nahl sûresi, 16/96.
10. Âl-i İmran sûresi, 3/125.
11. Bkz. el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 4/109.
12. Müslim, *zühd* 64.
13. “(Rabbine) dön!” (Fecr sûresi 89/28)
14. “(Ey iman edenler!) Sabredin, sabır yarışında düşmanlarınızı geçin ve cihâd için daima hazırlıklı ve uyanık bulunun!” (Âl-i İmran sûresi, 3/200)
15. Enbiyâ sûresi, 21/83.
16. Yûsuf sûresi, 12/86.
17. Sâd sûresi, 38/44.
18. Tirmizî, *zühd* 56; İbn Mâce, *fiten* 23; Dârimî, *rikak* 67.
19. İbn Hibbân, *es-Sahîh* 7/169; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/495; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 7/164; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 2/292.

Tâlût Ordusu ve Sabır Duası

Tâlût ve Suyla İmtihan.....	1
Sabr ü Sebat ve Nusret Duası.....	2
Hazreti Dâvud ve Kuvvet-Hikmet Münasebeti.....	3
Neye Karşı Sabır?.....	4
Bedir'den Çanakkale'ye Sabır Cepheleri.....	5
Biz de Sabır Yağmuruna Muhtacız.....	6

Soru: Kur'an-ı Kerim'de, Tâlût'un ve onunla beraber olan inananların Câlût ve ordusuyla karşılaştıklarında Cenâb-ı Allah'tan sabır, sebat ve nusret istedikleri anlatılmaktadır. Onların bu isteklerini içinde bulunduğumuz zaman ve şartlar açısından değerlendirir misiniz?

Cevap: Hazreti İsa'nın (aleyhisselam) doğumundan yaklaşık olarak dokuz-on asır önce Mısır ile Filistin arasında Amalika adlı bir kavim yaşamaktaydı. Câlût adında bir hükümdar tarafından idare edilen bu kavim, İsrailoğulları'na saldırıp onları perişan etmiş; vatanlarından kovmuş, çoluk-çocuklarından ayrı koymuştu. Bunun üzerine İsrailoğulları, peygamberlerine müracaatta bulunmuş, düşmanlarıyla çarpışmak için kendilerine bir komutan tayin etmesini istemişlerdi. "Ne olur, bize bir hükümdar tayin et de biz de Allah yolunda cihad edelim" demişlerdi.

Bu hadise, bahsi geçen peygamberin ve diğer şahısların kimlik bilgileri gibi bazı detay sayılabilecek hususlara yer verilmeden, sonraki nesillere ibret olabilecek yanlarıyla Bakara Suresi'nin 246-252. ayetlerinde anlatılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de sadece Hazreti Musa'dan (aleyhisselam) sonra gelen peygamberlerden biri olduğuna işaret edilen bu Allah elçisinin adı Eski Ahid'de Samuel olarak zikredilmektedir. Adı ne olursa olsun, İsrailoğulları'nın fitratını çok iyi bilen o peygamber, "Ya savaşma emri size farz kılınır, siz de savaşmazsanız?" deyince onlar, "Ne diye Allah yolunda cihad etmeyelim ki; vatanlarından çıkarılan biz, çoluk çocuğundan ayrı düşenler de yine biziz." cevabını vermişlerdir. Onlar böyle deseler de, cihad kendilerine farz kılınınca içlerinden çoğu sözlerinden dönüvermiş ve geride ahdine sâdik pek az insan kalmıştır. Fakat, dönemin peygamberi bunu önceden bilmesine ve onların daha sonra takınacakları tavrı o anki hallerinden okumasına rağmen İsrailoğulları'nın kumandan talebini geri çevirmemiş, Tâlût'u hükümdar ve başkomutan olarak tayin etmiştir.

Tâlût ve Suyla İmtihan

Eski Ahid'de Saul olarak anılan Tâlût'un ismi bazı kaynaklarda Süryânice Sayıl ve İbrânice Savil şeklinde geçmektedir. Dolayısıyla, genel kanaat, "Tâlût" kelimesinin isim değil, İbranicen bir lakap olduğu yönündedir. "Tâlût" güçlü, kuvvetli ve iri cüsseli manalarını içermektedir; maddî-manevî kuvvetliliğe bir ünvan gibidir.

İsrailoğulları başlangıçta işi zenginlik ve kavmiyetçilik noktasından ele almış ve Tâlût'un hükümdarlığını tasvip etmemişlerdi. Onlara göre, içlerinden daha zengin, daha seçkin ve daha asil birinin komutan olması gerekiyordu. Cenâb-ı Allah, Tâlût'a hem maddî hem de manevî yönden bir üstünlük vermişti; o, heybetli, güçlü, kuvvetli ve çok güzel suretli

olduğu gibi, dinî, siyasî ve askerî işleri de bilen, idareciliğe kabiliyeti olan biriydi. Heyhat ki, İsrailoğulları her zamanki “seçkinlik” tutkusundan kurtulamamış ve daha soylu bir insanın tayin edilmesini istemişlerdi. Peygamberleri onlara seçimin Allah Teâlâ tarafından yapıldığını ima etmiş, Tâlût’un Hak indindeki yerine dikkat çekmiş ve devamla şöyle demişti: “Onun hükümdarlığının alâmeti, size içinde Rabbinizden bir sekîne ile Mûsâ ve Harun’un manevî mirasından bir bakiyye bulunan ve meleklerce taşınan bir sandığın gelmesidir. Eğer iman etmeye niyetli iseniz, bunda elbette sizin için delil vardır.” İşte, İsrailoğulları ancak o zaman Tâlût’un hükümlerine razı olmuşlardı.

Tâlût, Câlût’a karşı sefere çıkmak üzere ordusunu harekete geçirince askerlerine şöyle seslenmişti: “Allah sizi, bir ırmakla imtihan edecek. Onun suyundan kana kana içen benden sayılmayacak; sadece avucuyla aldığı miktar muaf olmak üzere, kim o sudan içmezse o da benden sayılacak.” Böylece, Tâlût onları uyarmıştı; fakat onlar, -pek azı hariç- suyun başına varır varmaz ondan avuç avuç içmişlerdi. İçmiş ama içtikçe daha bir susamış, bir türlü suya kanmamış ve imtihanı kaybederek yolda kalmışlardı. Tâlût ve zaruret miktarı bir avuç suyla iktifa eden sâdik mü’minler ise, ihtiyaçlarını görüp ırmağın diğer tarafına selametle geçmişlerdi. Suyun öbür yakasında kalanlar, yeis ve inkisar şurubu içmişçesine “Bugün bizim Câlût ve ordusuna karşı duracak tâkatimiz yoktur” demiş, geri çekilmişlerdi; ama ölümden sonra diriltilip Allah’ın huzuruna çıkacaklarını bilen diğerleri, “Nice küçük topluluklar vardır ki, Allah’ın izniyle, büyük cemaatlere galip gelmiştir. Doğrusu Allah sabredenlerle beraberdir.” diyerek yollarına devam etmişlerdi.

Sabr ü Sebat ve Nusret Duası

Evet, ölümden kaçmanın mümkün olmadığını, bugün olmazsa yarın mutlaka öleceklerini ve nihayet Allah’ın huzuruna varacaklarını bilen mü’minler, ahde vefa göstererek Hak yolunda şehid veya vazifesini yapmış gazi olmaya karar vermişlerdi. Onlar, Câlût’u ve onun yüreklere korku salan ordusunu görünce ürküp kaçma yerine Tâlût’un etrafında daha bir kenetlenmiş ve Allah’a teveccüh edip sabra sarılmak gerektiğine inanarak şöyle niyaz etmişlerdi: “Ya Rabbenâ, üstümüze gürül gürül sabır yağdır, ayaklarımıza sebat ver ve kâfir topluluğa karşı bizi muzaffer eyle!” (Bakara, 2/250)

İsrailoğulları’ndan tahkiki imana ermiş bu küçük grup, sayıları az da olsa, Allah’a sığınmak suretiyle zafere kavuşabileceklerine gönülden inanmış; belli bir talim ve terbiyeden, bir ikaz ve rehabiliteden sonra ulaştıkları o iman ufkuyla içinde buldukları hali değerlendirmiş ve içten yakarışa geçerek “Rabbenâ efrîğ aleynâ sabran ve sebbit akdâmenâ vensurnâ ale’l-kavmi’l-kâfirîn” demişlerdi. Onlar, sadece “bize sabır ver” dileğiyle de

yetinmemiş; “efriğ aleynâ” ifadesini tercih ederek “Sabrı başımızdan aşağı yağmur gibi boşalt, üzerimize bol bol sabır yağdır.” demek suretiyle Allah’ın inayetine ve sabra ne ölçüde muhtaç olduklarını dile getirmişlerdi. “Rabbimiz, Sen yarattın, Sen yetiştirdin bizi; en iyi Sen bilirsin ihtiyaçlarımızı, zaaflarımızı, eksiklerimizi... Sabırla coştur yüreklerimizi, cesaretle doldur içlerimizi; hiç titremesin bacaklarımız, asla kaymasın ayaklarımız. Geriye tek adım atmadan ve yerimizden ayrılmadan Senin yolunda mücahedenin hakkını verdir bize, o kâfirler topluluğuna karşı yardım ve zafer ihsan et şu bîçare bendelerine!..” mülâhazalarıyla niyaz etmişlerdi.

İşte, İsrailoğulları’ndan çoğunun onca hır-gür çıkarmalarından, ahde vefasızlık yapmalarından ve inananları yüz üstü bırakıp geri dönmelerinden sonra, sâdıkların o kadarcık bir teveccühünü Cenâb-ı Hak cevapsız ve mükâfatsız bırakmamıştı. Allah’ın izni ve inayetiyle Dâvud (aleyhisselam) Câlût’u öldürmüş ve Tâlût ordusu düşmanlarını bozguna uğratmıştı.

Hazreti Dâvud ve Kuvvet-Hikmet Münasebeti

Kur’an-ı Kerim’de ve Sünnet-i Sahîha’da Hazreti Dâvud’un yaşıyla, mesleğiyle ve Câlût’u öldürürken kullandığı silahıyla alâkalı bir bilgi yoktur. Fakat, Eski Ahid’de keçi sürüsü güden bir çoban olduğu ve Batılıların Golyat dedikleri o dev gibi adamı bir sapanla öldürdüğü anlatılmaktadır. Rivayetlere göre, Hazreti Dâvud, sapanına yerleştirip fırlattığı taşı Câlût’un tam alınına isabet ettirmiş ve onu yere sermiştir. Golyat’ın bir çocuk tarafından öldürülmesi Batı edebiyatında şiirlere, hikayelere ve romanlara mevzu olmuştur.

Allah Teâlâ, Hazreti Dâvud’a hükümdarlık ve hikmet vermiş; demiri işleme ve ondan zırhlı elbiseler yapma sanatı gibi dilediği daha pek çok şeyi ona öğretmiş ve peygamberlik ihsan etmiştir. Tâlût’un, kendi kızını Hazreti Davud’a verdiği ama daha sonra ona gösterilen aşırı teveccühü kıskanıp kötülük yapmaya yeltendiği, akabinde bir mekr-i ilahiye maruz kalıp sahralara düştüğü ve perişan olduğu da rivayet edilmektedir. Fakat, İslamî kaynaklarda bu son hususla alâkalı bir bilgi mevcut değildir. Dolayısıyla, İmam Maturîdî hazretlerinin de çok defa dediği gibi, bizim kaynaklarımızda yer almayan malumâtın üzerinde gereğinden fazla durmamıza lüzum yoktur.

Bu arada, ayet-i kerimede, Hazret-i Dâvud’a hükümdarlık ihsan edildiği anlatılırken, ona aynı zamanda hikmet verildiğine de dikkat çekilmektedir. Hükümdarlıkla beraber hikmetin de verilmiş olması çok önemlidir. Çünkü, hikmetsiz hükümdarlık kaba kuvvet halini alır; zorbalıklara ve zulümlere sebebiyet verir. Hikmetten nasipsiz güçlüler, mevcudiyetlerini gece baskınlarıyla ifade etme sevdasına tutulurlar; hakkı çiğner geçer ve insanî hislere,

latifelere, mantık ve muhakemeye hiç değer vermezler. Hikmetin rehberliğindeki güç ve kuvvet ise, akıllara, kalblere, ruhlara ve hislere de hitap eder; idareye hakimiyetle beraber ruhlara hakimiyeti de devam ettirir. Evet, kuvvet ve iktidar, hakkın, mantığın ve muhakemenin rehberliğinde bir kısım problemleri çözebilecek potansiyel bir güç sayılsa da, hikmetten uzak kaba düşüncenin elinde her zaman bir tahrip aleti olagelmıştır. İşte, bu hikmetli kuvvet sayesinde ki, Hazreti Dâvud İsrailoğulları'nı etrafında toplamış, Filistin ve Kudüs civarında büyük bir devlet kurmuştur.

Neye Karşı Sabır?

Tâlût liderliğindeki İsrailoğulları ile Câlût önderliğindeki Amalikalılar'ın mücadelesini ve o sırada cereyan eden bazı hadiseleri özetledikten sonra asıl meseleye geçmek istiyorum: **Selef-i sâlihinden bazıları sabredilmesi gereken bir durum başa gelmeden sabır talep etmeyi belalara davetiye çıkarma saymışlar. Musibetlerin toslamasına maruz kalmadan Allah'tan sabır istemeyi bela isteme şeklinde anlamışlar.** Onlara göre; sabır, ancak belli bela ve musibetler karşısında kendisine koşulan bir tabye, bir mevzi, bir sığınak, bir dayanak noktası ve koruyucu bir seradır. Dolayısıyla onlar, öyle bir bela ve musibet söz konusu olmadan “Allah’ım bize sabır ver” demeyi “Allah’ım bize önce bela ver, sonra da o belaya karşı sabır ver; bizi evvela ağır mükellefiyetlere maruz bırak, akabinde de onlara tahammül gücü ver” duasında bulunma kabul etmişler. Bu açıdan, bir savaş durumu olmadan “Rabbenâ efrîğ aleynâ sabran ve sebbit akdâmenâ vensurnâ ale'l-kavmi'l-kâfirîn” şeklinde dua etmeyi uygun bulmamışlar.

Fakat, Kur'ân-ı Kerim'in sabır, sebat ve nusret isteme ile alâkalı farklı yerlerdeki ifadeleri incelenirse görülecektir ki, sabr ü sebat sadece savaş meydanı ile alâkalı bir husus değildir. Sabır yalnızca belaya karşı olsa, bela gelmeden sabır istemenin bela isteme manasına geldiği kabul edilebilir. **Ne var ki, tahammül etme, vazgeçmeme, aceleci davranmama, katlanması zor vak'alar karşısında dişini sıkıp dayanma... gibi manalara gelen sabır bir zaviyeden diyanetin yarısını teşkil eden çok önemli bir kalbî ameldir; o sadece belalara münhasır değildir, onun pek çok çeşidi, derinliği, yanı vardır.** Hazreti Üstad, belli başlı sabır çeşitlerini üç kategoride toplamış; hususiyle masiyetten uzak durmayı, musibetlere katlanmayı ve ibadet ü taatte devamlı olmayı nazara vermiştir. Bununla beraber, sabredilen hususlar itibarıyla sabır çeşitlerini çoğaltmak da mümkündür: Dünyanın cezbedici güzellikleri ve nefsi gıcıklayan nimetleri karşısında istikameti koruma adına sabır, belli bir vakte bağlı işlerde zamanın çıldirtıcılığına karşı sabır, ermiş insanların can ü gönülden cemâl-i İlahiyi arzu etmelerine rağmen dine hizmeti kendi nefislerine tercih ederek burada kalıp vazifeye devam

etmeleri, her anı “Refik-i A’la” hülyalarıyla geçirdikleri halde O’nun takdirine rıza göstererek ölümü değil O’nun hoşnutluğunu istemeleri şeklindeki vuslata karşı sabır... bunlardan bazılarıdır.

Bu itibarla, bilhassa sokakların birer kanal haline gelip gözlerden gönüllere günah akıtıp durduğu günümüzde masiyetten kaçma ve ibadet ü taate sarılma adına sabır talebi çok önemlidir. Her mü’min hemen her zaman “Allahım! Kalbime ibadet ü taati şirin ve günahları da çirkin göster; kulluğu bana sevdire, günahlara karşı içimde tiksinti hissi uyar. İbadetlerde devamlı olma, kötülüklerden uzak durma konusunda beni sabırlı kıl!” mülahazalarıyla oturup kalkmalıdır. Bu şekilde dua etmenin bela ve musibet istemekle hiç alakası yoktur.

Bedir’den Çanakkale’ye Sabır Cepheleri

Diğer taraftan; insanın sabredebileceği meseleler ve mücadeleden kaçmaması gereken hadiseler her dönemde farklı farklı olabilir. Mesela; Çanakkale destanını al kanıyla yazan Mehmetçiğin mücahededesi “Rabbenâ efrîğ aley-nâ sabran ve sebbit akdâmenâ vensurnâ ale’l-kavmi’l-kâfirîn” denmesi gereken bir cihad meydanında cereyan etmiştir. Bedir ve Uhud gibi, Çanakkale de Allah’ın inayetiyle, ilahî nusretle ve sabr-ı cemille ancak aşılabilecek bir akabe olmuştur. Savaşlardan iyice bunalmış bir milletten geriye kalan bir avuç insanın, her türlü maddî imkanlara sahip mekanize birliklerle gelmiş koca ordulara karşı mücadele verdiği bir akabe... Orada, düşmanın kin ve nefret kusan silahları karşısında, her türlü fakr ü zarurete maruz kalan müslümanların iman dolu sineleri vardır. Mağduriyet ve mazlumiyet misalleriyle beraber yiğitlik ve kahramanlık örneklerinin onlarcasını, yüzlercesini okuduğunuz, dinlediğiniz o savaş meydanı gerçekten insanı hayrette bırakacak manzaralarla mâlâmâldir. Misal olarak, son günlerde hayalimden bir türlü gitmeyen şu tablo ne acı ve ne kadar elem vericidir: Daha askerlik eğitimini tamamlamadan, sırf vatan aşkı ve iman coşkusuyla cepheye koşan bir Mehmetçik kurşun yağmuruna tutulmuştur. Sağında-solunda şehadet şerbeti içmeyen kimse kalmamıştır. Şaşkındır, zira acemiliğinden ne yapacağını da bilememektedir. Bir yolunu bulup zor güç çalışan cephe telefonunu eline geçirir ve karşıdaki insana bağıra bağıra halini arz eder; “Komutanım, bütün arkadaşlarım şehit oldular. Yalnız ben kaldım geride. Ne yapacağımı, nereye çıkacağımı bilmiyorum. Bana yol gösterin!” der.

İşte, vatan toprağının, milletin onur ve haysiyetinin payımal olması muhtemel o yerde can pahasına da olsa sabretmesini bilmek ve Allah’tan sabr ü sebat dilemek şarttı. Bedir’dekiler düşmana karşı öyle sabrettiler, Uhud’dakiler öyle sabrettiler. Çanakkale’deki yiğitler de aynı selefleri gibi sabr ü sebat gösterdiler. Kaç asırlık tarihimizde değişik zaferlerimizin hepsi aynı sabırla kazanıldı. “Ölürsem şehit, kalırsam gâzi olurum; ikisi de

Allah tarafından bahşedilen birer pâyedir benim için. O da cana minnet, öbürü de!” diyen ecdadımız hep “Rabbenâ efrîğ aleynâ sabran ve sebbit akdâmenâ vensurnâ ale'l-kavmi'l-kâfirîn” yakarışını seslendirdiler.

Biz de Sabır Yağmuruna Muhtacız...

Bize gelince; o duayı ilk defa dillendiren Tâlût'un askerleri gibi değiliz; onların haline benzemiyor şu anki halimiz. Ashab-ı Bedir'in, Uhud kahramanlarının, Malazgirt, Niğbolu ve Çanakkale yiğitlerinin mücahedeleri gibi de değil bizim mücadelelerimiz. Onlar maddî bir savaşın içindeydiler ve her an ölümle burun buruna, şehadetle karşı karşıya idiler. Doğru, biz öyle zorlardan zor bir duruma düşmedik; -Cenâb-ı Allah hiç düşürmesin- ne var ki, bugün de içinde bulunduğumuz zamanın şartlarına göre bazı zorluklar yaşadığımız ve sabra çok muhtaç olduğumuz bir gerçektir.

Evet, bugünün dünyasında da Câlût ruhlu bir sürü tiran var. Bazıları açıktan açığa Allah'a, Peygambere, Kur'an'a saldırıyorlar. Dünyanın değişik yerlerindeki müslümanlara sırf dinlerinden ve diyanetlerinden dolayı zulmediyorlar. İnsanlar arasına fitneler sokuyor, mezhep çatışmalarını körüklüyor, ırkî mülahazalara bağlı kavgaları ateşliyor ve İslam dünyasında kardeş kanı dökülmesine sebebiyet veriyorlar. Bütün bu olup bitenleri görüp muvazaneyi koruyabilme sabr-ı cemilden başka ne ile mümkün olabilir ki? İster ferdî ister ailevî isterse de içtimaî olarak din ve diyanetin gereklerini yerine getirme hakkı tanınmıyorsa, onu bütün erkânıyla yaşama fırsatı verilmiyorsa, inanan kadınların saçıyla, başıyla uğraşılıyorsa, genç kızlara dinin emrini de yerine getirmek suretiyle eğitimlerini özgürce tamamlamaları imkanı sağlanmıyorsa.. bilakis insanlar dini kanaatlerinden ve inançlarından dolayı, ayırımlara tabi tutuluyor, hakaretlere uğruyor ve zulüm görüyorsa.. bütün bunlara da ancak sabr-ı cemîlle katlanılabilir.

Dolayısıyla, biz de Tâlût'un askerleri içinde ya da Bedir ashabı arasında bulunuyor gibi “Rabbenâ efrîğ aleynâ sabran ve sebbit akdâmenâ vensurnâ ale'l-kavmi'l-kâfirîn” desek sezâdır.. müslümanların bugün maruz kaldığı mazlumiyet ve mağduriyetler karşısında, “Rabbimiz, bizim başımızdan aşağı da sağanak sağanak sabır yağdır; gönüllerimizi sabırla, cesaret ve metanetle doldur. Bizi öyle sabır kahramanları eyle ki, hep sabır duyalım, sabır düşünelim, sabır görelim ve sabırla gerilelim... Hepimizi din ve diyanet üzere sâbit kadem eyle; bize masiyetlere karşı dayanma gücü, musibetlere tahammül kuvveti ver.. kalblerindeki inanç hissini köreltmış, kainattaki en aşikâr gerçek olan Uluhiyet hakikatini göremeyen körlere, mazhar olduğu nimetleri görmezlikten gelen nankörlere karşı bizi zaferyâb kıl.” diye sürekli inlesek yine de azdır.

Hâsılı; sabır kurtuluşa ermenin sırlı-sihirli anahtarıdır; sabreden bir kimse mutlaka aradığını bulur.. ibadet ü taatte sabreden nihayet huzura kavuşur.. mâsiyet karşısında dışını sıkıp günahlardan uzak kalan ve musibetleri takdir-i ilahî bilip onlara güzelce tahammül gösteren sonunda Cennete girer. Hasımlarının değişik komplolarına rağmen çizgisini koruyan, durduğu yerin hakkını veren ve hep mü'min karakterinin gereğini sergileyen de er ya da geç zafere erer. (Ölümsüzlük İksiri)

Sabır ve rıfk

"Cennete giren fazilet sahiplerine melekler sorarlar:

"Faziletiniz nedir?"

"Onlar da,

"Zulme uğradığımız vakit sabederdik; bize kötülük edilince de, rıfk ile davranırdık' diye cevap verirler.

Bu Ne Acele!..

Beklemek, Ateşten Gömlek.....	1
Pek Acelecidir İnsan.....	2
İman Hizmeti Teennî İster.....	2
Acele Edilmesi Gereken Meseleler.....	4
Karanlıklara Işık Tutmada Acele Edin!.....	4
Acelecilik Hastalığının Şifası.....	6

Soru: “Zamanın çıldırtıcılığına karşı sabır” düsturu açısından, acelecilik gerektiren hususlar ve teennî ile hareket etmeyi lüzumlu kılan meseleler nelerdir? Çoğu zaman, insanı ümitsizliğe ve atâlete sürükleyen acelecilik duygusu nasıl dengelenebilir?

Cevap: Sabredilen konular itibarıyla sabır çeşit çeşittir; ibadatlere devam hususunda sabır, günahlara girmeme mevzuunda sabır ve musibetlere karşı sabır en çok bilinen sabır çeşitleridir. Dünyanın göz alıcı güzellikleri karşısında duygu ve fikir değişikliğine düşmeme, düşünce kaymaları yaşamama ve hep Kur'ânî çizgide yol alma da farklı bir sabır türüdür. Sürekli ötelere iştiağıyla nefes alıp veren Hak dostlarının, vazifelerini tamamlayana kadar dünya hayatına katlanmaları ve gönüllerindeki vuslat arzusunu mesuliyet duygusuyla

basturmaları ise ancak seçkin kullara özel bir sabırdır. Bunlara ilaveten bir de zaman isteyen ve bir vakte bağlı cereyan eden işlerde, “zamanın çıldırtıcılığına karşı sabır” söz konusudur.

Beklemek, Ateşten Gömlek

Cenâb-ı Allah, kâinâtta her şeyi “Ol!” deyivermekle en mükemmel şekilde varlığa erdirebileceği halde, bütün mekânı ve eşyayı tedriciliğe bağlamış; mahlukâtın yavaş yavaş ve adım adım varlık sahasına çıkıp belli bir zaman içinde olgunlaşmasını sağlamıştır. Evet, varlık âleminde her şey takdîr-i ilahî ile belirlenen bir süreye bağlı olarak şekilden şekle, tavırdan tavra intikâl ettikten sonra belli bir vaziyete ulaşmaktadır. Zaman, eşyanın üzerinde tesirini icra etmekte ve hadiseler, zamanın keskin dişleri arasında öğütüle öğütüle meydana gelmektedir.

Mesela, bir çocuk, ana rahminde “rüşeym” haline geldikten sonra şekillerin ve kalıpların her çeşidine gire gire geçirdiği tam dokuz ayın ardından dünyaya gözlerini açmaktadır. Bazen yedi aylık doğumlar da sağlıklı olsa bile, genellikle normal bir doğum için dokuz ay beklemek gerekmektedir. Şayet, siz bu süreyi kısaltmak ister ve çocuğun vaktinden önce doğması için değişik mualecelerde bulunursanız, büyük bir ihtimalle maksadınızın aksiyile tokat yer ve o masum yavruya kıymış olursunuz. Hatta bu konudaki aceleciliğinizden dolayı annenin canına da kastetmiş sayılırsınız.

Evet, birinin ya da bir şeyin yolunu gözlemek ve ümit edilen bir neticeye ulaşabilmek için zamanın çabucak geçmesini beklemek çok zor olsa da, hatta bu zorluğu ifade sadedinde “El-intizar eşeddü min’ en-nar” dense ve beklemek ateşe benzetilse de, her şeyin bir vakt-i merhûnu (belirlenmiş bir zamanı) vardır; herkes tayin edilen zaman gelip o şeyin miâdı doluncaya kadar beklemek zorundadır. “Beklemek” bazen insanı çıldırtacak kadar ruha ağır gelse bile, insan, takdîr-i ilahî ile karara bağlanan bir süreyi daraltamaz, varlığın bağrına konan tedricîlik esasıyla oynayamaz. Öyleyse o, çevresinde bir nizam dahilinde meydana gelen hâdiselerden ders almalı, sebep ve netice münasebetini gözetmeli ve eşyâ arasında bulunan tertibe riayet etmelidir. Fıtratta carî kanunları görmezlikten gelmemeli; sebepleri gözetmeden netice beklememeli; zamana ve mesafelere karşı tahammülsüz davranarak birkaç merdiveni birden atlamaya yeltenmemelidir.

Pek Acelecidir İnsan

Ne var ki, insanın tabiatına konan acûliyet (acelecilik) hissini aşmak herkes için müyesser değildir. Ümitsizlik, üstünlük tutkusu, bencillik ve rahata düşkünlük gibi, acelecilik de insan tabiatında şeytanî tuzaklara açık bir boşluktur. Şayet insan, nefis tezkiyesi ve kalb

tasfiyesi ameliyelerinden geçirilmezse, bu acelecilik ve sabırsızlık duygusu onun bütün tavır ve davranışlarına hükmedebilir.

Kur'an-ı Kerim'de, "İnsan aceleci (bir tabiatla) yaratılmıştır." (Enbiyâ, 21/37) buyurularak beşerin acûliyet yanına dikkat çekilmiştir. Söz konusu ayette, Arapça'daki "faûl" vezninden ism-i fail olan "acûl" kelimesi kullanılmıştır ki, bu kelime yapısı, dil bilgisi açısından mübalağa ifade etmektedir; yani, insanın mahiyetinde potansiyel olarak acûliyetin var olduğunu, onun çok sabırsız ve pek aceleci bir tabiatla dünyaya gönderildiğini belirtmektedir. Evet, insan peşin ücretleri arzular, zaman ve mekan bakımından yakın olanı tercih eder. Bundan dolayıdır ki, henüz vakti gelmeyen nimete çarçabuk ulaşmayı ve hatta âhiret nimetlerini de daha dünyadayken tatmayı diler. Bir başka ayet-i kerimede, "İnsan, bazen şerri, tıpkı hayrı istercesine ister. Pek acelecidir bu insan!" (İsra, 17/11) denilmekte ve bazen onun iyiyi-kötüyü birbirinden ayıramayacak kadar sabırsız davrandığı; bu acûliyetinden dolayı da kimi zaman dünyayı âhirete tercih ettiği vurgulanmaktadır.

Haddizatında, insan mahiyetindeki benlik, şehvet, öfke, inat ve hırs gibi boşlukların yüzleri terbiye ile bâkî gerçeklere ve uhrevîliğe döndürülürse, bunların hepsi insanın önemli birer derinliği haline de gelebilir. Bu duyguları kontrol altına alma kahramanlığını ortaya koyanlar, nefislerine köle olma ve şeytana amelelik yapma zilletinden kurtulurlar. Zaten din, bizdeki iyiliğe açık nüveleri besleyip geliştirmek ve kötülük temayülleri taşıyan fena çekirdekleri de kurutup bodurlaştırmak için nazil olmuştur.. mahiyetimizde mündemiç bulunan şer meyillerinin önünü kesmek suretiyle kötü hasletlerin boy atıp karaktere dönüşmesine fırsat vermemek ve iyi yanlarımızı inkişaf ettirip bizi hakiki insanlığa ulaştırarak Cennet'e ehil hale getirmek için vaz' edilmiştir. Dolayısıyla, acelecilik bir yönüyle şeytanın rahatlıkla girip çıktığı nefsanî bir boşluk olsa bile, dinin rehberliğindeki iyi bir terbiye neticesinde, diğer kötü görünümlü hasletler gibi, onun yönünü de hayırlı işlere çevirmek ve onu da dengeli kullanmak her zaman mümkündür. Bu açıdan, mutlaka yavaş ve ihtiyatlı davranılması icap eden yerler ve durumlar olduğu gibi, acele edilmesi gereken meseleler ve şartlar da vardır.

İman Hizmeti Teennî İster

İman ve Kur'an hizmetinin asla acûliyete tahammülü yoktur. Çünkü bu vazife, insan tabiatına bağlı bir iştir; potansiyel olarak tekâmül ve terakkîye istidadlı şekilde yaratılan insanı hakiki insanlığa yönlendirmeye ve onu insan-ı kâmil ufkuna ulaştırmaya mâtuf bir harekettir. Dolayısıyla, hizmet-i imaniyeden beklenen netice birden bire hasıl olmaz; vatan, millet, din ve iman adına ortaya konan böyle bir hizmetin semere vermesi ancak birkaç neslin

ömrüne vâbestedir. Cenâb-ı Allah, bir yumurtanın civcive dönüşmesini bile haftalara yaymış ve bize bu konudaki ilâhî ahlâkı talim etmiştir. Şayet bu tedricîliği ve zaman faktörünü hesaba katmaz, kuluçkaya yatmış tavuğu yumurtaların üzerinden vakitsiz kaldırırsanız sağlıklı civcivler elde edemezsiniz; dahası, yumurtaların da cılkını çıkartmış olursunuz. Aynen öyle de, bir milletin özüne dönmesi, yığınların insanî değerlere yönelmesi, ideal insanın, ideal neslin ve ideal toplumun yetişmesi birkaç ayda, birkaç senede olabilecek şey değildir. Beşerin En Mükemmeli'nin (aleyhi ekmelü't-tehâyâ) eliyle şekillenen ve Kur'an'ın mucizesi olan ısmarlama bir cemaatle bile yeni tip bir insanlığın oluşması ve huzur toplumunun olgunlaşması ancak yirmiüç senede gerçekleşebilmiştir. Eğer böyle bir meselenin doğumu bile yirmiüç senede olmuşsa, onun "ba'sü ba'de'l-mevt"i de bu zaviyeden değerlendirilmeli ve bu mevzuda kat'iyen acûliyete girilmemelidir.

Evet, iman hizmeti vesilesiyle insanlığın imdadına yetişmek, asırlardan beri rahnedâr olmuş, bütün surlarında gedikler açılmış ve burçları yıkılmış bir kaleyi tamir etmek gibi de değildir; ondan daha zordur. Çünkü, bugün Allah'a iman meselesinde pek çok insanın problemi vardır; Peygamberlere iman ve saygı temelden sarsılmıştır. Haşr ü neşre inananların sayısı azlardan az; inananlar arasında da haşr ü neşre göre hayatını tanzim eden insanların adedi çok daha azdır.. ahirete inandığını söyleyen kimseler bile, yapıp ettiklerinin hesabını verecek gibi davranmamakta; rahatlıkla yalan söylemekte, hırsızlık yapmakta, haram yemekte ve daha bir sürü ahlaksızlık sergilemektedirler. Bu durumdaki insanları vicdanlarındaki güzellik nüvelerine uyarma, onları yeniden özlerine ulaştırma, kalblerini imanla nurlandırıp imanda derinlik kazandırma, hayatlarını dini ihyaya vakfetmelerini sağlama ve hepsini birer hakikat eri, birer adanmış insan haline getirme... zorlardan zor bir meseledir. Zordur; zira, bu mesele kalble alâkalı bir mevzudur. Kalbe müteallik konularda delillerin ve aklî-mantıkî argümanların tesiri bir yere kadardır. Siz bütün delilleri bir bir serdetseniz ve akılları hayrette bırakacak mucizeler sergileseniz dahi, muhataplarınızın onları birer "göz bağcılık" ve "illüzyon" olarak algılamaları söz konusudur; nitekim tarih, Peygamberlere –hâşâ– "büyücü" diyen, onların mucizelerini sihir olarak gören ve bu bakış inhirafından dolayı da inanmaya hiç yanaşmayan insanlarla doludur. Ayrıca, Sa'd-ı Taftazanî'nin anlayışıyla konuya yaklaşacak olursak; iman, Cenâb-ı Hakk'ın, istediği bir kulunun kalbine, onun cüz'î irade ve ihtiyarının hakkını vermesinden sonra, ilka ettiği bir nurdur. Kul, bazı delilleri görse, aklını işletse, enfüsî ve afakî tefekkür neticesinde bir kısım neticelere ulaşsa bile, iman denen hakikatin vicdanda duyulması Allah'ın kalbe atacağı nura bağlıdır. Demek ki, bir insanın gönlünde iman nurunu

yaratan ve o büyük nimetin vaktini tayin eden Allah'tır; dolayısıyla, böyle bir hususun asla acüliyete tahammülü yoktur.

İman ve Kur'an hizmetinde fiilen acüliyete yer olmadığı gibi, bu vazifeyi eda edenlerin mülahaza ve söz açısından aceleciliğe düşmeleri de çok mahzurludur. Bir gün bütün insanlık sizinle aynı çizgide birleşebilir; herkes Allah'a inanabilir ve Peygamber Efendimiz'e saygı duymaya başlayabilir; siz de bu neticeyi gönülden isteyebilirsiniz. Fakat, şayet, el-âlem sizin böyle masum bir dileği seslendirmenizi bile başka türlü yorumlayacaksa, o zaman sözlerinize çok dikkat etmelisiniz. Mesela, Rasûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) Habbâb b. Eret'e hitaben, "Allah'a yemin ederim ki, sizden evvelki ümmetler, daha dehşet verici işkenceler gördüler. Onlardan bazıları hendeklere yatırılır ve demir testerelerle vücutları ikiye bölünürdü de yine dinlerinden dönmezlerdi. Etleri kemiklerinden ayrılırdı da yine gevşeklik göstermezlerdi. Allah, bu dini tamamlayacaktır; ancak siz acele ediyorsunuz. Bir gün gelecek, bir kadın Hîre'den Hadramût'a kadar tek başına yolculuk yapacak da, yolda vahşi hayvanlardan başka hiçbir şeyden endişe etmeyecek." dediğini nakledecek olsanız, eğer muhataplarınız, mü'minleri sabra davet eden bu sözleri, dinin hâkim olacağı günleri intizar şeklinde anlayacaksa, hiç konuşmamalı, yarınlar için mülahazaları dillendirmemeli ve hatta o türlü düşüncelere hiç girmemelisiniz. Yarınların nelere gebe olduğu sizi alâkadar etmez. Bugün vefat etseniz Allah Teâlâ size elli sene sonra nasıl bir dünya düzeninin olacağını sormaz. Hayatta olduğunuz sürece rıza-yı ilahî için ne yaptığınızı, i'lâ-yı kelimetullah yolunda nasıl bir hizmette bulunduğunuzu, ne kadar samimi ve ne ölçüde ihlaslı olduğunuzu sorar. Siz, hesaba çekileceğiniz meselelerle ve sorumlu bulunduğunuz alanla meşgul olmalısınız. Sorumluluğunuz dışında kalan hususların dedikodusunu yapmamalısınız. Hele hele kat'iyen istikbale ait ahkam kesip durmamalısınız. Gelecek nesiller kendi dönemlerinin gereklerini yaparlar; siz de bu zamanın gereklerini yapma durumundasınız. Size düşen vazife: Allah'ın rızasına tâlib olmak, onu elde etmek için gaye ölçüsünde bir vesile olan i'lâ-yı kelimetullahla sarılmak ve bunu yaparken de fikrî, kavli ve fiilî acelecilikten fersah fersah uzak durmaktır.

Acele Edilmesi Gereken Meseleler

Diğer taraftan, acele edilmesi icap eden yerler ve şartlar da vardır: Rasûl-u Ekrem Efendimiz, "tesvîf" yapan, yani hayırlı işleri sürekli erteleyen ve bugünün işini yarına bırakan kimselerin kendilerini büyük bir tehlikeye attıklarını belirtmiş; ölüm gelip çatmadan tevbe etmekte, ahiret için azık toplamakta, zekat ve sadaka vermekte ve namazı vaktinde kılmakta acele edilmesi gerektiğini beyan buyurmuştur. Bu konuda, Hazreti Ömer ve koşarak camiye giden bir çocuk arasında geçen konuşma pek ibretâmizdir: Hazreti Ömer Efendimiz, her

zamanki gibi namaza giderken, koşarak yanından geçen bir çocuk görür. Ona seslenir; “A be evlat, bu ne acele?” der. Çocuk, “Namaza gidiyorum, cemaate yetişmek istiyorum” cevabını verir. Mü’minlerin emiri, “Sen daha küçüksün..” mukabelesinde bulununca; çocuk, “Efendim, dün komşumuzun oğlu vefat etti; o benden de küçüktü.” der ve hızlı adımlarla caminin yoluna koyulur. İşte, ecel kapıyı çalmadan evvel kulluk vazifelerini yerine getirmek konusunda o salih çocuk gibi acele etmek makbul bir acûliyettir.

İslam alimleri, Peygamber Efendimiz’in söz ve uygulamalarına bakarak özellikle beş hususta ağır ve yavaş davranmamak gerektiğini söylemiş; bu meselelerde “acele” denecek kadar seri hareket etmenin lüzumuna dikkat çekmişlerdir: Misâfir gelir gelmez ona yemek ikram etme, bir günahın ardından hemen tevbe kurnasına koşup af dilenme, özellikle farz namazları vaktinde ikâme etme, çocuklara dinî bilgileri güzelce öğretme, zamanı gelince de onları geciktirmeden evlendirme ve bir de cenaze namazını çabucak kılarak vefat eden insanı bir an önce defnetme konularında acele etmenin makbul ve daha faziletli olduğunu bildirmişlerdir.

İstidradî olarak şu hususu da arz etmek istiyorum: Aslında, bir müstehabı (sünnet seviyesinde olmamakla beraber yapan kimseye sevap kazandıran bir ameli) işlemek için bir sünnet terk edilemez; fakat, maalesef pek çok yerde, cenaze namazını acele kılmanın müstehap olduğu düşüncesiyle vakit namazından sonraki Âyetü’l-kürsî ve tesbihler okunmadan cenaze namazına geçilmekte ve böylece bir sünnet terk edilmektedir. Ne tuhaftır ki, vefat edenin yakınlarının gelmesi ve cemaatin çok olması için cenaze saatlerce, hatta bir kaç gün bekletilmekte ama sıra Âyetü’l-kürsîye ve tesbihlere gelince cenazenin defninde acele davranmak gerektiği hatırlanmaktadır.

Karanlıklara Işık Tutmada Acele Edin!..

Acele edilmesi gereken ameller cümlesinden olarak, Allah’ın yüce adının ve Rasûlü Ekrem’in davasının dünyanın her yanına yayılmasını düşünüyorsanız, elde ettiğiniz fırsatları o istikamette değerlendirme hususunda da âhesterevlik etmemelisiniz. Cenâb-ı Hakk’ın ihsan ettiği imkânlarla yeryüzünün dört bir yanında eğitim müesseseleri açabilecekseniz, daha çok yere giderek daha çok beldeyi diyalog ve dünya barışı adına bir sulh adacağı haline getirebilecekseniz, bu meselede de kat’iyen yavaş davranmamalı, bilakis acele hareket etmelisiniz.

Şayet, bugün Anadolu’nun bağrından çıkıp cihana yayılan samimi insanların yurtdışında açtığı birkaç yüz okul varsa, keşke bu sayı birkaç bin olsaydı. Olsaydı da,

dünyanın dört bir bucağında, bu okullar vesilesiyle aynı eğitimi alan, aynı duyguları paylaşan, aynı düşünceleri taşıyan ve bir araya geldiği zaman aynı dili konuşan on binlerce talebe bulunsaydı.. bulunsaydı ve bu münevver insanların herbiri kendi ülkesinde dostluğun, diyalogun ve evrensel barışın temsilciliğini yapsaydı. İşte, keşke bu mevzuda asla âhesterevlik edilmeseydi.. keşke eğitim gönüllüleri az yese, az uyusa ve az dinlenselerdi ama günde birkaç yere derse gitse, bir sonraki yere yetişmek için acele etse ve ocak tüttürmedikleri hiçbir diyar kalmaması için dur-durak bilmeden koştursalardı.

Evet, diyalog çalışmaları vesilesiyle herkesle münasebete geçmeli ve bazıları sizi çok yanlış bir şekilde anlatmadan insanlara kendinizi tanıtmalısınız. Şimdiye kadar diyalog sahasında yalnız at oynatan ve çoğu zaman bu mülahazayı istismar eden bir kısım teşkilatlar, bazı organizasyonlar onu bütün bütün kendi inhisarları altına almadan kendi değerlerinizi herkese anlatmalısınız. Bu zamana kadar bazıları diyalogu kendi güdümlerinde görüyor ve onu kendi emellerine ulaşmaya vasıta olarak kullanıyorlardı. Onlar, samimi diyalog taraftarı değillerdi; fakat, şimdi değişik felsefe ve inançların müntesipleri arasından bunun samimi taraftarları da çıktı. Bir yönüyle, herkes diyalog ortamını kendi inandığı değerler ve beğendiği kültür birikimi adına serbest dolaşım için önemli bir fırsat saymaya başladı. Dolayısıyla, hemen her düşüncenin temsilcileri belde belde, ülke ülke geziyor ve gezdikleri her yerde kendi güzelliklerini neşrediyorlar. Şayet, sizin de hakikaten kadirşinas olan insan vicdanı tarafından beğenilecek bazı değerleriniz ve hatırı sayılır bir kültür mirasınız varsa, siz de aynı yolu izlemeli; daha çok yere gitmeli, daha çok insanla bir araya gelmeli ve dilbeste olduğunuz hakikatleri daha yaygınca anlatmalısınız.

Mesela; yeryüzünde bizim uluhiyet telakkimiz kadar sağlam ve arızasız bir uluhiyet anlayışı yoktur. Koca bir dünya Yüce Yaratıcı'yı yanlış biliyor; isimsiz, sıfatsız ve şe'n-i Rubûbiyetsiz bir ilah telakkisi peşinde gidiyor; "God" kelimesinin darlığı içinde ya da "Diyo" yakıştırmasının sığlığına bağlı bir ilah ve mabud anlayışı takip ediyor. Bu gidişle uluhiyet hakikatini gerçek mahiyetiyle ve kendi enginliğiyle duyabilecek gibi de görünmüyor. Öyleyse, onu biz duyurmalı ve hakikatler hakikatini biz ilan etmeliyiz. Şayet, bu vazifenin gereğini yerine getiremez ve mefkuremiz hesabına bizi bekleyen böyle bir takdim görevinde âhesterevlik edersek vefasızlık yapmış ve çok büyük bir kusur işlemiş sayılırız. Aynı zamanda, bizim vesilemizle hidayete eren bahtiyar kimselerin "Şimdiye kadar neredeydiniz? Keşke birkaç sene önce gelseydiniz! Gelseydiniz de hayatı boyunca hep bir arayış içinde bulunan ama Allah'ı, Hazreti Muhammed'i ve Kur'an'ı hiç duymadan altı ay önce

aramızdan ayrılan babama da bu yüce dîni öğretseydiniz!..” çılgınlıklarına verecek bir cevap bulamayız. Bu itibarla da, bu meselede acûliyete ihtiyaç vardır.

Ne var ki, böyle bir meseledeki acelecilik de şahsî tavırlara ve hissî davranışlara terk edilemez; şahısların kendi idrak ve anlayışlarına bırakılamaz. Bu konu, şahs-ı manevîye havale edilir; bütün fertler tarafından düşünülür taşınılır, istişarenin hakkı verilir ve mevzu kollektif şuurun takdirine sunulur. Neyin nasıl anlatılacağı, nerede ne yapılacağı, hangi hususta ne şekilde davranılacağı gibi konular ortak akılla belirlenir. Önce, hep kolaylaştırma ve asla zorlaştırmama, sürekli bişarete bulunma ve kat'iyen tenfir etmeme düsturu çerçevesinde genel esaslar tesbit edilir. Sonra da, teennî ile hareket etmeyi, yani, ilerisini düşünerek, yavaş ve ihtiyatlı davranmayı gerektiren hususlar ya da daha seri, daha hızlı ve biraz daha acele olunması icap eden mevzular ortaya konur.

Acelecilik Hastalığının Şifası

Bediüzzaman Hazretleri, cehd ü gayret iştiyakını söndüren sebeplerden biri olarak aceleciliği de saymış; “İlel-i müteselsiledeki tertibi (sebepler zincirindeki sırayı) atlamakla müşevveş eden acûliyet (acelecilik) çıkar, himmetin ayağını kaydırır.” dedikten sonra, “Siz ‘ısbirû vesâbirû verâbitû’yu siper ediniz.” sözüyle acelecilik hastalığının şifasını işaret etmiştir. Evet, yalnızca hizmetle mükellef bulunan insan, vazifesi olmadığı halde neticeyi de düşünmeye başlarsa, bir an önce bir yere ulaşması gerekiyormuş gibi sabırsız davranır, acele hareket eder.. basamakları çiftler çiftler tırmanmaya kalkışır; esbabı tam olarak yerine getirmez ama hayali beklentilerinin hemen gerçekleşmesini ister. Şayet, bir süre geçtikten sonra kendince beklediği semereyi elde edemezse, yavaş yavaş ye’se düşer, zamanla vazifeden el çeker ve himmet duygusunu bütünüyle kaybeder. Oysa, netice ve muvaffakiyet, Cenâb-ı Hakk’ın lütuf ve ihsanına bağlı bir iştir; kulların o işe karışmaları asla doğru değildir.

Bu türlü bir aceleciliğe karşı ikazda bulunan Bediüzzaman Hazretleri, acûliyet hastalığının dermanı olarak Âl-i İmran sûresinin 200. ayetini gösterir. Bu ayet-i kerimede mealen, “Ey iman edenler! Sabredin, düşmanlarınız karşısında sebat etmek için birbirinize sabır tavsiyesinde bulunun, mücahedeye de daima hazırlıklı olun.. ve Allah’a karşı gelmekten sakınıp takva dairesine girin ki felah bulup başarıya eresiniz.” denmektedir. İlahî beyan, önce tek tek fertleri muhatap almakta ve “ısbirû” diyerek ferdin ferdâ şahısları sabırlı olmaya çağırmaktadır. Daha sonra ise, “sâbirû” sözüyle düşman karşısında sağlam durmaya, yılgınlık göstermemeye ve onlardan daha sabırlı olmaya davet etmektedir. Ayrıca, “sâbirû” tabirini, Arapça’da müştereklik ifade eden ve iki ya da daha fazla insanın bir işi beraberce yaptığını gösteren “mufâale” babında kullanmak suretiyle, iman edenleri bir araya gelip sabır

müzakeresi yapmaya, sabır üzerinde derinleşmeye ve bir yönüyle sabırda bütünleşip birbirine destek olmaya teşvik etmektedir.

Nitekim, Allah Teâla Asr sûresinde de “**Yemin olsun zamana; insanlar hüsranda.. ancak şunlar müstesna: İman edip makbul ve güzel işler yapanlar.. bir de birbirine hakkı ve sabrı tavsiye edenler.**” buyurmuştur. Bu sûrede yer alan “ve tevâsav bi’l-hakkı ve tevâsav bi’s-sabr” ifadesi de, yine aynı müşârekete vurguda bulunmakta; mü’minlerin birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye etmeleri kurtuluşlarına bir vesile olarak gösterilmekte; dolayısıyla sürekli kafa kafaya vererek kollektif şuuru harekete geçirmeleri, beyin fırtınaları yaparak ortak kararlar alıp onları uygulamaları ve her zaman birbirlerine hayır ve sabır tavsiyesinde bulunmaları istenmektedir. Onun içindir ki, değişik vesilelerle bir araya gelen Ashâb-ı Kirâm efendilerimizin Asr sûresini okumadan ayrılmadıkları rivayet edilmektedir. Merhum M. Akif bu rivayeti şöyle şiirleştirmiştir:

“Hani, Ashâb-ı Kirâm ayrılalım derlerken,
Mutlaka “Sûre-i ve’l-Asr”ı okurmuş, bu neden?
Çünkü meknûn o büyük sûrede esrâr-ı felâh,
Başta îmân-ı hakîkî geliyor, sonra salâh,
Sonra hak, sonra sebât: İşte kuzum insanlık
Dördü birleşti mi yoktur sana hüsrân artık.”

Söz konusu ayet-i kerimede mü’minlere emredilen diğer husus, “râbitû” kelimesiyle ifade edilmektedir. “Ribât” tabiri, bir yönüyle, irtibat manasına gelmekte ve yine mü’minleri bir hey’et teşkil etmeye, kollektif şuuru işletmeye ve yakın alâka ile birbirine destek olmaya çağırılmaktadır. Diğer taraftan, bir hadis-i şerifte anlatıldığı üzere, kendini tamamen namaza veren, gönlünü camiye rabteden; sabah namazını kıldıktan sonra “Elhamdulillah bu vazifemi de eda ettim!” deyip hem onun sevincini yaşayan hem de “Öğle vakti gelse de Ruh-u Revân-ı Muhammedî minarelerden bir kere daha yükselse, ben de yine mescide koşup manevî duygularla dolsam!..” düşüncesiyle evinin yolunu tutan, kalbi mescide bağlı gencin bu tavır ve davranışdır ribât. Ayrıca, dinin ve milletin başına gelmesi muhtemel tehlikelere karşı hudut boylarında nöbet beklemenin ve hasım güçlerin toplum yapısında açtığı gedikleri tıkamak için gayret göstermenin adıdır ribât. İşte, ribâtın bütün bu manaları da yine birliği, beraberliği, birbiri için olmayı ve yaşatmak için yaşamayı imâ etmektedir.

Öyleyse, Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şerifte “Acele şeytandandır; teennî ise Rahmân'dan!” buyurduğu; bir başka defa da, sabırlı, ağırbaşlı, yumuşak ve olgun davranışın Hak katında makbul bir tavır ve bir kul için büyük bir ihsan olduğunu vurguladığı daima hatırdadır. Zamanın çıldırtıcılığına ve sebepler zincirindeki sıraya uymanın zorluğuna karşı sabırlı olmak için, Hazret-i Üstad'ın işaret ettiği ayet-i kerimede nazara verilen bütün argümanlar kullanılmalı ve himmet-i ricâlin ayağını kaydırabilecek bir tehlike olan acûliyetin üstesinden gelebilmek için mutlaka vifak ve ittifak esası işletilmelidir. Ayrıca, acele edeceğimiz ya da teennî ile yaklaşacağımız konuların tefrik ve tesbiti kat'iyen kollektif şuura havale edilmelidir. Bu bahsi de, mevzuyla alâkalı olması açısından Kırık Mızrap'taki “Sabır” şiiri ile bitirelim:

Sabır bir büyülü derman, arkasında iman,
Sabretmeyenin hâli hicran üstüne hicran!
Her şeyde var bir usûl, sabır da zafere yol,
Sık dişini azıcık, dolabildiğince dol!
Sabırla pişen insan, kemâle erer inan!
Tez canlının her işi harmanda sapsız saman.
Teennî eden erer, acele etme sakın!
Vurulup dövünsen de ırklar olmaz yakın...
Örümcek bekleyerek, ağa ağ ekleyerek,
Gider hedefe varır nice emekleyerek.
Sıratın ince bir iş, koş geçenlere yetiş,
Geçen sabırla geçti, aksi bir sürü teşviş... (Diriliş Çağrısı)

Sabr u Sebat

Sabır, Üstad'ın yaklaşımıyla musibetler karşısında, masiyetlerle yüz yüze gelindiğinde ve ibadetlerin devamlılığının insana yüklediği zorluklar nedeniyle kulun kararlılık tavrıdır. Sebat ise insanın bulunduğu konumu kaybetmemesi, orada sâbit kadem olabilmesi için gösterdiği gayretin adıdır. Meselâ Allah Resûlü (s.a.s) “Ey Kalbleri evirip-çeviren Allahım! Kalbimi dinin üzerinde sabit eyle.” duasında sebat kelimesini kullanmıştır. Yine Kur'ân,

“Allah iman edenleri sabit kavil üzerinde hem dünya, hem de ahiret hayatında sabit kılmıştır.” (İbrahim, 14/27) buyurur. Burada ifade edilen kavli-i sabit “Lâ ilahe illallah” mıdır yoksa bunun ihtiva ettiği amellerin bütünü müdür, şimdilik ona girmeyelim. Hakezâ cephede düşman karşısında insanın yerini muhafaza etmesi, ölümü pahasına da olsa geri çekilmemesini ifade ederken de yine sebat kelimesi kullanılır.

Sabra gelince, Efendimiz (s.a.s)’in beyanıyla “Sabır, musibetlerin gelip ilk tosladığı anda” gösterilen kararlılıktır. Bunun için çeşitli hastalıklara düçar olanların gösterdiği amelî veya fikrî performansa da sabır denilir.

Sabır denince, Üstad Hazretlerinin üçlü sabır tasnifine bir dördüncüsünü de ben eklemek istiyorum; dünyanın cazibedar güzelliklerine karşı sabır. Evet, bu özellikle günümüz Müslümanları adına çok önemli bir husustur. Hayat standartlarının olabildiğine yükselmesi, ev, araba, yazlık, kışlık vb. şeyler, insanları ahiret duygu ve düşüncesinden -maalesef- uzaklaştırabilmektedir. Kur’ân, “Kadın, evlât, tonlarca altın, gümüş, eğitilmiş atlar, hayvanlar ve ekinlere karşı şehvet ve tutku, insanlara güzel(süslü) gösterilmiştir. Bütün bunlar, dünya hayatının geçici menfaatleridir. Asıl varılacak güzel yer ise, Allah’ın katındadır.” (Âl-i İmran, 2/14) âyeti ile zaten bu hakikate işarete bulunuyor. “Süslü gösterildi” sözcüğü ile, bu güzellikler karşısında insanın gözünün kamaşmamasının âdeta mümkün olmadığı vurgulanmaktadır. Bunu aşabilmek de çok güçlü iman ve o imanı sürekli hareket hâlinde tutan sabır ile olabilir kanaatındayım.

Zamanın çıldırtıcılığına karşı sabır.. mânevî pâyelere karşı alâkasızlık şeklinde sabır... Hatta Allah yolunda hizmet hatırına, cennet kapıları ardına kadar açılmış olsa bile, dişini sıkıp bu ızdıraplı dünyada kalma sabrı, sabrın diğer türleridir... (FF 4)

10. Sabır

Buhârî ve Müslim müttefikân şu hadisi nakledeleler:

إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى “Sabır, ilk toslamada olandır.”⁴³⁸

Kabir Ziyareti

Efendimiz, kabristanlarda cahiliyeye ait bazı âdetlerin devam ettirildiğini görünce, mü’minleri kabristanlara gitmekten men etti. Fakat daha sonra bu yasağı kaldırdı ve: “Ben, sizi kabir ziyaretlerinden men etmiştim. Bundan böyle kabirleri ziyaret edin!”⁴³⁹ buyurarak, kabir ziyaretini teşvik etmişlerdi. Çünkü insanları tûl-i emelden kurtaracak en müessir nasihat, kabirlerde saklıdır. Zaten O Mürüvvet Âbidesi de, sık sık kabir ziyaretinde

bulunur ve her hafta hiç olmazsa bir kere Uhud şehitlerini ziyaret ederdi.

Kabir ziyaretlerinden birinde, bir kadının, evlâdının kabri başında, feryâd u figân edip ağladığını, üstünü başını yırtıp, uygunsuz sözler sarfetmekte olduğunu gördü.. gördü ve kadına yaklaşarak nasihat etmek istedi. Kadın, Efendimiz’i tanımıyordu. “*Git başımdan!*” dedi, “*Sen benim başıma gelenleri bilmiyorsun!*” Efendimiz de hiçbir şey söylemeden kadının yanından ayrıldı. Orada bulunanlar, kadına onun Allah Resûlü olduğunu söyleyince, kadın daha müthiş bir sarsıntı ile sarsıldı. Çünkü bilmeden Allah Resûlü’ne karşı saygısızlık etmişti. Koşarak Efendimiz’in hanesine geldi. Kapıyı vurmada içeriyeye girdi, Efendimiz’den özür diledi. Allah Resûlü de ona, cevab-ı hakîm olarak şunu söyledi: “*Sabır, musibetin ilk şokunu yediğin zamandır.*”⁴⁴⁰

Allah Resulü, şu dört kelimeyle, ciltlerle ancak anlatılabilecek bir meseleyi, mucizevî bir belâgatla anlatmış oluyordu.

Sabrın Çeşitleri

Musibete karşı sabır, günahlara karşı direnmede sabır ve ibadet üzere ısrarda sabır...

Her gün beş vakit namaz, senede en az bir ay oruç, muayyen miktarda zekât ve kulluğa müteallik diğer bütün emirler, ancak sabırla yerine getirilebilir. Bunlar, insan ömrünü disipline eder ve ötelere göre bir boya çalar. Böyle bir hayat, bütünüyle nuranîlik çizgisinde geçer; ömür bereketlenir ve Cennet’i semere verir. Onun için insan, dışını sıkacak, ibadetler üzerine sabrecek ve böylece hayatını ıslıl ıslıl nurlandıracaktır.

Sabır kelimesiyle “*Sabir otu*” aynı kökten gelen kelimelerdir. Sabir otunun zehir gibi acı olduğu söylenir. Tıpta ilaç sanayiinde de kullanılmaktadır. İşte sabır, bu sabir otunu yutmak kadar acıdır. Ancak bu acılık, işin başlangıcı itibarıyla. Neticesi her zaman tatlı olmuştur.

Durum Değiştirmek

Sabretme, dışını sıkma, dayanma, metanet gösterme, sarsılmama, irkilmeme, irade felcine uğramama, her gün zehirzemberek hâdiseleri sineye çekme ve dayanma elbette kolay bir iş değildir. Ancak, bütün bunlar ilk musibet şoku ânında yapılmalıdır. Çünkü, yer değiştirme, başka bir vaziyete intikal etme, psikolojik olarak her zaman insanın ruh hâletinde değişiklik hâsıl eder ve onu sarsan hâdiseleri unutturur.

Diyelim ki, başımıza bir musibet geldi. İlk bakışta, bu musibete dayanabilmemiz mümkün değil gibi... Hemen bu şoku atlatmanın çaresine bakmalıyız. Bu da ya

bulduğumuz durumu değiştirerek ki, ayakta isek oturarak, oturuyorsak yatarak.. veya yapmakta olduğumuz işin keyfiyetini değiştirerek; meselâ, abdest alarak, namaz kılarak veya en azından konuştuğumuz mevzudan uzaklaşarak.. veyahut da bulduğumuz mekândan ayrılarak, başka bir atmosfere sığınmakla olur. Bazen de bir nebze uyumak, şoku atlatmamıza yetebilir. Hangi şekilde olursa olsun, hâl, durum veya mekânda yapılan bu değişiklikler, şokun tesirini kırar ve tahammül edilemez gibi görünen musibeti az dahi olsa hafifletir.

Sabır, ibadetlere devam etme hususunda da çok lüzumludur. İlk anda, yeni namaza başlayan bir insan için, bu ibadet çok ağır gelebilir; fakat biraz sabreder de ruhu namazla bütünleşirse, artık bir vakit namazı kılamama, o insan için dünyanın en büyük ızdırabı hâline gelir. Oruç, zekât, hac gibi ibadetler için de aynı şeyleri söylemek mümkündür.

Düşünün ki, hac gibi meşakkatli bir ibadeti, bir kere îfa edenler, her sene gitmek için âdeta kendilerini yerler. Hatta bazen konulan tahdit, onları çılgına çevirir. Bu denli ibadet sevgisi, bir bakıma onun ilk ağırlık şokunu atlatması demektir. Bu hemen bütün ibadetlerde de böyledir.

İnsan, harama karşı da aynı sabırla mukabele etmelidir. Günah ilk tosladığında gösterilecek mukavemet, ondan gelecek kötü şerareleri kırar, insan da o şoku böylece atlatmış olur. Onun içindir ki Efendimiz, Hz. Ali'ye, "*İlk bakış lehine, gerisi aleyhine.*"⁴⁴¹ buyurmaktadır. Yani, insanın gözü günaha kayabilir. Ama o, hemen gözünü kapar, yüzünü çevirirse, bu onun için günah olarak yazılmaz. Hatta harama bakmadığı için kendisine sevap bile yazılabilir. Fakat ikinci ve daha sonraki bakışlar, zehirli birer ok gibi insanın kalbine ve ruhuna saplanır, insanın hayalinde bulantılar meydana getirir.. iradesi mânevî gerilimini kaybeder. Zira her harama bakış, bir yönüyle harama girme yollarını kolaylaştıran birer davetiye hükmündedir. Dolayısıyla da her bakış, bir başka bakışı davet eder.. artık o insan, harama yelken açar ve dönüşü çok zor bir yolculuğa açılır.

İşte bu duruma gelmeden, haramın ilk tosladığı anda sabredip haramdan yüz çevirme, harama karşı gözlerini yumma, Allah Resûlü'nün bize tavsiye ettiği altın öğütlerdendir.

Epiktetos'un bir sözü vardır: "*Fena hülyalar, seni hayallerinde yakalayınca, ilk fırsatta hemen uzaklaşmaya çalış. Sonra götürüldüğün yerden geriye dönemezsin.*" Onun bu ifadesi de ilham yüklüdür. Eğer, Allah Resûlü'nden sonra yaşamış olsaydı, mutlaka ilhamını Allah Resûlü'nden aldığını söyleyebilirdik...

İnsan, harama karşı böyle davrana davrana, bu onda bir huy, bir karakter hâline gelir.

Zira yaptığı egzersizlerle kalbinde hâsıl olan imanın nuru, Cehennem'den bir kıvılcım durumunda olan günahlara karşı âdeta bir sütire olur. Öyle ki artık harama bakmama, onun asıl ve fitrî davranışları arasına girer. Aksi bir durum aklına gelse, hemen parmağını, gönül peteğindeki iman balına batırır ve bu sağlam mülâhaza sayesinde tattığı aşkın tadıyla kendini bu mânevî atmosferden uzaklaştıran her şeyden kaçır. Bu durumda olan bir insanın, iradî olarak günaha girmesi pek düşünülemez.

Her musibetin kendine göre bir şoku vardır. O atlatıldığı zaman, musibet rahmete, elemeler lezzete, dertler de zevke inkılâp eder... Böyle bir sinede artık ızdırıp dinmiş, yerini de sonsuz bir neşeye terk etmiştir. Ancak bütün bunlar, ilk şok ânının başarıyla atlatılmasına bağlıdır. Bu kadar tafsilatlı, derin bir mevzuu Allah Resûlü sadece dört kelime ile ifade buyurmaktadır: “*Sabır, ilk toslama ânında olandır.*”

SABIR

Sabır, yücelme ve fazilete ermenin mühim bir esası ve iradenin zaferidir. O olmadan, ne ruhu inkişaf ettirmekten, ne de yücelip benliğin sınırlarına ermekten bahsedilemez. Sabırla insan, toprağa, ete, kemiğe bağılıktan kurtulur. Onunla yüce âlemlere ermeğe namzet bir kutlu olur. Sabır, ötelere ötesi saltanatlara ulaşmak için dar bir geçit, aşılması zor bir zirve ise, gönlünü o âlemlere kaptırmış hakikat eri de, geçilmez ve aşılması zor gibi görünen geçitlere ve şahikalara meydan okuyan bir Heraklit'tir; en sarp yokuşları dümdüz ve ovaları da pürüzsüz gören bir Heraklit...

Sabır, fitratın sinesinde cereyan eden armoninin, insan tarafından sezilmesi, kavranması ve taklit edilmesidir. Evet, o, eşyâ ve hâdiselerin dilini anlama ve onlarla “diyalog” a geçme gayretidir. Bu dili anlayacağı âna kadar sebat gösteren, sonra da, varlığın zaman seli içindeki akışıyla kendi davranışları arasında bir köprü kurarak tabiatla bütünleşen insan ne mübeccel; kâinattaki bu ilâhî mûsıkî ne ulvî ve bu ahengin sezilip görülmesi ne âlî bir temâşâdır...!

Sabır; zamanın, eşyâ üzerindeki tesirinin kavranması ve vak'aların, zamanın, keskin dişleri arasında öğütülerek, şekilden şekle, hâlden hâle girmesinin idraki demektir. Zamanın bu sessiz eriticiliği ve değıştiriciliği karşısında, yerinde polat ve yerinde de buz olmasını bilenler, onun cereyan çizgisinde ayrı bir buuda yükselerek yok olmaktan kurtulurlar. Bunu idrak edemeyenler ise, onun demir pençeleri arasında ezilir giderler.

Evet fitrat, onu tanımayan ve yürüyüşünde ona ayak uyduramayan ayakları kırar, ruhları da çığner geçer. Onu tanıyan, hareket ve davranışlarıyla onun ruhundaki sessiz

infiillere dem tutan ve ona yeni yeni davudî nağmeler kazandıranların elinde de balmumu gibi olur.

Ah, bu sırrı kavrayamayan ve bir türlü sabretmeye yanaşmayan aceleci, yaramaz çocuklar..!

Evet, nice kendini bilmez ve fitrat tanımaz kimseler vardır ki, yıllar yılı doludizgin gitmiş; fakat bir çuvaldız boyu mesafe alamamışlardır. Ve nice sessiz, gürültüsüz kimseler de vardır ki, derin nehirler gibi durgun ve hareketsiz görünmelerine rağmen, durmadan yürümüş; adım adım ilerlemiş, önünü kesen karanlıkları teker teker tepelemiş ve karşısına çıkan engelleri en sezilmedik şekilde toz duman etmişlerdir; sessiz, gürültüsüz; gösterişsiz ve âlâyişsiz.. tıpkı mercan gibi; deniz derinliklerinde ızdırap görmüş, ızdırap yaşamış, kanda boğulmuş ve zebercet ufkuna ulaşmış mercan...

Tohum bu sessizlik ve sebat içinde taşı toprağı deler, gün yüzüne çıkar. Tomurcuk, yüz defa bağırını güneşe açar; yüz defa gecenin karanlıkları karşısında gerilime geçer ve sonra varlığa erer. Ya yavru? Bir “rüşeym” halinde anne karnında belirip karanlıktan karanlığa intikal eden yavru; onun serencâmesi hepten garip ve garip olduğu kadar da sabır ve teenni gamzetmektedir. Evet, şekillerin ve kalıpların her çeşidine gire gire, tam dokuz ay sonra, o gülendam kametiyle dünyaya ayak basar.

Bir de, bu muhteşem kâinatların ve koca “kozmos”un yaratılışına bakalım. Her şeyi, bir “ol!” deyivermekle varlığa erdiren Kudreti Sonsuz’un elinde, bütün mekân ve eşyânın, milyarlarca sene şekilden şekle, tavırdan tavra intikal ettikten sonra belli bir vaziyete gidip ulaşması, ne kadar manidar ve ne çarpıcı bir derstir!

Varlık âleminde her şey, ama her şey sabırlı bir bekleyiş, bitmeyen bir azim ve direnişle, hedefine doğru adım adımdır. Acele etmeden, fitratta cari kanunları gözeterek ve yön-yol değiştirmeden...

Ah, aceleci insan! Sabırsızlık gösteren sadece sensin. Sensin, eşyâ arasındaki tertibe riayet etmeyen! Sensin, yükselirken mesafelere tahammülü olmayan ve tırmanmada birkaç merdiveni birden atlamak isteyen! Sensin, sebepleri gözetmeden netice bekleyen! Sensin, olmayacak kuruntulara gömülerek hayalden sırça saraylar kuran! Sonra da yalancı vehmin ve aldaticı ümniyelerin altında tükenip giden! Sensin, düşünmeden konuşan, konuştuklarına pişmanlık duyan ve birbirini takip eden pişmanlıklardan ders almayan, uslanmayan! Bir bilsen; bu halinle, ne kadar sevimsiz ve ne kadar uğursuzsun..! Keşke, her biri belîğ bir hatip ve her biri bir dil olan çevrendeki hâdiselerden ders alarak, eşyâ arasında bulunan tertibe

riayet etmeyi; sebep ve neticelerin hakkını gözetmeyi ve hayalinle değil, imanın, azmin ve iradenle var olmayı bilseydin...!

Sen, sabrettiğin kadar var ve Hakk'ın katında da sabrın kadarsın; Kitab'ının güzel diye parmak bastığı en güzel haslet ve en güzel huyları, arızasız ve ara vermeden yaşamadaki sabrın ve azmin kadar.. ve çirkin diye tespit ettiği sevimsiz şeyler karşısında da dayanma gücün ve sebatın kadar.. nihayet, tepeden inme başa gelenler karşısında, tavrını değiştirmeden:

“Gelse celâlınden cefâ, yahut cemâlinden vefâ;

İkisi de câna safâ, lütfun da hoş, kahrın da hoş ” (İbrahim Tennûrî)

gerçeğine dilbeste, yürekliliğin ve hoşnutluğun kadar...

Bütün yükseltici şeyleri, ara vermeden sürekli olarak yaşama, alçaltıcı şeylere karşı devamlı teyakkuz ve direnme; nihayet, beklenmedik anda ve beklenmedik şekilde, seni ırgalayan ve örseleyen umum belâlara karşı yılgınlık göstermeden dayanma; evet, işte acılardan acı ve neticesi itibarıyla da zülâllerden zülâl sabır budur!

Kol kanat verip yerinden ayrılmama.. mum gibi eriyip gitme; yine de yerinde kalma...

Nerdesin azim, nerdesin irade! Nerdesin civanmertlik ve nerdesin yiğitlik! Durmadan yön ve yol değiştirme bizi şaşkına çevirdi. Her gün ayrı bir şeye dilbeste olma bizi bitirdi. Ve durmadan mihraptan mihraba koşma, bizi kıblesiz hâle getirdi...

Bir Hak dostu; “Beni bir kedi irşad etti.” der. Avını beklediği delik önünde, sabahlara kadar gözünü kırpmadan bekleyen bir kedi... Ya sen, insanoğlu! Tavrını değiştirmeden, nazarını ayırmadan ne kadar bekledin ebedî mihrabında..? Evet, kaç defa düzenin bozuldu, hizmetin hebâ oldu da, gönül koymadan darılmadan yeni baştan deyip yürüdün yoluna..? Ve kaç defa, kapılardan kovuldun, diyar diyar sürüldün de, dönüp yine başını koydun sevgilinin eşiğine..? Yoksa sen, senden evvel gelip geçenlerin hâlleri başına gelmeden Cennete gireceğini mi sandın? Oysa onlara öyle ezici sıkıntılar, öyle kımıldatmaz ızdıraplar dokundu ve öylesine sarsıldılar ki, Nebi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve maiyetindeki inananlar: “Ne zaman Allah'ın yardımı?” dediler. Bil ki, O'nun yardımı yakındır;¹⁰ sabredip kulluğunu sürdürenlere, canını dişine takıp günahlara karşı koyanlara, bin defa düzeni bozulduğu hâlde ümit ve azmini yitirmeyenlere..

Evet “Cânân yolunda, dağdağa-i câna düşmeyenlere; Girdik reh-i sevdaya, gayrı bize bir şey lâzım değil.” diyenlere...

Teyakkuz: Uyanık olma hâli, uyanıklık.

Dağdağa-i cân: Cân telaşı, cân derdi. Reh-i sevda: Sevda yolu.

10 İktibas tam olmadığı için, meal tırnak içine alınmadı. (Çağ ve Nesil)

Sabır-İbadet İlişkisi

Her gün beş vakit namaz, senede en az bir ay oruç, muayyen miktarda zekat ve kulluğa müteallik diğer bütün emirler, ancak sabırla yerine getirilebilir. Bu ibadetler, insan ömrünü disipline eder ve hayata, ötelere göre bir boya çalarlar. Böyle bir hayat ise, artık bütünüyle nuranîlik çizgisinde geçer.. ömür bereketlenir ve cenneti semere verir. Onun için insan, sürekli dişini sıkıp ibadetler üzerine sabretmeli ve sabırla hayatını ışıltılı ışıltılı nurlandırmalıdır.

Sabır Acıdır

Sabretme, yani dişini sıkıp dayanma, metanet gösterme, sarsılmama, irade felcine uğramama ve hergün bir sürü zehir zemberek hâdiseyi sineye çekip dayanma elbette kolay iş değildir.

“Sabır” kelimesiyle “Sabir otu” aynı kökten gelen kelimelerdir. Sabir otu, zehir gibi acı bir ottur. Zannediyorum eski tıpta, ilaç sanayiinde de kullanılıyordu. İşte sabır, bu sabir otunu yutmak kadar acıdır. Ancak bu acılık, işin başlangıcı itibariyledir. Netice ise her zaman şeker-şerbet olmuştur. (FF2)

Sabır

“İman, amel-i salih, hakkı bilip hakkaniyet içinde bulunma ve sabredip sabır tavsiyesini paylaşma” esasları, İmam-ı Şafîî'nin: “Allah (c.c) başka bir sûre indirmeseydi, bu sûre insanlara yeterdi.” dediği Asr sûresinde zikredilen hakikatlerdir. Onun faziletinden dolayı olacak ki Ashab-ı Kiram, dağılmadan önce her mecliste bu sûreyi okurlarmış. Merhum Mehmed Âkif bu duruma atıfta bulunur ve:

“Hani Ashab-ı Kiram ayrılalım derken,

Mutlaka sûre-i ve'l-Asrı okurlarmış, neden?

Çünkü meknûn o büyük surede esrar-ı felâh,

Başta iman-ı hakikî geliyor, sonra salâh,

Sonra hak, sonra sebat, işte kuzum insanlık.

Bu dördü birleşti mi yoktur sana izmihlâl artık.” der.

Görüldüğü gibi sûrede dikkat çekilen önemli hususlardan biri olarak, başa gelen şeylere karşı sabredip, sabır tavsiyesinde bulunma zikrediliyor.

“Nice sevmediğiniz şeyler vardır ki, o sizin için hayırlı olabilir. Ve nice sevdiğiniz şeyler de vardır ki, sizin için şerli olabilir.” (Bakara, 2/216) âyeti, kişinin, kendisine isabet eden şeylerin zahirî yönüne bakıp aldanmaması konusunda çok önemli bir ölçüdür. Haddizatında insan, maruz kaldığı şeyin şok etkisinde kalıp, yanlış yorumlamalara girebilir. Mü’min bu ölçüyü daima hatırdan tutup, fevrî hareketlerle kadere taş atmamalıdır. Evet, Üstad’ın ifadesiyle, kadere taş atan, sadece kendi başını yarar.

Meseleyi, bir hadis-i şerifle biraz daha açacak olursak, Efendimiz (s.a.s): “Sabır, belânın ilk tosladığı andadır.” buyurur. Demek ki, önemli olan musibetin isabet ettiği anda sabırlı olabilmektir. Meselâ; annemizin vefat haberini duymak, ilk anda bizde şok etkisi yapacaktır. İşte böyle bir anda hiçbir şey düşünmeden: “İnnâ lillahi ve innâ ileyhi râciûn=Biz O’ndanız ve yine O’na döneceğiz.” deyip ızdırabını bağrına gömme gerçek sabırdır. Değilse meseleyi aklî, mantıkî plânda çözüp; “Ölüm herkes için geçerli, bu yaşta ölmeseydi ilerde yine ölecekti. Öbür tarafta nasıl olsa beraber olacağız..” deyip, kalbde bir inşirah hasıl olduktan sonra sabretmenin kıymeti ona göredir...

Bu durum, sabrın diğer çeşitleri için de geçerlidir. Allah Resûlü (s.a.s): “Mü’minin her durumu sürpriz ve şaşırtıcıdır! Zira her işi onun için bir hayırdır. Bu durum sadece mü’mine hastır, başkasına değil: Ona memnun olacağı bir şey gelse şükreder, bu onun için hayırlıdır. Bir zarar gelse sabreder, bu da onun için hayırlıdır.” buyurur ki, burada insana sevap kazandıracak şeyin teslimiyet olduğunu vurgulamak istemiştir. Biz, inancımız gereği her şeye sabrederiz. Ve arkasından bir hayır zuhur ettiğinde de: “İhtimal Cenâb-ı Hak, bu hayrın doğmasına bizim sabrımızı vesile yapmıştır..” deriz. Bu, aynı zamanda bir sabır kahramanı olmanın da emaresidir. (FF4)

“Allahümmecalnâ minessâbirîn” diye dua ediyoruz. Belâlara karşı sabır istendiğinden, bu durum zımnen belâ istemek mânâsına gelir mi?

Sabır, insanda bir dayanma gücüdür. Yani insan, iradesini ancak sabırla gösterir. Hem insan sabırla öyle bir hâl ve keyfiyet kazanır ki, bu sayede ruhunda meknuz güç zuhur eder...

Sabır, sabredilen şeyler itibarıyla birkaç türlü olur. Bu şeylere karşı sabır, insanın kemali ve terakkisi, hakikî insan yani insan-ı kâmil olması istikametinde yükselmek için

basamaklar hükmündedir. Bunlardan birisi ibadet ü taate karşı sabırdır. “İbadetin en faziletlisi, az dahi olsa, devamlı olanıdır.”²²¹ Hiç ara vermeden yapılan işler, suyun deldiği gibi, zamanla mermeri delecek kadar tesir icra eder. Âişe-i Sıddîka Validemiz buyurur ki: “Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir ibadete başladıysa, onu bir daha bırakmazdı. Hatta ikindiden sonra nafîle kılariken gördüm. Zira bir gün ikindi namazının o ilk sünnetini kılamamış, üzerimde kaldı diye ikindiden sonra onu kaza etmişti.”²²² Mezhep imamlarının, delilleri değerlendirmeden kaynaklanan farklı mütalâaları bir yana, İnsanlığın Efendisi ve Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), başlattığı bu işi sonuna kadar devam ettirmek istemişti. Ahabta da bu hâl vardı...

Evet, eğer Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gün yorgun düşer de gece ibadetine kalkamazsa, gündüz onu katlamalı eda ederdi; yani 8 yapacaksa 16, 10 yapacaksa 20 yapardı. Evet O (sallallâhu aleyhi ve sellem), başlattığı bir şeyi hayatının sonuna kadar kat’iyen bırakmadı. Hadisler arasında bu mevzua delâlet edecek bir hayli rivayet var: Bu cümleden olarak Hz. Âişe Validemiz’in (radiyallâhu anhâ) şu sözünü zikredebiliriz: “Öyle namaz kılardı ki, rükûnunun, kıyamının, secdesinin, kavmesinin, celsesinin uzunluğunu ne sen sor ne ben söyleyeyim!”²²³

Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) arkasında eğer cemaatte zayıf kimseler olursa, o merhametkâni, o perverdigâr, onları düşünür ona göre davranırdı. Buyuruyor ki: “Bazen istiyorum ki, namazda uzun uzun Kur’ân okuyayım, ne var ki, bir çocuğun ağladığını duyunca, anasının heyecanını düşünüyor, namazı hızlı kılıyorum.”²²⁴ Bir seferinde O, Bakara sûre-i celîlesini okumaya niyet etmiş, derken bir çocuğun sesini duyunca **وَالسَّمَاءِ** **وَالطَّارِقِ** deyip kıraate son vermişti.

Aman Allahım, bu ne rikkattir! Bu nasıl bir incelik! Kadrini tam bilmesek de, biz nasıl tali’li insanlarız ki, bütün insanlar arasında, şansımıza O (sallallâhu aleyhi ve sellem) düşmüş. Evet, Hz. Âişe (radiyallâhu anhâ): “O’nun kıldığı namazın uzunluğundan, güzelliğinden ne sen sor, ne de ben söyleyeyim!”²²⁵ diyor.

Evet O, ibadetinde hep derinlerden derin oldu.. ve bu derinliği hayatının sonuna kadar da devam ettirdi. Ne yaşlılık ne de ²²⁶ **أَنْقَضَ طَهْرَكَ** fehvasınca, insanı iki büklüm eden musibetler, sıkıntılar, O’nun ibadetteki incelik ve derinliğine hiç mi hiç tesir etmedi.. aksine O, sıkıştırıldıkça Allah’a karşı kulluk vazifelerinde daha bir derinleşti. Hayat-ı seniyyelerinin son yıllarında -Âişe-i Sıddîka’nın rivayetiyle- bu uzun namazların bir kısmını oturarak eda ediyor.. uzun uzun Kur’ân okuyor ve rükûa gideceği zaman ayağa

kalkıyor, kıyamdan rükûa varıyordu. Farz namazları bütün hayatı boyunca, bir-iki durum müstesna hep ayakta eda etmişti. O da, hastalığının şiddetinden bayılıp düştüğü ve kendinden geçtiği zamanlarda...

Bazı zamanlarda da O (sallallâhu aleyhi ve sellem), âyetleri oturarak okuyordu, ne zaman ki, okuma niyetinde olduğu miktardan 30 veya 40 âyet kalıyordu, bu sefer kalkıyor ve onları ayakta okuyor, sonra da rükûa gidiyordu. Çünkü ta bidayette ibadeti böyle başlatmıştı ve sonuna kadar Rabbimiz'le arasındaki bu münasebeti bozmadan, aynı seviyede götürmek istiyordu. O bakımdan ibadet ü taatte, sabır çok önemli bir meseledir ve bu sabrı sürdürebilenler önemli bir terakkidedir.

İkincisi, mâsiyete karşı sabırdır. Bu sabır hususiyle günümüzün gençleri için çok ehemmiyetlidir. Bilhassa sokakların birer kanal hâline gelip mâsiyetle aktığı ve göz yoluyla kalbimize giren günahların vicdanlarımızı yaraladığı bir dönemde, mâsiyete karşı dişini sıkıp günaha girmeme ve günahlar karşısında sarsılmama çok önemli bir husustur. Bu da insanın terakkisi için ikinci bir merdivendir, bu merdiveni kullanan adam arş-ı kemalâta ulaşabilir.

Üçüncüsü, sabırların en çetini, musibetlere karşı sabırdır. Yani Allah'ın insanın başına verdiği şeylere karşı onun sabretmesidir.

Dördüncüsü, dünyanın ziynet ve depdebesine ve nefsi gıcıklayan müştehiyata sabırdır ki, amudî kahramanlık yoludur.

Beşincisi, maddî-mânevî füyûzat hislerine karşı sabırdır ki, sadece kâmil insanlara müyesserdir.

Soruda, “Sabır istemek bir bakıma belâ istemek gibi midir?” deniyordu. Sadece sabır belâyâ karşı olursa doğrudur. Belâ gelmeden sabır isteme, belâ isteme mânâsına geldiğini ehl-i tahkik söylüyor. Fakat burada dikkatimizden kaçan ayrı bir husus var, o da, başta izah edildiği gibi sabrın sadece belâlara karşı münhasır bulunmadığı keyfiyetidir. Bu itibarla, mâsiyete karşı olanın dışında: “Allahım! İbadet ü taatte bana sabır ver, caydırma! Allahım! mâsiyete karşı sabır ver, ruhlarımıza ibadet ü taati şirin ve mâsiyeti çirkin göster!” demeliyiz.. ve böyle demenin belâ istemekle alâkası yoktur.

Bu mânâlar mahfuzdur ve bunlara karşı Allah'tan sabır istememizde hiçbir sakınca yok.. ama bir kısım belâlar endişesiyle sarsılıp, “Allahım! Belâlara karşı bize sabır ver!” demeye gelince, bu, ehl-i tahkikin beyanına göre belâyâ davetiye çıkarma demektir. İşte bu nokta-i nazarı mülâhazaya alarak, belâlara karşı, belâ gelmeden -ki gelmesin Allah'ın

inayet ve keremiyle- Allah'tan sabır istemeyi muvafık görmüyorlar. (AGT 4)

DİPNOTLAR

²²¹ Buhârî, *rikâk* 18; Müslim, *müsafirîn* 215-218.

²²² Müslim, *müsafirîn* 297, 298.

²²³ Buhârî, *teravih* 1; Müslim, *müsafirîn* 125; Tirmizî, *salât* 208; Nesâî, *kıyamü'l-leyl*
36.

²²⁴ Buhârî, *ezan* 65; Müslim, *salât* 191.

²²⁵ Buhârî, *teravih* 1; Müslim, *müsafirîn* 125; Tirmizî, *salât* 208; Nesâî, *kıyamü'l-leyl*
36.

²²⁶ İnşirah sûresi, 94/3.

Sabır

Sabır, ağrıları dindiren acı bir ot gibidir; hem can yakar, hem de tedâvi eder.

* * *

Her sıkıntı bir kolaylığa gebedir ama, haml müddetine sabretmek gerekir.

* * *

Sabr u sebatla muvaffakiyet, farklı görünüşte olsalar da, ikizdirler.

* * *

Deryalar, damlalardan meydana gelir; ama damlanın deryalaşacağı zamanı büzmeye
kimsenin gücü yetmez...

* * *

Teennî, temennînin en ideal yoludur.

* * *

Acelecinin harmanında en çok bulunan şey hatadır.

* * *

Zirvelerin yolu vâdilerden başlar.. tabîî sabırlı olanlar için...

* * *

Başlangıcı zehir, neticesi şeker-şerbet bir şey varsa o da, sabırdır.

* * *

Vak'alar karşısındaki müspet tavrın adıdır sabır; onun için ehlullah, mevsiminden evvel sabrı istemeyi mahzurlu saymışlardır.

Darılma Yok Dayanma Var

Ortalık henüz alaca karanlık içinde iken, etrafa Hakk'ın mesajlarını duyuran sen oldun. Kadirnâşinaslar bilmeseler dahi, bunun böyle olduğuna yer-gök şahittir. Sakın, usûl bilmezlerin hâline bakıp da sitemkâr olma! Ettiğin hizmeti halk takdir etmese de, Hak biliyor ya.!

* * *

Sen, seciyenin gereğini yaptın ve şimdi etrafın âdetâ lâlezâr... Çevrende boy atıp gelişen bu kadar gül varken, üç-beş dikenden şikayet niye? Ve hele bu uğursuzluk, yetiştirmedeki bir kusur ve eksikliğe reaksiyon ise...!?

* * *

Hakk'a dilbeste olmuş bir gönül için, âhîret yolundaki hizmetlerin mükâfâtını dünyada istemek görgüsüzce bir davranış değil mi? Hem, dünya ve içindekiler fâni; âhîret ise, akıllara durgunluk veren o güzellik ve ihtişamıyla bâki değil mi..? Öyleyse gel! Hak yolundaki cehdinin karşılığını istemekten vazgeç! Öteler ve ötelerin ötesi bin dünyaya bedeldir.

* * *

Halkın sana karşı olan teveccühünü –haklı dahi olsa– bir büyüklük emâresi sayıp, hüsn-ü zannın verdiği makamlara bel bağlamamalısın. Ve hele, başkalarını kendinden küçük görme gibi bir görgüsüzlüğe kat'iyen düşmemelisin! Zira Hak katındaki kıymet ve değer, ruh saffeti ve gönül yüceliğine göredir. Cismaniyete değer vererek, etin kemiğın altında kalıp ezilmek ne acı bir talihsizliktir..!

* * *

Büyüklerle karşı hürmet hissi bir esas olsa bile, ona talip olmamak gerektir. Başkalarının sana karşı olan hürmeti, istenmeden ve beklenmeden kendi kendine geldiği takdirde zararsız olmasına karşılık, arzu edilip arkasına düşüldüğünde, vaslına erilmez bir mahbup olur ve insanı sefaletler, ızdıraplar içinde bırakır.

* * *

Halkın büyük görüp ve göstermelerine bel bağlayıp güvenmemelisin! Böyle bir teveccüh, gökler ötesi “hüsnükabul”ün bir aksi olması itibarıyla makbul sayılsa da, arzu edilecek bir şey değildir. İnsanı bir an keyiflendirse bile, çok zamanlar ağlatır ve inletir. Böyle gelip geçici iltifatlarla aldanıp, gönlünü karartmamalısın!

* * *

Hizmetin büyüyüp genişlemesi ölçüsünde, hasımlarınla olduğu gibi, çevrenle de imtihan olacağını hiç düşündün mü? Düşün! Ve Hakk’ın elinde birer imtihan unsuru olarak kullanılan dostlarına karşı mürüvvetli ol!

* * *

Sakin, milletine karşı verdiğin hizmetleri, elinin altında bulunanlara ettiğin iyilikleri onların yüzlerine çarparak, çevreni kendinden bîzâr etme! Unutma ki, yaptığın şeyler birer vazife, sen de bir mükellef ve mes’ulsün!

* * *

Okuduğun kitaplar, düşünüp tahlil ettiğin mevzular ve soluk soluğa Hak yolundaki mücahedelerin nispetinde, mahviyet içinde ve “kahr u lütfu bir bilme” çizgisinde değilsen, her hamlende benliğin kızıl pençesiyle kısıtılacağını düşün ve ürper!

* * *

Zinhâr! Bana, ettiğin hizmetlerin büyüklüğünden, boy boy fedakârlıklarından bahisler açma! Ortaya koyduğun eserlerini mîrî malı gibi, arkadaşlarının gayretine terettüp etmiş ilâhî bir lütuf olarak görebiliyor; hizmette ön saflarda, ücrette gerilerin gerisinde bulunabiliyorsan, rica ederim, işte bana onu naklet!! Naklet ki, şeker-şerbet olan dilin gönlümü âbâd kılsın.

* * *

“İlmim, izzetim, onurum” deyip, nefis türküleriyle düşmanlarını memnun, dostlarını da dilgîr etme! Varsa meziyetin, bırak öbür âlem için sümbül versin, başak bağlasın! Varsa hayatının destanları, meleklerin ebedî nağmeleri olarak kalıp gitsin.

SABIR ŞİİR

Sabır bir büyüülü derman, arkasında iman,

Sabretmeyenin hâli hicran üstüne hicran!

Her şeyde var bir usûl, sabır da zafere yol,

Sık dişini azıcık, dolabildiğince dol!
Sabırla pişen insan, kemâle erer inan!
Tez canlının her işi harmanda sapsız saman.
Teennî eden erer, acele etme sakın!
Vurulup dövünsen de iraklar olmaz yakın...
Örümcek bekleyerek, ağa ağ ekleyerek,
Gider hedefe varır nice emekleyerek.
Sıratın ince bir iş, koş geçenlere yetiş,
Geçen sabırla geçti, aksi bir sürü teşviş...

Sabır, hele istenilen şey çok büyükse!...

Çekilen sıkıntılar ve başa gelen musibetler, varılmak istenen hedefe bakıldığında çok küçük kalır. Bizler perişan Keloğlan'ın, padişahın kızına talip olması gibi cennete talibiz. Bu, Kerem'in Aslı'ya talip olmasına benzemez. Perişan halimize bakınca, benim gülesim geliyor. Zira, biz çok küçüğüz, talip olduğumuz şey ise pek değerli. Üstad'ımızın ifadeleriyle, bin sene mesûdâne dünya hayatı onun bir saatine mukabil gelmeyen bir cennete talibiz. Onun da ötesinde, Cenâb-ı Hakk'ın Cemâl'ini müşahede arzusundayız. İşte bu hedefe ulaşmak adına her şeye tahammül etmek, her sıkıntıya göğüs germek, her musibete katlanmak gerekir. (Kırık Testi)

Öfkene Hâkim Ol!..

ÖFKENE HÂKİM OL!.. 1

<u>GAZAP DUYGUSU VE ONUN DENGELENMESİ.....</u>	<u>1</u>
<u>HADISLERİN EZBERLENMESİNDE ŞOK TESİRİ MÜLAHAZASI.....</u>	<u>3</u>
<u>ÖFKEYİ DOĞRU TARAF YÖNLENDİRMELİ!.....</u>	<u>4</u>
<u>HAZRETİ ÖMER'İN HAKPERESTLİĞİ VE MÜSAMAHA YOLU.....</u>	<u>5</u>
<u>HİDDETİ BASTIRABİLMENİN VESİLELERİ.....</u>	<u>7</u>
<u>ÖFKENİZ ALLAH İÇİN Mİ?.....</u>	<u>8</u>

Soru: Rasûl-ü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) Efendimiz'in, kendisinden nasihat isteyen insana "Gazaplanma!.." demesini o şahsa özel bir ikaz olarak mı, yoksa herkese yönelik umumi bir öğüt şeklinde mi değerlendirmek gerekir?

Cevap: Cennet'e ve Cemâlullah'ı görmeye müştak yaşayan Ashab-ı Kirâm efendilerimiz, kendilerine ebedî saadetin kapısını açacak amellerin peşine düşmüş; hemen her fırsatta Rehber-i Ekmel (aleyhi ekmelüttehâyâ) Efendimiz'e bu hususta sorular tevcih etmiş ve aldıkları cevaplara göre bir hayat tarzı belirlemişlerdir. Onlardan bazıları, kendileri için hayatî ehemmiyeti olan mevzuları ve en çok dikkat etmeleri gereken meseleleri öğrenme maksadıyla, Rasûl-ü Ekrem'den (sallallahu aleyhi ve sellem) kişiyi Cennet'e götürecektir az ve öz bir ameli haber vermesi talebinde bulunmuşlardır. Hadis kitaplarında bu şekilde soru soran şahısların isimleri bazen kaydedilmiş, bazen de -şayet soru ve cevap o şahıs hakkında su-i zanna sebep olabilecek gibi ise- hiç isim zikredilmeden özellikle Habîb-i Edîb'in nasihatı üzerinde durulmuştur.

Gazap Duygusu ve Onun Dengelenmesi

Hazreti Ebû Hüreyre'nin (radiyallahu anh) rivayet ettiği şu hadis-i şerifte de böyle bir hâdise anlatılmaktadır: Bir adam Allah Rasûlü'ne "Bana nasihat et!" dileğinde bulundu. Rasûlullah ona, "Gazaba kapılma, öfkelenme!.." buyurdu. Bunun üzerine, o şahıs, Rasûl-ü Ekrem'den tekrar tekrar nasihat etmesini istedi; Sâdik u Masdûk Efendimiz de her defasında ona "Gazaplanma!.." öğüdünü verdi.

Bilindiği üzere, "gazap", infîle kapılma, öfke, hışım, aşırı hiddet, hoş gitmeyen bir hâdise karşısında intikam arzusuyla heyecanlanma ve saldırganlık hali gibi manalara gelmektedir. Aslında, bu duygu, su-i istimal edilmediği takdirde, hariçten gelen hücumları önlemek için itici bir kuvvet ve tedbirli olmaya yarayan bir güçtür. Cenâb-ı Allah insana, dışarıdan gelecek saldırılardan kendisini muhafaza etmesi için "kuvve-i gadabiye" (öfke hissi) dediğimiz duyguyu vermiştir. İnsanın, mücahede etmesi gereken yerlerde güç ve kuvvetin hakkını vermesi, yiğit ve yürekli olması icap eden durumlarda cesaretle davranması ve ırzını, namusunu, vatanını, canını, malını, nefsinin ve neslini koruması ancak bu duygu sayesinde mümkün olmaktadır.

Bazıları, gazap hissini de bir yaratılış gayesi olduğunu bilemez ve normal insanları çok kızdıracak meseleler karşısında dahi öfke tavrı ortaya koyamazlar; dahası hiç korkulmayacak şeylerden dahi korkar, sürekli vehimlerle oturup kalkar ve değişik paranoyalarla hayatı yaşanmaz hâle getirirler; bunların halini "cebânet" (korkaklık) kelimesi

ifade eder. Fakat, bazı insanlar da vardır ki, onlar hiç yoktan yere küplere binerler, en önemsiz hadiseler karşısında dahi aşırı hiddet gösterirler ve bir anda saldırganlaşırlar; âkıbeti hiç düşünmeden, ölçüsüzce ve muhâkemesizce her işe girer ve neticesi mutlak felaket olan tehlikelere bile pervâsızca atılırlar. Kuvve-i gadabiyenin bu ifrat hâline de “tehevvür” (korkusuzluk ve saldırganlık) denir. Bu duygunun, adl ü istikamet üzere olanına ise, “şecâat” adı verilir. Evet, bütün kin, nefret, hınc, hiddet, dargınlık ve kızgınlığın menşei sayılan gazap hissi, selim fitratların öfkesine sebep olacak vâkıalar karşısında kızmasını da bilme, hiddeti gerektiren durumlarda hiddet gösterme, korkulacak şeyler karşısında temkinli davranma ve onları telâşa kapılmadan savmaya çalışma anlamındaki yiğitçe duruşun, yani “şecâat”ın de kaynağıdır. Bu itibarla, kuvve-i gadabiye, tabiatımızın bir parçasıdır ve böyle çok önemli hususları temin etmek için mahiyetimize konmuştur.

Dolayısıyla, İnsanlığın İftihar Tablosu’nun kendisinden nasihat isteyen sahabîye defalarca “*Lâ Tağdab - Gazaba kapılma!*.” demesi, hepimiz için çok önemli bir ikazdır. Çünkü, gazap insanın en zayıf damarlarından biridir. Maruz kaldığı kabalıkları dahi vicdan genişliğiyle karşılayabilecek, öfke hissini kolaylıkla dengeleyebilecek ve bunu yaparken de ifratlardan, tefritlerden uzak kalarak istikamet üzere olabilecek insan sayısı çok azdır. Bunu başarabilmek iradeye vâbestedir ve hususi cehd istemektedir.

Haddizatında, gazap muvakkat bir cinnettir. Öfkeyle köpürmüş bir insanın o esnadaki tavır ve davranışları iyi bir psikiyatri uzmanı tarafından değerlendirilse ve o anda bir psikanaliz yapma imkanı olsa, onun halini şizofreni kategorilerinden birine irca etmek mümkün olacaktır. Çünkü, aşırı öfke aklın afetidir; şuurlu bir varlığı bile mecnun haline getirip vahşi bir hayvana dönüştürebilir. Zira hiddet, akıl ve idrakin yerine kontrolsüz his ve heyecanı ikâme eder; insanı, insan olma çizgisinin altına düşürür. Zaten, gazap akli perdelediği içindir ki, onun bir derecesi ve neticesi cinnet olarak görülmüştür. O haldeki birinin, kanun ve kural tanınması, bir nasihatçinin sözlerine kulak vermesi çok zordur. Nitekim, Söz Sultanı (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurmuştur: “Kuvvetli kimse, (güreşte hasımlarını mağlup eden) sırtı yere gelmez pehlivan değildir; hakiki kuvvetli, öfkelenmediği zaman nefsinin yenen, gazap anında kendisine hâkim olan insandır.”

Hadislerin Ezberlenmesinde Şok Tesiri Mülâhazası

Diğer taraftan; Rasûl-ü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) Efendimiz’in “Öfkene hâkim ol!” ikazı her ne kadar bütün mü’minlere şamil olsa da, hususiyle karşısındaki o şahsı muhatap alarak irşatta bulunması ve aynı nasihatını birkaç kere tekrarlaması, soru soran

şahsın hal ve tavırlarında gördüğü bir asabîlikten dolayı onu ta'dil etme gayesini de akla getirmektedir.

Zira, Allah Rasûlü, nasihat isteyenlere onların ihtiyaçlarına göre tavsiyelerde bulunurdu. O engin firasetiyle herkesi en isabetli şekilde tahlil eder ve söyleyeceklerini onların mizaçlarını nazar-ı itibara alarak söylerdi. Nebiler Serveri, insanları karakterleriyle ve tabiatlarının temel çizgileriyle tanır; onların zaafalarını ve boşluklarını çok iyi bilirdi. Dolayısıyla, mübarek ve objektif bir emrini ortaya koyarken, çoğu zaman bunu, ta'dil edilmesini çok önemli gördüğü bir insanın şahsında yapardı. Mesela; gecesinin tamamını uykuda geçiren birine seherî olmayı tavsiye eder, seherlerde bâd-ı tecellî estiğini hatırlatır ve böylece onun şahsında herkesi seherî olmaya çağırırdı. Fakat, bunu bilhassa öyle bir sahabîye söylerdi ki, o şahıs, bir yanlışının düzeltilmesine matuf söylenmiş olsa bile, Kainâtın Medar-ı İftiharı'ndan hem de bizzat kendisine hitaben duyduğu bu nasihatı çok büyük bir iltifat kabul ederdi. "Alemlerin Efendisi bana teveccüh buyurdu, iltifatta bulundu ve şu mevzuda nasihat etti" der; Peygamberler Sultanı'nın hitabına mazhar olma mülahazasının şokuyla o meseleyi kabullenir, içine sindirir, -moda tabirle- içselleştirir (özümser) ve duyduğu sözü kelimesi kelimesine hıfzederdi.

Aslında, hadis-i şeriflerin öğrenilip ezberlenmesi mevzuunda söz konusu olan "şok tesiri mülahazası" hemen her devirde herkes için geçerlidir. Siz de, velî gördüğünüz, Allah'a yakın bildiğiniz ve kendisine keramet atfettiğiniz bir zattan duyduğunuz "Şöyle yürüyün, böyle oturup kalkın, şu şekilde hareket edin..." türünden sözleri -hele bir de doğrudan size söylenmişse- kelimelerin yerlerini bile değiştirmeden hıfzedersiniz ve hayat boyu unutmazsınız.

Bu açıdan, Peygamber Efendimiz'in ikazlarında bu "şok tesiri mülahazası"nın da hesaba katmak gerekir. Mesela; Allah Rasûlü, birine "Nazarlarına dikkat et!", başka birine "Anne-babanın hukukunu gözet!", bir diğer sahabîye "Gecelerini ihya et!" buyurmuştur. Aslında, bu hususlar her mü'min için çok önemli birer nasihattir. Fakat, Hikmetin Lisân-ı Fasîhi Efendimiz, bu nasihatlerini seslendirmek için öyle muhataplar seçmiştir ki, hem umum mü'minlere diyeceğini demiş, hem soru soranları tek tek irşat etmiş, hem de Enbiyalar Sultanı'na muhatap olma payesiyle taçlandırdığı bu insanların kendileriyle alâkalı o ulvî hakikatleri şok tesiriyle iyice öğrenip orada bulunmayan kimselere de nakletmelerine zemin hazırlamıştır.

Dahası, Rasûl-ü Ekrem'in irşatlarını ve seçtiği muhatapları nazar-ı itibara alırken, Fetânet-i A'zam Sâhibi'nin (sallallahu aleyhi ve sellem) firasetini gözetmenin yanı sıra,

meseleyi Allah'ın denk getirmesi ve uygun vasatı halketmesi şeklinde de değerlendirebilirsiniz. Cenâb-ı Hakk'ın **tevacuk** ettirmesi şeklinde bakarsanız, o zaman hâdis daha müthiş ve semavî bir hal alır. Allah Teâlâ, Habîb-i Edîb'ine öyle bir şahsı muhatap kılmıştır ve o esnada orada öyle insanları bir hedef kitle haline getirmiştir ki, o sözlerin tam orada, o şahsa hitaben söylenmesi ve onu herkesten ziyade işte oradakilerin dinlemesi lazımdır. Böylece, Rehber-i Ekmel, o zatın şahsında diyeceğini diyecek, mesajını verecektir; o insan da, evvelen ve bizzat kendisiyle alâkalı olan o sözleri çok iyi hıfzedecek, hiç unutmayacak, gezdiği her yerde onu başkalarına da anlatacak ve o hakikatin mübelliği olacaktır.

Öfkeyi Doğru Tarafa Yönlendirmeli!..

Diğer taraftan, selef-i salihînin de belirttiği üzere, sohbetimize mevzu teşkil eden hadis-i şerifteki “Lâtağdab - Öfkelenme!” sözünün manası hiç kimseye ve hiçbir şeye kızma, hiç hiddet gösterme, asla öfke izhar etme demek değildir. Zira, öfkenin kendisinin yasaklanması mevzubahis olamaz. Çünkü, daha önce de üzerinde durulduğu gibi, öfke tabîî bir duygu ve fitrî bir haldir; insanın cibilliyetinden sökülüp atılamaz. Dolayısıyla, öfkeyi bütün bütün yasaklamak, muhali teklif etmek manasına gelir. Öyleyse, hadis-i şerifteki emirden murad, bu konuda yapılacak temrinler sayesinde gazap duygusunun zimamını akıl ve iradenin eline vermek ve böylece öfkenin yönünü değiştirmektir.

Bu hususa dikkat çeken Nur Müellifi, istikbal endişesi, hırs ve inat gibi fitrî duyguların yok edilemeyeceğini, bunların herbirinin meşru bir kullanma yeri ve yönü bulunduğunu; dolayısıyla, bu kuvveleri yok etmeye değil, onları hayır yolunda kullanmaya çalışmak gerektiğini anlatır. İnsana verilen manevî güç, kuvvet ve duyguları nefis ve dünya hesabına istimal etmenin kötü ahlaka ve israfa sebep olacağını; fakat, hafiflerini dünyevî işlere ve şiddetlilerini de uhrevî vazifelere sarf etmenin ise, güzel ahlakı ve saadet-i dareyni netice vereceğini ifade eder. Hazreti Üstad, bu konuda nihaî hükmünü verirken şöyle der:

“Tahmin ederim ki, nâsihlerin nasihatlerinin şu zamanda tesirsiz kalmasının bir sebebi şudur: Ahlsız insanlara “Haset etme, hırs gösterme, adâvet etme, inat etme, dünyayı sevme.” derler; yani, “Fıtratını değiştir” demek gibi, zâhiren onlarca mâlâyutak bir teklifte bulunurlar. Eğer deseler ki, “Bunların yüzlerini hayırlı şeylere çeviriniz, mecrâlarını değiştiriniz”; o zaman, hem nasihat tesir eder, hem daire-i ihtiyarlarında bir emr-i teklif olur.”

Şu halde, hâlis mü'min öfkesinin yönünü Allah'ın razı olmadığı işlere tevcih etmelidir. Nefsinin isyanlarına karşı öfkelenip onun terbiyesine koyulmalı, gazap hislerini

müslümanlara zulmedenlere yöneltip dinin ihyası ve diyanetin te'yidi için daha çok çalışmalıdır. Kendisini sık sık kontrol etmeli ve şayet öfkesi Allah için değilse, hatta ona azıcık da olsa nefsanî hisler karışmışsa, hemen susmasını bilmeli, hiddetini dindirmeli, sakinleşmeli ve affedici olmalıdır. Şu hâdise bu mevzuya ne güzel misaldir:

Hazreti Ömer'in Hakperestliği ve Müsamaha Yolu

Bir gün, Hazreti Ömer'in (radiyallahu anh) ganimet dağıttığı bir sırada, Uyeyne İbnu Hısn gibi yeni ihtida etmiş bazı kimseler kendi paylarına razı olmuyor ve daha fazlasını istiyorlar. Hatta henüz İslam ahlakıyla bezenememiş bir-iki tanesi haddi aşip küstahça davranıyorlar. Mesela, Uyeyne İbnu Hısn, “Ey Hattâb'ın oğlu, yeter artık! Sen bize bol vermediğin gibi, aramızda adaletle de hükmetmiyorsun!” diyor. Hazreti Ömer Efendimiz hak etmediği bu ithama mukabil biraz öfke izhar ediyor. Zaten, adalet timsali Ömer (radiyallahu anh) gibi kılı kırk yaran bir insanın böyle bir tavır karşısında gazaplanmaması mümkün değil. Zira, onun bambaşka bir hakperestliği var. Mevlana Şiblî, onun hayatını anlatırken der ki “Ömer'in adaleti ve hakperestliği Ömer'e dost bırakmadı.” Evet, Allah Rasûlü'nün Halifesi, herkesin hakkını gözetme ve her hak sahibine hakkını verme mevzuunda çok hassastır; ne pahasına olursa olsun doğruluktan hiç ayrılmaz. Bu hassasiyetine rağmen, öyle yakışsız bir sözü duyunca elindeki dirresiyle (kırbağıyla) adama dönüyor ve üzerine yürüyecekmiş gibi bir hal alıyor.

O sırada, Hazreti Ömer'in de yakınlarından olan ve çoğu zaman onun istişare heyetinde yer alan Hürri İbnu Kays (radiyallahu anh) hemen öne atılıp, “Ey Mü'minlerin halifesi, Allah Teâla hazretleri Rasûl-ü Ekrem'ine, “Sen af ve müsamaha yolunu tut, iyiliği emret, cahillere aldırış etme!” (A'raf, 7/199) buyurmuştur. Bu adam da cahillerden biridir!” diyor.

Bu ikazı duyan Hazreti Ömer, olduğu yerde kalıyor ve artık Uyeyne'ye hiçbir şey demiyor, hiçbir şey yapmıyor. Böyle bir ilahî tembihin hatırlatılması karşısında Emirü'l-mü'minîn'in bütün hiddeti diniyor. (Doğrusu, Habîb-i Ekrem'in en öndeki dostlarından olan Hazreti Ömer Efendimiz hakkında gazap öfke, hiddet... gibi herkes için kullandığımız kelimeleri kullanma mevzuunda çok korkuyorum; bir hakikati nazara vermek için mecburen bu kelimeleri istimal ettiğim için onun ruhâniyetinden özür diliyorum.)

İşte bu, hakperestlik duygusu içinde, kılı kırk yararcasına yaşama ve yerinde gazap hissini de bastırma demektir. Hazreti Ömer Efendimiz'in bu hasletinden dolayıdır ki, o, “el-vakkâf inde'l-hak” sözüyle anılır olmuştur. Bu tabir, “her zaman doğrunun yanında yer alan,

hak ve adaletten asla ayrılmayan, kendisinin rağmına olsa da mutlaka hakka boyun eğen, Kitabullah'ın hükmüne gönülden rıza gösteren ve hakkın söz konusu olduğu yerde anında frenlemesini bilen insan" demektir. Hazreti Ömer, yumruğunu kaldırıp tam hasmının gözüne indireceği bir anda, hakkın hatırı için öfkesini yutarak kollarını hafifçe iki yanına salıverecek kadar duygularına hâkim bir insandır. Şüphesiz onun bu hali, hâlis mü'minlerin ve takva ehlinin de halidir.

Nitekim, Kur'an-ı Kerim, "O müttakîler ki, bollukta da darlıkta da Allah yolunda infakta bulunurlar, kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler. Allah, böyle iyi davranan ihsan ehlini sever." (Âl-i İmrân, 3/134) mealindeki ayet-i kerimede öfkesine mağlup olmayanları, bilakis onu yenip akl-ı selimle hareket edenleri "الْعَيْطَ وَالْكَاطِمِينَ" ibaresiyle nazara vermektedir. "ve'l-Kâzımîne'l-gayz" ifadesindeki "gayz" kelimesi, gadabın aslı ve özüdür; hoşça gitmeyen bir şey karşısında insan tabiatının hiddet, kızgınlık ve hınçla heyecanlanması demektir. "Kâzımîn" ifadesi ise (bu kelimenin tekili "kâzım"dır), deriden yapılmış su kabının ağzını bağlamak manasına gelen "kezm" kelimesinden türetilmiştir; öfkesini yutan, hiddet ateşini sabırla içinde tutup boğarak söndüren, zarar gördüğü kimselerden öç almaya gücü ve kudreti bulunduğu halde intikama kalkışmayan ve kötülük edenlere karşı afv ile muamelede bulunan kimselerin unvanı olarak kullanılmıştır.

Mezkur ayette, öfkenin tesirini icrâ edip insanı kötülöklere sürükleyebileceği bir hengamda, bir dikenî, bir kaktüs parçasını yutuyormuş gibi gazap hissini de yutmaya çalışsan, bir müddet yutkunup dursa da kızgınlığını iradesi ile bastırıp kontrol altına alan insanlar, Cenâb-ı Allah'ın verdiği bütün nimetlerden -kendi cinslerine uygun şekilde- bollukta da darlıkta da infak edip duran cömert kullarla aynı çizgide anılmışlardır.

Çünkü, hiddeti bastırıp mülayim davranabilmek, ancak ciddi bir cehd ü gayretle iradenin hakkını verme sayesinde mümkün olabilecek bir davranıştır. Mevlâ-yı Müteâl, insanı irade sahibi bir varlık olarak yaratmışsa, artık onun başka canlılar gibi hareket etmesi, intikam almak için dişlerini ve pençelerini kullanması kendi seviyesine ve mahiyetine karşı saygısızlık sayılır. "Hâsılı, o kimseler hayvanlar gibidirler, hatta onlardan da şaşkındırlar." (A'raf, 7/179) ilahî beyanının çerçevesine dahil olması manasına gelir.

İnsanın başkaları tarafından gazaba sevk edilip içindeki kötülük duygusunun tetiklendiği anlarda dahi iradesinin hakkını vermesi ve mahiyetine muvafık bir tavır sergilemesi, "menfi ibadet" kategorisi içinde mütâlaa edilebilecek bir davranıştır; yani, insan

küplere bindiği zaman bile nefsinin dizginlerini elinden bırakmıyor ve sabrediyor, daha sonra da değişik tedariklerle (çağrışımlarla) yer yer hortlayıp ortaya çıkan hiddet sebeplerini unutmak için mücadele veriyor ve “Allah onu da bağışlasın, beni de!” deyip muhataplarını affedebiliyorsa, o kimse, hastalıklara, sakatlıklara, musibetlere ve afetlere sabretmiş gibi çok büyük sevap kazanır.

Hiddeti Bastırabilmenin Vesileleri

Ne var ki, gazap hissine yenik düşmemek, ancak ihsan şuuruyla dolu bulunmakla mümkün olur. Nitekim, gayza sevkedecek hâdiseler meydana geldiği zaman bile öfkesini yutabilen sabırlı kulların anlatıldığı ayetin sonunda meâlen “Allah, böyle iyi davranan ihsan ehlini sever.” denilerek, bu insanların birer muhsîn olduğuna ve hiddeti yenmenin ihsan duygusuna bağlı bulunduğuna işaret edilmektedir.

Bu beyan-ı ilahîdeki ihsanın da yine iki manası melhuzdur:

Birincisi; kötülük yapana karşı iyilikte bulunmaktır. İslâm ahlâkına göre, kötülüğe bile iyilikle mukabele etmeye çalışmak esastır ve bu ancak sabredenlere mahsus bir meziyettir. “İyilikle kötülük bir olmaz. O halde sen kötülüğü en güzel tarzda uzaklaştırmaya bak. Bir de bakarsın ki seninle kendisi arasında düşmanlık olan kişi candan, sıcak bir dost oluvermiş! Ama kötülüğe karşı iyilik hasleti, ancak sabredenlerin, faziletten yana nasibi bol olanların kârıdır.” (Fussilet, 41 /34-35) mealindeki ayet-i kerime bu hakikati vurgulamaktadır. Bu mevzuda, bir hadis-i kudsîde de şöyle denmektedir: “Faziletlerin en büyüğü; aranızdaki akrabalık ve dostluk bağlarını koparanı senin arayıp sorman, seni mahrum bırakana senin ihsanda bulunman ve bir de zulmüne maruz kaldığın insanı affetmendir.”

İkinci manası itibarıyla ise, ihsan; hak ölçülerine göre iyi düşünme, iyi şeyler plânlama, iyi işlere bağlı kalma ve kullukla alâkalı bütün davranışları Allah’ın nazarına arz ediyor olma şuuruyla ortaya koyma; her zaman Allah’ı görüyormuş gibi hareket etme ya da en azından O’nun tarafından görülüyor olmanın hakkını verme demektir.

Meseleye bu açıdan yaklaşılsa, Rasûl-ü Ekrem (aleyhissalâtu vesselâm) Efendimiz’in öfkelenen kimseye şeytandan istiâze etmesini söylemesindeki sır da ortaya çıkar. Zira, öfkeyi yenme ihsan duygusuna, yani Allah’ı gönülden hatırlamaya ve O’na sığınmaya bağlıdır ki, “istiâze” de Allah’tan yardım ve iltica talep etme manasını taşıyan sözlerden biriyle O’na sığınmak demektir.

Öfkeyi bastırma konusundaki ikazlarından birisi de susmaktır. Rehber-i Ekmel Efendimiz, “Sizden biriniz kızdığı anda hemen sussun.” buyurmuştur. Gazap halinde söylenen

nice çirkin laflar vardır ki, insana bir ömür boyu vicdan azabı yaşatır. Bu itibarla, öfke anında sükut etmek en akıllıca davranışlardan biridir.

Ayrıca, manevî hayatımızdaki bir sıkıntı ve kabz halinde inşirah kaynağı olabilecek hususlardan bir diğeri psikolojik tavır ve durum değişikliğidir. Psikologlar, insanın kendini yenilemesi ve üzerindeki sıkıntıyı atabilmesi için bir hal ve tavır değişikliğini salık vermektedirler. Rasûlullah'ın, “Sizden biriniz ayakta iken öfkelenirse otursun, öfkesi geçerse ne âlâ, öfkesi geçmezse uzansın.” nasihati de bu zaviyeden değerlendirilebilir.

Şayet, istiâze, sükut ve oturma ya da uzanma gibi bir durum değişikliği de öfkeyi bastırmaya yetmezse, o zaman hemen abdeste koşmak icap eder. Habib-i Edib “Gazap şeytandandır, şeytan da ateşten yaratılmıştır. Ateş ancak su ile söndürülür. Biriniz kızdığı zaman abdest alsın.” buyurmuştur. Kızgınlık anında abdestin salık verilmesinin hikmetlerinden biri de yine bahsi geçen tavır değişikliğini temin etmektir. Nihayet, kötü sözden ve dünyevî kavgalardan bütün bütün uzaklaşmanın biricik yolu olan namaz da gazabı söndüren bir iksir olarak Rehber-i Ekmel'in tavsiyeleri arasındadır: “Her türlü öfke ve ağız kavgasının ilacı, iki rekat namazdır.”

Öfkeniz Allah İçin mi?

Evet, kuvve-i gadabiyenin de bir hikmet-i vücudu vardır ve onu yok etmeye çalışmak yerine yüzünü şerden hayra çevirmeye gayret etmek lazımdır. Şüphesiz, hiddet müslümana yakışmayan bir tavidir. Şu kadar var ki, Cenâb-ı Allah'a, Rasûl-ü Ekrem ve Din-i Mübîn'e bir saldırı söz konusu olduğunda ya da dinî bir esasın korunması meselesinde inanan insanların hiddetlenmeleri de normaldir; hatta mukaddesâtı muhafaza etmenin lüzumu açısından öyle bir durumda mü'minlerin makul ve ölçülü bir şekilde kızgınlıklarını ifade etmemeleri yanlış olur.

İbn Hacer hazretleri, gazabın Allah için olanını anlatırken, İnsanlığın İftihar Tablosu'nun (aleyhissalâtu vesselâm) şahsî meselelerde sabredip hiç öfkelenmediği halde, dini ilgilendiren mevzularda gazap izhar ettiğine dikkat çekmekte ve bu hususu bazı misallerle te'yit etmektedir. Serdettiği örneklerden birisi şöyledir:

Câbir b. Abdullah'ın (radiyallahu anh) anlattığına göre; Muâz ibn Cebel (radiyallahu anh), Peygamber Efendimiz'in arkasında namazını kılar, sonra da kendi kavmi olan Benû Selime'ye gidip, onlara namaz kıldırır ve namazda da Bakara Sûresi'ni bitirecek kadar uzun okurdu. Bir defasında bir adam kendi başına kısa bir şekilde namaz kılmıştı. Bu adamın cemaatten ayrılıp tek başına namaz kıldığı haberi kendisine ulaşınca Hazreti Muâz, “O bir

münafıktır!” deyivermişti. Muâz ibn Cebel’in bu sözünü duyan o adam, hemen Rasûl-ü Ekrem’e geldi; “Yâ Rasûlallah! Biz ellerimizle işleyen, su çeken ve develerimizle sulama yapan bir topluluğuz. Muâz, dün bize namaz kıldırırken Bakara Sûresi’ni baştan sona okudu. Onun için bu defa namazımı hafif kılıp gittim. Bundan dolayı Muâz benim bir münafık olduğumu iddia etmiş!” dedi. Bunun üzerine Allah Rasûlü -kızgın bir ifade tarzıyla- üç kere: “Ya Muâz! Sen bir fettan mısın (fitne mi çıkarıyorsun)? “Ve’ş-şemsi ve duhâha”, “Sebbih isme Rabbike’l-alâ” ve benzeri sûreleri okusana!” buyurdu. Evet, insanın kendi adına kulluk çitasını yüksekte tutması güzel ve makbuldü ama başkaları söz konusu olunca dinin özündeki kolaylık (yüsr) prensibi esas alınmalıydı; Şefkat Peygamberi Hazreti Muaz gibi bir ibadet aşğının şahsında işte bu hususa işaret ediyordu.

Hâsılı, mü’min Allah için sevmeli, Allah için buğzetmeli, Allah için hüküm vermeli.. ve öfkelenenirse Allah için öfkelenmelidir. İnanmış bir insan neye ne ölçüde gazaplandığına çok dikkat etmelidir. Kendisiyle alâkalı en küçük bir meseleden dolayı kıyametler kopardığı halde, dini, diyaneti ve ümmet-i Muhammed’in (sallallahu aleyhi ve sellem) hal-i pürmelalini ilgilendiren mevzularda hiçbir hiddet alâmeti göstermeyen kimselerin öfkelerinin ne kadar nefsanî ve şeytanî olduğu açıktır. Oysa, muvahhid bir mü’min olmanın ve hakiki ihlusa ermenin yolu nefsin hissesi bulunan her işi terketmekten geçmektedir. Bu konuda - Yirmiikinci Mektup’ta da değerlendirilen- şu hâdise ne kadar ibretlidir:

Bir vakit, İmam-ı Ali (radıyallahu anh) kendisine karşı savaştan bir kâfiri yere sermiş. Kılıcını çekip tam başını keseceği zaman, hasmı ona tükürmüş. Hazreti Ali, kâfiri bırakmış, onu öldürmemiş. O inançsız adam, Hazreti Ali’ye (kerremallahu vechehu) “Neden beni kesmedin?” diye sorunca, Haydar-ı Kerrâr, “Seni Allah için kesecektim. Fakat bana tükürdün; hiddete geldim. İşe nefsimin hissesi karıştığından ihlâsım zedelendi. Onun için seni öldürmedim.” demiş. Bu cevabı alan adam Hazreti Ali’nin civanmertliğine şöyle mukabelede bulunmuş: “Sana tükürmekteki maksadım, beni çabuk kesmen için seni hiddete getirmektir. Madem dininiz bu derece sâfi ve hâlistir; öyleyse, o din haktır!..”

İmtihan

Ve

Sabır

Yazar: Ali Haydar Polat

Hayat; musibet ve hastalıklarla sâfileşir, mükemmel hale gelir, kıymet ve değeri anlaşılır.

Hayatta esas olan sıhhattir. Hasta insan, maddî manevî verimsizdir. Ama bazen sıhhat de bir hastalıktır. Güçlü kuvvetli oluşumuz bizi rahata, rehavete, sarhoşluğa, ahlâksızlığa ve inkâra götürüyorsa

gerçek

hastalık

işte

budur.

Bu manevî hastalıklardan Allah'a sığınacak, dünyanın bir İmtihan ve hizmet yeri olduğunu, lezzet ve ücret yeri olmadığını, mülkün hakikî sahibinin Allah olduğunu, dilediği gibi tasarruf hakkına sahip bulunduğunu düşünecek, bütün bu hastalıkların zâf-ı imandan meydana geldiğini, kurtuluşun da ancak imanı takviye ile mümkün olacağını kabullenmemizle gerçekleşecektir.

Mü'min çok kontrollü bir hayat yaşamalı ve nefsinin arzularına, şeytana ve hasımlarına karşı devamlı tetikte ve uyanık bulunmalıdır. Kur'ân: "Başınıza gelen herhangi bir musibet kendi ellerinizin yaptığı (işler) yüzündendir. (Allah hatalarınızın) birçoğunu da affeder" (Şûrâ, 30).

Kudsî dâvaya gönül veren ideal bir nesil musibetler karşısında mağlup olmaz ve olmamalıdır.

Kâinatta tesadüf yok. Öyle ise musibetler bu zaviyeden değerlendirilmeli ve nefse yenik düşülmemelidir. Musibetin, bize kazandıracığı neticeyi iyi düşünmelidir. Görünüşteki samimiyetten daha derin görünmeyen anlarında (gece hayatında) şakakları zonklatacak, kasıkları çatlatacak bir mânâ eri olunmalıdır.

Gerçek dâva adamının hâdiseler karşısında yılmadan, eğilmeden dâvasına karşı göstereceği vefâ ve sadâkat çok önemlidir.

Dünya bir mektep, hayat ise bir imtihandan ibarettir. Âlem-i Ervâh'dan yola çıkan insan, rahm-i mâderden, çocukluktan, gençlik ve ihtiyarlıktan, berzah, mahşer, hesap, mîzan ve sırattan geçerek mükâfat ve mücazâtın verileceği, rütbelerin sökülüp takılacağı, yüzlerin ağarıp ve kararacağı sonsuz ve ebedî âleme namzet bir yolcudur.

Kabir ötesi hayatı belirleyecek en büyük imtihan dünyada olandır. İmtihandan, kontrolden geçmeyen bir kişinin sağlam mı, çürük mü, sâdık mı, kâzip mi olduğu belli değildir.

İmtihanlar seviyeye göre farklı farklıdır. Talebe ile öğretmenin, er ile generalin, memurla âmirin imtihanı bir değildir. Onun için: Hadis-i şerîfte; "Belâların en şiddetlisi Enbiyâ-yı İzam efendilerimize, sonra Evliyâ-yı Kiram efendilerimize, sonra da seviyelerine göre diğer mü'minleredir"1 buyruluyor.

Hız. Âdem (as)'in zellesi, Hız. Nuh (as)'un tufanı, Hız. İbrahim (as)'in ateşii, Hız. Yusuf (as)'un kuyusu ve zindanı, Hız. İsa (as)'ın çarmıhı.....ve İnsanlığın İftihar Tablosu Hız. Muhammed (sav)'in - kovulması, döğülmesi, başının yarılıp dişinin kırılması, yurdundan yuvasından edilmesi ve her türlü hakarete mâruz kalması... Bütün bunların bize örnek olmaları, musibetlerin mânâlarını anlatmaları ve bize hayâtımızın gayesini, fitratımızın neticesini hatırlatmaları itibariyle büyük imtihanlardır.

"Andolsun, sizi korku, açlık, mallar(ınız)dan, canlar(ınız)dan ve ürünler(iniz)den eksiltmek gibi şeylerle deneriz; sabredenleri müjdele" (Bakara, 155).

"Andolsun biz sizi deneyeceğiz ki, içinizden, cihad edenleri (güçlüklere) sabredenleri bilelim..." (Muhammed, 31).

"İnsanlar yalnız 'inandık demekle, hiç sınanmadan, (imtihana tabî tutulmadan)' bırakılacaklarını mı san dılar?"

"Andolsun biz, onlardan öncekilerini sınadık. Elbette Allah (sınayıp) doğruları bilecek, yalancıları bilecektir" (Ankebut, 2-3).

Görülüyor ki, hayat devam ettiğii müddetçe İnsan sürekli imtihandadır. En ağır şartlar altında hangi cins imtihan olursa olsun, kurtulmanın, o işten zararsız sıyrılmanın çaresi: SABİR'dir, SEBAT'dır. Uyanık olup tehlikelere karşı tedbirli, temkinli olmaktadır.

"Ey mü'minler, sabredin; sebatkâr olun; müteyakkız olun ve Allah'dan sakının ki; kurtuluşa eresiniz" (Âl-i İmrân,200).

"... Ancak sabredenlere mükâfatları hesapsız ödenecektir" (Zümer, 10).

"Kim sabreder, (kendisine yapılan kötülüğii) affederse, şüphesiz bu çok önemli işlerdendir" (Şûrâ, 43).

"Ey inananlar, sabır ve namazla (Allah'dan) yardım isteyin. Muhakkak ki Allah, sabredenlerle beraberdir" (Bakara, 153).

Ebu Yahya Süheyl bin Sinan (ra)'ın rivayetinde; Peygamberimiz (sav) buyuruyor ki: "Mü'minin durumuna hayret doğrusu: Çünkü onun her durumu kendisine yarar sağlar. Bu hal yalnız mü'min için böyledir.

Eğer sevindirici bir durumla karşılaşırsa şükreder. Bu onun hesabına hayır olur.

Eğer üzücü bir durumla karşılaşırsa sabreder. Bu da onun hesabına hayır olur."2

Kalp ve gönül mimarlarımızdan Bediüzzaman Said Nursî Hazretlerinin tesbitiyle üç yerde sabır çok önemlidir.

- 1) Mâsiyete (günahlara) karşı sabır
- 2) Musibete karşı sabır
- 3) Tâate karşı sabır

1) Mâsiyete karşı sabır: Allah'dan özür dileyip, tevbe ettikten sonra, bir daha günaha dönmek içindir. Şu sabır takvadır. Bununla mü'min, "Muhakkak Allah müttakilerle beraberdir" (Bakara, 194; A'raf, 36).

2) Musibete karşı sabır: Bu ise tevekkül ve teslimdir. Sebeplere tam riâyet edildiği halde, gelen musibetlere karşı sabredenler hakkında Kur'ân'ın: "Muhakkak Allah, sabredenleri sever" (Al-i imrân, 146).

"Muhakkak Allah, tevekkül ve teslimiyet ehlini sever" (Al-i imrân, 159) müjdesine nail olurlar.

3) İbadet üzerine sabırdır. Evet iman, itaati gerektirir, itaat nimetlere şükürdür. "Kasem olsun, şükredenlere nimetlerini artırırım" (İbrahim, 7) vaad-i Sübhânisine mazhar olmak için, her nimet, kendi cinsinden olmak üzere şükürü gerektirmektedir.

Asıl musibet dine gelen musibettir. Dine gelen musibetten her an dergâh-ı ilâhiyeye iltica edip feryâd etmek gerektir.

Dînî olmayan musibetler, hakikat noktasında nusîbet değildirler.

Bir kısmı ihtâr-ı Rahmanidir. Nasıl ki, "meraya tecâvüz eden koyun sürüsünü çevirmek için çobanın atığı taşlara musâb olan bir koyun, lisân-ı haliyle: 'Biz çobanın emri altındayız. O bizden daha ziyade fâidemizi düşünür. Madem onun rızâsı yoktur, dönelim" diye kendisi döner, sürü de döner.

Ey nefis: Sen o koyundan fazla âsi ve dâll değilsin. Kaderden sana atılan bir musibet taşına mâruz kaldığın zaman "Biz Allah içiniz ve biz O'na döneceğiz" (Bakara, 56) de ve merci-i Hakîkiye dön, îmâna gel, mükedder olma, O, seni senden daha ziyâde düşünür.³

Musibetin bir kısmı âciz ve zâif olduğumuzu, etten kemikten bîr varlık bulunduğumuzu, bir mikroba, bir sivrisineğe yenildiğimizi hatırlatır. Azamet-i İlâhî karşısında kulluk şuuruna ermekle sıfırlığımızı, O'nun ise sonsuzluğunu ifâde ettirir.

Bir kısmı da (sabır şartıyla) günahlarımızın affına, derecelerimizin yücelip yükselmesine sebep olduğundan, şu gaflet zamanında musibet bir yönüyle bir lütf-u ilâhîdir.

"Ey insan! Senin elinde bulunan nefis ve malın senin mülkün değil, belki sana emânettir. O emânetin mâliki, her şeye kadîr, her şeyi bilir bir Rahîm-i Kerîm'dir. O, senin yanındaki mülkünü senden satın almak istiyor. Tâ senin için muhafaza etsin, zayi olmasın. İleride mühim bir fiyat sana verecek. Sen muvazzaf ve memur bir askersin. Onun nâmiyle çalış ve hesabiyle amel et. O'dur ki muhtaç olduğun şeyleri sana rızık olarak gönderiyor ve senin takatin yetmediği şeylerden seni muhafaza eder.... Sana bir musibet geldiği vakit de: 'Biz Allah içiniz ve biz O'na döneceğiz' (Bakara, 156) yâni; 'Ben Mâlik'imın hizmetindeyim. Ey musibet! Eğer O'nun izin ve rızâsiyle geldin ise, merhaba, safa geldin! Çünkü, elbette bir vakit O'na döneceğiz ve O'nun huzuruna gideceğiz ve O'na müştakız. Madem herhalde bir zaman bizi hayatın tekâlifinden âzad edecektir. Haydi ey musîbet! O terhis ve âzad etmek, senin elinle olsun, razıyım, Eğer benim emânet muhafazasında ve vazifeperverliğimi tecrübe suretinde sana emir ve irâde etmiş, fakat sana teslim olmaklığıma izin ve rızâsı olmazsa; benim takatim yettikçe, emin olmayana Mâlikimin emânetini teslim etmem!" der.⁴ İnsan, maddî musibetleri büyük görürse büyür, küçük görürse küçülür. Nasıl ki, tam kavga anında bulunan iki hasımdan birisinin gülmesi ile kavga şakaya döner. Onun gibi musibetler,

hastalıklar sabırla, şikâyet etmeden karşılanırsa maddî sıkıntısı olsa bile manen ve vicdanen insan huzur içinde olur. Şikâyet etmek, bağırıp çağırmak musîbeti, hastalığı gidermez. Belki ikileştirir, derdi sıkıntıyı daha çok artırır. Onun için evvelâ; Allah'ın emanet ettiği vücudun kıymetini bilecek israf etmeyecektir. Tedbirli, dikkatli hareket edecektir. Musibetlerden, müzmin hastalıklardan Allah'a sığınacak, tevekkül ve rızâ ile huzura erecektir.

Onun için, Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (sav)'in: "Sabır, müşkilâtın anahtarıdır"5 fermanına kulak vererek, denizin dalgaları gibi, iç içe etrafımızı saran hâdiseler karşısında, sarsılmadan, yılmadan, ümitsizliğe düşmeden ("... Bazen hoşlanmadığımız bir şey, hakkınızda iyi olabilir ve hoşlandığımız bir şey de hakkınızda kötü olabilir. Allah bilir, siz bilmezsiniz" (Bakara, 216) âyetini derin derin düşünüp), üzerimize terettüp eden vazifelerimizi hakkıyla yerine getirmeliyiz. Tâ ki, İlâhî huzurda mes'ul ve mahcup olmayalım. (Yeni Ümit, sayı 33)

Dipnotlar

- 1 Buharî, Merdâ 3
- 2 Müslim
- 3 Said Nursî, Mesnevi.
- 4 Said Nursî, Mesnevi, 157.
- 5 İthâfu's-Sâdeti'l-Muttakin bi-şerhi İhyâ-u Ulûmi'd-Din. c.9, s. 6

Kızma!

Hadis-i

Şerifinin

Verdiği

Mesajlar

Yazar: Yard. Doç. Dr. Cüneyt Eren

Hadis ıstılah olarak, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve selem) söz, fiil, onay, bedenî ve ahlâkî sıfat, sîret ve kendisine nispet edilen haberlere denir. Bu haberler O'nun Peygamberlik gelmeden önceki bütün söz, fiil ve takrirlerini de kapsar. Diğer bir tabirle Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in yaratılışı, ahlâkı ve gidişatına dair her türlü davranış ve sıfatları sünnet diye adlandırılır. Hadisçiler nezdinde hadisle sünnet birbirleriyle paralel ve eş anlamlı olarak ifade edilir. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in hadisleri diye ifadesini bulan mübarek sözlerinin büyük bir kısmı hem teşriî hem de edebî yönden mucize nevindedir. O, Arab'ın en fasihidir. O'nun edebî yönünün i'câzı, lafızlarıyla rivayet edilen hadislerde tezahür eder.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), çabuk konuşmaz, söyleyeceği sözü üzerinde

düşünülsün ve iyice kavransın diye üç kere tekrar ederdi. (Tirmizî, eş-Şemâil, Hıms, 1968, s. 113.) Sanat yapmak için konuşmaz, anlamını kimsenin bilmediği garip kelimeler kullanmazdı. Bununla birlikte edebî gücü çok kuvvetliydi. Mecbur kalmadıkça konuşmaz, sözünün başında ‘Bismillah’, sonunda da ‘Elhamdülillah’ derdi.

Ebu Ya’lâ senedi ile gelen bir hadiste Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kendi konuşma üslûbu hakkında: **أُعْطِيْتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ وَأَخْصِرَ لِي الْكَلَامُ** "Bana Cevâmiül-kelim verildi ve sözler benim için çok özlü ve veciz hâle getirildi." buyurmaktadır. O'nun önemli altı hususiyetinden biri olan Cevâmiu'l-kelim özelliği, az ve öz sözcüklerle çok şeyi ifade etmesi anlamına gelir. Cevâmiu'l-kelim ifadesi, konuşulan mevzuya ait söylenebilecek câmi (kapsamlı) ifade demektir. Bu özellik Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'den sudûr etmiş sözlerin birçoğunda geçerlidir.

Aşağıda Söz Sultanı Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in söz cevherlerinden sızıp gelen, zenginlik ve muhtevasıyla Cevâmiu'l-kelim özelliğini taşıyan bir hadisini örnek kabilinden nakledeceğiz:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْصِنِي قَال لَا تَعْصَبُ قَرَارًا قَال لَا تَعْصَبُ

Ebû Hureyre (r.a.)'den rivayet edilen bir hadise göre, bir adam Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelip ‘Bana öğüt ver.’ dedi. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de kendisine: ‘Kızma!’ buyurur. Adam birkaç defa ısrarla nasihat talebini tekrar edince Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) her defasında ‘Kızma!’ diye tekrar etti. (Buhari, Edeb 76)

Kızmak, hiddetlenmek, öfkelenmek anlamına gelir. el-Berika'da rivayet edilen bir diğer hadiste Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "Gadaba gelen bir kimse, dilediğini yapmaya gücü yettiği hâlde, yumuşak davranırsa Allah teala onun kalbini, emniyet, güven ve îmân ile doldurur." buyurmaktadır. Büyükler "Gadab, insanın içinden dışına doğru çıkar. Hüzün ise, dışından içine doğru işler. Gadabdan güç ve intikam hırsı, hüzünden ise, dert ve hastalık doğar." demişlerdir. Kızma hasleti insanın yaratılışında var olan ve yerine göre kullanılması gereken bir vasıftır.

İnsanın, kızılması gereken yerde kızması fitratının gereğidir. Ama kızma kendi nefsi hesabına olmamalıdır. Mesela dinî şiarların ayaklar altına alınması durumunda, kızmak, dinî gayretin gereğidir. Ancak bu kızma karşı tarafı incitecek şekilde, hatta onun hakkına tecavüz edecek boyutta olmamalıdır. Bu hadiste kastedilen kızmak özetle her halükarda, insanın sinirlerine hâkim olması şeklinde yorumlanmalıdır.

Nükteler

BESMELENİN FAZİLETİ

Saliha bir kadının, münafık ve cahil bir kocası vardı. Bu kadın " Bismillahirrahmanirrahim " diye besmele çekmeden, hiçbir işine başlamazdı. Kocasının bu haline kızar, kadıncağıza yapmadığı eziyeti bırakmazdı. O saliha kadın ise, kocasının eza ve cefalarına sabreder ve onun doğru yola gelmesi için Allah'a dua ederdi.

Bir gün,kadının kocası iyice öfkelenmişti..Karısına yapacağı eziyet ve kötülük için bir bahane arıyor ve kendi kendine :

" Suna bir oyun çevirenimde görsün ; bakalım onu rezil olmaktan kim kurtaracak ? " diye söylenip duruyordu. Başkalarına açıkça söyleyemediği inkarcılığı,artık bütün çirkinliğiyle,içinde dolup taşmıştı.

Hanımını çağırdı,ona bir kese altın vererek :

- Bunu iyi sakla !!! diye tembih etti. Kadında kocasının emri üzerine hemen gitti,besmeleyi çekerek keseyi iyice sakladı. Bu arada kocası da onu gizlice takip ediyordu. Sonra karısının haberi olmadan keseyi, karısının sakladığı yerden aldı. İçindeki altınları boşaltarak, keseyi derin bir kuyuya attı. Aradan çok gedmeden karisini çağırdı ve:

- Sana verdiğim bir kese altını hemen getir. dedi.

Kadın koştu ; keseyi sakladığı yere,

" Bismillahirrahmanirrahim " diyerek elini uzattı.

Tam o anda, Allahu Tealinin emriyle, kese kadının sakladığı yerde içindeki altınlarla beraber aynen duruyordu. Islanan keseden suları damlıyordu. Kadın kesenin neden ıslak olduğunu anlayamadı ve keseyi kocasına getirdi. Adam içi altınla dolu keseyi görünce çok sasırdı ve karisinin söylediklerinin ne kadar doğru olduğunu anladı.

Sonra karısına ;

- Sana çok zulmettim,çok canini yaktım,beni affet. diye yalvarmaya başladı. Allah'a tevbe ve istiğfar etti. İbadetlerine bağlı bir insan oldu. O günden sonra dua ve yakarışlarında hep söyle derdi ;

- Ya Rabbi ! Bana dünyam ve ahirenim için hayırlı, Saliha bir kadını es olarak verdiğin için,sana hakkiyle şükretmekten acızdım,beni affet Allah'ım...

O saliha kadın ise ;

- Ya Rabbi ! Sana şükürler olsun ki,duamı kabul edip kocamı Salihlerden eyledin,diye dua ediyordu.

Bu hikayeden alınacak ibretler ve çıkarılacak hikmetler çoktur.Büyükler demişler ki;

" Sabrın kendisi acıdır,lakin meyvesi tatlıdır."

TAŞ MI SERT, KAFA MI?

Vaktiyle bir çocuk vardı. Medresede okurdu. Kavuklu hocalardan ders alır, öğretilenleri anlamaya çalışırdı.

Fakat kafası kalınca idi. Bütün gayretine rağmen pek bir şey öğrenemezdi. Okumaya karşı da fazla istek duymazdı. Arkadaşları onu geçmiş, okumayı ilerletmişlerdi. O ise hâlâ bir yıl öncesinin kitaplarını okuyordu.

Günlerden bir gün kararını verdi:

— Kafam çok kalın, diye düşündü. Zekâm az. Bu durumda okuyamam. İyisi mi köyüme dönüp tarla işlerine

Bu maksatla bir sabah yola koyuldu. Az gitti, uz gitti bir ovaya düştü. Sıcak bastırılmıştı. Çok da yorulmuştu. Yolun kenarında bir mağara vardı, ama girmeye korkuyordu.

İçerisinin serin olduğundan emindi. Çünkü güneş almıyordu, ama ya ayıya filan rastlarsa ne olacaktı?

Bunları düşündüğü için yüreği ürperiyor, içeri girmeye bir türlü cesaret edemiyordu.

Sonunda sıcak ve yorgunluk baskın çıktı. Ne olursa olsun mağaraya girecekti. Kararını verdi. Adımlarım ağır ağır attı.

Korktuğu şeylerle karşılaşmayınca sevindi. Korkusu biraz olsun dağıldı. Bir köşeye büzüldü. Sonra uzanıverdi.

Birden gözü mağaranın tavanından yere damlayan suya takıldı. Yukarda birikiyor, büyüyor ve damla kendini taşıyamayacak kadar büyüyünce kopup yerdeki taşın üstüne düşüyordu.

Kim bilir kaç yıldır böyle devam edip gidiyordu bu. Taş oyulmuştu. Oysa taş sertti. Su damlası ise yumuşacıktı. Yumuşacık su damlası nasıl oluyor da taşı deliyordu?

Birden şimşekler çaktı beyinde. Yumuşacık su damlaları senelerce aka aka sert taşları deliyordu. Kendisi de ısrarla derslerine çalışır, okuma isteğiyle hocalarını dinlerse zamanla kafasına bir şeyler girerdi.

— Benim kafam şu taştan daha sert değil ya, diye söylendi.

Önemli olan sebat etmektir. Şu su kadar sebat etmek.

Şu taş kadar sebat etmek, o zaman kitaplarda yazılı olanlarla hocaların anlattıkları, kalın da olsa, kafada iz bırakırlardı.

Hızla kalkıp gerisin geri medreseye döndü. Çalıştı, çabaladı, arkadaşlarına yetişti. Hattâ zaman içinde hepsini geçti. Öyle bir bilgin oldu ki. kitapları hâlâ ellerde dolaşır, Bu yüzden "Taş oğlu" mânasına gelen "İbn-i Hacer" dendi adına.

Bunu anlattım ki, hiç biriniz herhangi bir konuyu anlamadığım söylemesin. Dinledikten, direndikten ve çalıştıktan sonra anlaşılacak konu yoktur.¹

BELÂ'NIN ÖNÜNDEN SAPMASINI BİLİN!

Okyanus adlı dev bir lügati Arapçadan Türkçeye çevrine Asım Efendi, bir öğrencilik hatırasını şöyle anlatmaktadır:

- Tahsilim zamanında bizim medreseye en yakın fırından ekmek alırdım.

Senelerce bu fırının müşterisi olmaya devam ettim. Bir sabah yine âdetim üzere ekmek almak maksadıyla bu fırına geldiğimde, fırında çalışan bir işçinin, bir haksızlığına maruz kaldım. Herkese ekmek veriyor, sıram gelip geçtiği halde bir türlü beni görmüyordu. Adamı şöyle ikaz ettim, böyle hatırlatmada bulundum ise de, hep bana ters cevap veriyordu. Ön sırada beni görmezlikten gelip, hep arka sıralardakileri tercih ediyordu. Artık canım burnuma gelmişti, bu haksızlık karşısında. Fırının yanında, ayak altında duran bir taşı kaptığım gibi, adamın üzerine yürümeye karar verdim. Ama tam o sırada birden aklıma geldi:

¹ Ahmet Şahin "Dini Hikayeler" s:49

- Bu adam bir belâya müstahak hale gelmişse, neden bunu benim elimden bulsun? Ben de onu belâya atan adam suçunu yükleneyim? Sabredeyim, mutlaka bunun içinde bir hayır vardır, dedim.

En nihayet herkes ekmeğini alıp gittikten sonra, bana da istediğimi verdi, dershaneme geri döndüm.

Bir gün sonra fırına gittiğimde ise, adamın yerinde olmadığını gördüm. Sordum. Dediler ki:

- O işçi, dün aniden hastalandı, şu anda ölümlü burun burunadır. Fakat bir türlü ölemiyor, can çekişip duruyor.

Hemen aklıma geldi, ona vurmaya niyet ettiğim taşı alıp, ziyaretine gittim. Taşı alınca değdirip yorganın üstüne koydum. Az sonra adam kolayca son nefesini veriverdi. Çünkü bu taşla onun eceli gelecekti. Bununla ömrü bitecekti.

Fakat sabrım sebebiyle, o taşı ona vuran ben olmaktan kurtulmuştum.

Bu olaydan alınacak ders şudur:

Siz de suçsuz yere bir sataşmaya uğrarsanız, işi kavga ve münakaşaya götürmeyinizi Belânın önünden sapmasını bilin ve:

*"Bu adam bir musibete müstahaktır, fakat benden bulmasın, * diyerek çekilin.*

O kişi neye lâyıkta onu bulacaktır. Yeter ki bu belâ sizin elinizle gelmesin, başınızı derde sokmasın...²

SABIR

EDENLER

Sabır; acıya, zorluğa, haksızlığa ve başa gelen üzücü olaylara dayanma gücüdür. Bir felakete veya belaya uğrayanın telaş ve feryat etmeden, her şeyin Cenâbı Allah'tan geldiğinin bilinci ile, bu sıkıntıya sonuna kadar tahammül göstermesidir. İman sahibi; Cenâbı Allah'a sığınıp tevekkül ederek her türlü ıztıraplara isyan etmeden katlanır ve sonunda ise mutlaka Cenâbı Hakk'ın vereceği en iyi karar ile esenliğe kavuşacağını bilir. Kalem 68/48: *" Rabbinin hüküm vermesi için sabret..."*

İlâhî Yasa'ları yerine getirmelerde yani emir ve yasaklar da nefsin kötü isteklerine direnebilmek sabrın zaferidir. Sıkıntı, hastalık, kötülöklere karşı koyma; ancak sabır gücü ile

² Mehmet Dikmen "Esrarengiz Olaylar" s:133

mümkün olur. Kulun sabırlı olması dışında, başkalarına da tavsiye etmesi, Kur'ân hükmü gereğidir. Sabır sırrı ile benlikler, olgunlaşarak sonsuz kurtuluşa ulaşırlar.

ALLAH

SABREDENLERİ

SEVER

3/146: ...Şüphesiz ki Allah, sabredenleri sever.

2/153: ... Allah, sabredenlerle beraberdir.

Allah, şüphesiz ki sabredenleri sever. Allahü Teâlâ'nın bir isim sıfatı da Sabur'dur. Sabır sahibi olanlarda Yüce Yaratıcı'dan bir belirti, bir görünüş var demektir. Cenâbı Allah, sabredenlerin dostu ve velisidir, onların bütün yardım dileklerini kabul eder ve onlarla hep beraberdir.

PEYGAMBERLER

SABIR

EDENLERDİ

21/85-86: İsmâil'i, İdrîs'i, Zülkifl'i de hatırla. Bunların her biri de sabır edenlerdi.

Hepsini rahmetimize soktuk...

46/35: O halde azim sahibi peygamberlerin sabrettikleri gibi, sen de sabret...

Sabır, Cenâbı Allah'ın lütfettiği en büyük nimetlerdendir. Kur'ânı Kerîm'de ismi geçen bütün peygamberlerin en belirgin özelliklerinden biri de sabır sahibi oluşlarıdır. Onlar; sıkıntılara, eziyetlere, imansızların düşmanlıklarına azim ile tahammül ederek sabreden Büyük Ruh'lardır.

ALLAH

HÜKÜM

VERİNCEYE

KADAR

SABRET

10/109: Sana vahyedilene uy ve Allah hüküm verinceye kadar sabret. O, hakimlerin en hayırlısıdır.

2/177: ... Takva sahipleri sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabreder...

3/200: Ey iman edenler! Sabredin ve sabır yarışında düşmanlarınızı geçin...

Sabır; acılara ve zorluklara dayanma gücüdür. Her şeyin Allah'tan geldiğini bilen iman sahibi, Allahü Teâlâ'ya sığınarak sabreder. İnsanların olgunlaşması ancak sabır sırrı ile mümkündür. Sabredilmeli, sonunda iman edenler için en hayırlı hükmü Cenâbı Allah verecektir.

Sıkıntı, eziyet, haksızlık, hastalık, sakatlık, fakirlik v.s. gibi ıztıraplar da, isyan etmeden onlara karşı koymak, direnmek ve sabır ederek tevekkül (Allah'ı vekil etme) sahibi olunmalıdır. Nefsin kötü eğilimlerini dizginleyerek, İlâhî Yasa'ların emir ve yasaklarına uyma sabırlılığı gösterilmelidir. Savaş zamanlarında; düşmana karşı hazırlıklı olmak, yılmamak, bütün gücünü seferber ederek sonuna kadar sabırla karşı koymak suretiyle düşman geçilmelidir. Ancak sabır ile zafere ve mutluluğa ulaşılır.

MUTLAKA İMTİHAN EDİLECEKSİNİZ

2/155: Biz sizi korku, açlık, mallardan, canlardan ve mahsullerden yana eksiltme ile mutlaka imtihan edeceğiz. Sabredenlere müjdele.

3/186: Yemin olsun ki, mallarınız ve canlarınız hususunda mutlaka imtihan edileceksiniz... Sabreder, takvaya sarılırsanız işte bu, iş ve oluşların en zorlularındandır.

İnsanlar, yaşam boyunca birçok zorluklarla karşılaşması bir yaratılış gereğidir. Olgunlaşarak kemale erme bu devreleri geçirmekle mümkündür. Kur'ân; bütün bu acılara **sabır sırrı** ile karşı koymamızı, **ilâhî imtihan**'ı ancak böylelikle kazanabileceğimizi vurgulamaktadır.

Aile fertlerinin ve yakınların ölümleri ile yaşanan büyük sıkıntılara sebep olan **can kayıpları**; gayrimenkul, altın, para, zinet gibi **mal kayıpları**; ölüm korkusu, hastalık korkusu, savaş korkusu, açlık korkusu, malların yok olabileceği gibi **korkular**; ticarî yatırımlardaki zararlar ve pek çok emeklerle yetiştirilen meyve, sebze, tahılın bozulması ile uğranılan **muhsül kayıpları** gibi sıkıntılar, maddî manevî acılar hep olgunlaşma için gerekli birer **imtihan**dır. İman sahipleri, karşılaştıkları her sıkıntıyı tabii olarak karşılar ve sabır gücü ile onlara katlanır, Allahü Teâlâ'ya sığınarak da şöyle yakarır: Bakara 2/156: " *Biz Allah içiniz ve sonunda dönüp O'na gideceğiz.* " Kemale ermiş benlikler de, herşeyin Cenâbı Allah'tan geldiğinin gerçeği ile, acıları da mutlulukları da aynı zevk içinde yaşarlar. Çünkü iman sahibinin başına gelen her şey bir gizli sebebin gereğidir. Mü'minler; her oluşun Dünyadaki ve ahiretteki kurtuluş ve mutlulukları için yaratıldığı gerçeğini bilmektedirler.

SONUÇTA MUTLULUK SABIR EDENLERİNDİR

11/49: ... Sabırlı ol. Sonuç takva sahiplerindedir.

2/157: İşte sabredenlerin üzerine Rablerinden selâmlar, bereketler var, bir rahmet var. İşte bunlar iyiye ve güzele ermiş olanlardır.

Allah'ı tanımayanların, zalimlerin, kibirlilerin, bozguncuların durumları sizi aldatmasın. Onların sonu çok kötü olacaktır. Âli imrân 3/196-197: " *Allah'ı tanımayanların öyle bolluk içinde şehir şehir dolaşmaları seni sakın aldatmasın. Azıcık bir nimetlenmedir o. Sonra onların varacağı yer cehennem olacaktır. O, ne kötü döşektir.*" Allahü Teâlâ'ya sığınarak Kur'ânı Kerîm'i uygulayanların sonu mutlaka, takvaya sarılanlarda olduğu gibi zafer ve mutluluk olacaktır. Öyle ise inkarcıların gösterişli gibi görünen hayatlarına hiç aldırma, sabırlı ol!

Cenâbı Allah'a tam bir teslimiyet gösteren, sabır sahibi kullar üzerine Rab'lerinden müjdeler var: Onlara selâm olsun, affa uğrayanlar, rahmet ve sevgiye ulaşmış olanlar, onların ta kendileridir.

SABIR VE NAMAZ İLE YARDIM İSTEYİN

2/153: Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile yardım isteyin. Hiç şüphesiz ki, Allah sabredenlerle beraberdir.

6/34: Yemin olsun ki, senden önce de Peygamberler yalanlanmış fakat yalanlanmalarına ve eziyet görmelerine sabretmişlerdi. Nihayet yardımımız onlara ulaştı.

16/127: Sabret! Senin sabrın da ancak Allah'ın yardımıdır. Onlara karşı üzülme. Yaptıkları hileden dolayı sıkıntıya düşme.

İlâhî yasaları tatbik etmek, bir takım zahmet ve eziyetlere katlanmayı gerektirir ki, bu da nefse zor gelmektedir. Nefsin bir takım alışkanlıklarından ve isteklerinden fedakârlık etmek mecburiyeti ile karşılaşılır. İşte bu zorlukları yenmenin sırrı, sabırdır. Cenâbı Allah: " *Sabır ve namazla Ben'den yardım isteyin. Zaten Ben hep sabredenlerle beraberim.* " diye buyurmakla sabrın erdirici sırrını vurgulamaktadır.

Ey Resulüm! Senden önce birçok Peygamberler de yalanlanmış ve eziyet görmüştü. Ancak onlar hep sabretmişlerdi. Nihayet yardımımız da kendilerine yetişmişti. İşte sen de onlar gibi sabret. Yardımımız mutlaka gelecektir. O zamana kadar çekeceğin sıkıntılara katlan. Zaten

senin sabrın da ancak Allah'ın yardımınıdır. Allah'tan sabır ve namaz ile yardım isteyin, sabrının sonu mutlaka zafer ve mutluluk ile bitecektir.

BAŞKALARINA DA SABRI ÖNER

90/17: İman edip de sabır... öğüt edenlerden olmaktır.

103/13: Yemin olsun zamana ki, insan mutlak bir zarardadır. Ancak iman edip ... birbirine hep sabrı öğütleyenler bunun dışındadır.

İman edenler için, sabır sırrını bilmek ve nefesine uygulamak yeterli değildir. Bunu başkasına da tavsiye etmek, öğretmek bir kulluk görevidir.